

Rapport Nr: 2000:1

Luftmiljö inomhus, påverkande lagsystem, del 1

T Ahlsmo, Stockholm 2000

INNEHÅLL

KAPITEL		SIDA
	FÖRORD.	2
	SAMMANFATTNING.	3
1.	INLEDNING.	4
2.	SYFTE, HYPOTES & PROJEKTUPPLÄGG.	5
3.	LAGAR & FÖRORDNINGAR.	7
3.1	Naturvårdsverket	8
3.2	Plan- och bygglagen, SFS 1987:10, inkl. plan- och byggförordningen, SFS 1987:383.	11
3.3	Miljöbalken, SFS 1998:808.	17
3.4	Jordabalken, SFS 1970:994	34
3.5	Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter	42
3.6	Boverkets byggregler, BBR 7 / 1998:38	46
3.7	Förordningen om funktionskontroll av ventilationssystem, SFS 1991:1273	51
4.	SLUTSATSER	53
	BILAGOR:	
	Bilaga 1; Förarbete till Jordabalken	55
	Bilaga 2; Övergångsbestämmelser Jordabalken.	59
	REFERENSER	64

FÖRORD.

Detta projekt, Luftmiljö inomhus ” påverkande lagsystem ” genomförs på grund av upplevt behov inom kommunala fastighetsarbetet att utvärdera hur lagsystemet fungerar i det praktiska miljöarbetet. Projektet omfattar två delområden att utvärdera

1. stödet som lagsystemet ger som underlag för att resurser hanteras på ett riktigt och miljövänligt sätt vid människors hälsoproblem som man relaterar bero på brister i den byggnadstekniska statusen samt
2. hur lagsystemet i sin helhet fungerar i det dagliga fastighetsarbetet.

Viktigt aspekt är att beakta samhällets mer ekonomiska trängda situation som bara tenderar att öka inte minst inom den kommunala sektorn. Även berörd personals arbetssituation / -miljö upplevs mer och mer diffus med för inblandade parter osäkrare förhållanden som följd. Dessutom med tanke på de ökade problem som idag drabbar astmatiker och allergiker, inte minst barn, är det av största vikt att resurser hanteras så att nyttovärden på säkraste sätt uppnås inom berört problemområde.

Myc-Tech genomför via internet, respektive myndighets hemsida samt med stöd av Byggdoks databas en litteraturstudie beträffande det svenska lagsystemet som berör området luftmiljö inomhus. Den praktiska litteratursökningen har Peter Engström, Byggdok svarat för. Dessutom har Per Granqvist, Boverket, Per Runge och Christer Björkdal båda på fastighetskontoret i Alingsås kommun gett värdefullt stöd vid värderingen av lagsystemet. Ovanstående personer har också bidragit till värdefull hjälp och synpunkter beträffande projektupplägg och rapportutformning.

Danderyd den 20 april 2000

Thomas Ahlsmo

SAMMANFATTNING.

Syftet med detta projekt är att via internet och hemsidorna hos riksdagen, Arbetskyddsstyrelse och Boverket genomföra en litteraturinventering över lagsystemet som styr området luftmiljö inomhus i icke industriell miljö. Frågeställningen som projektet behandlar är om lagsystemet beträffande området, luftmiljö inomhus i icke industriell miljö är tillräckligt tydligt? Svaret på denna frågeställning blir nej, lagsystemet är i olika sammanhang både svårtydligt och missvisande. Rekommendabelt är som en utveckling av detta projekt att utvärdera hur situationen idag förhåller sig i det svenska fastighetsbeståndet. En viktig punkt är vad som i lagsystemet definieras som luftföroreningar, vilket lagsystemet ej redovisar.

Följande lagar har behandlats.

- Plan- och bygglagen, SFS 1987:10, inkl. plan- och byggförordningen, SFS 1987:383.
- Miljöbalken, SFS 1998:808.
- Jordabalken, SFS 1970:994
- Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter
- Boverkets byggregler, BBR 7 / 1998:38
- Förordningen om funktionskontroll av ventilationssystem, SFS 1991:1273

Dessutom är Naturvårdsverket en viktig bas i det svenska miljölagsystemet, så även påverkande uppgifter från detta verk behandlas i projektet.

1. INLEDNING.

Orsak till detta projekt är att inom det kommunala fastighetsarbetet och fastighetsunderhållet kan det idag upplevas föreligga en viss svårtydlighet beträffande lagsystemet, såväl lagsystemets tydlighet som dess sakinnehåll. Viktig bas för ett väl fungerande kommunalt fastighetsarbete är ett tydligt lagsystem. Det kommunala fastighetsarbete berör idag en förhållandevis omfattande flora av lekmän. Kommuninvånare, exempelvis förskole- / skolbarn och dess föräldrar samt skolpersonal och inte minst kommunens politiker som skall fatta beslut över hur omfattande resurser skall hanteras utan att besitta djupare kunskaper inom olika tekniska sakfrågor. Situationer kan spetsas till ordentligt i olika problemställningar då brukare påtalar hälsoproblem som härleds till en viss byggnad. Vid dessa tillfällen är ett tydligt och sakligt lagsystem ett nödvändigt stödinstrument. Detta projekt omfattar två delprojekt

Del 1: detta projekt, som innebär en ren litteraturbehandling av lagsystemet som påverkar området luftmiljö inomhus.

Del 2: att med del 1 som underlag undersöka hur lagsystemet fungerar i den svenska fastighetsbranschen.

Utvecklingen inom området luftmiljö inomhus har under de senaste decennierna förändrats. Detta inte minst på grund av ändrade brukarvanor och ökade standardkrav från myndigheter. I kombination med den allmänna ökade levnadsstandarden har detta medfört att den svenska byggnadsstandarden idag är hög. För mindre än 80 år sedan var kalla, fuktiga och smutsiga lokaler och bostäder en vanlig företeelse med en som vi idag skulle uppleva påtaglig trångboddhet. I sådana inomhusmiljöer skapades förutsättningar för spridning av infektionssjukdomar och andra hälsoproblem. Lokal och bostadsbeståndet har sedan dess genomgått en kraftfull standardhöjning både beträffande komfort som utrymme för respektive person i byggnaden. Trots detta påtalas i olika sammanhang att brukare drabbas av hälsoproblem på grund av brister i den byggnadstekniska statusen. Debatten i olika sammanhang, såväl i media som i olika problemsituationer fokuseras till byggnadens tekniska status. Nödvändig uppdelning för luften påverkande faktorer saknas påfallande ofta. Utredningar och tekniska insatser som görs på grund av dessa typer av problemställningar blir ofta både resurskrävande samt svårbearbetad och nyttovärdet med insatser blir svårbedömda. Nödvändig struktur, för människors hälsa och inneluftens kvalitet påverkande faktorer, saknas. Lämplig struktur är följande.

1. Bas för inneluftens kvalitet är kringliggande uteluften som tillförs byggnaden.
2. Byggtekniska statusen som konstruktionsutformning, planlösning och för brukare inrättade komfortutrustningar.
3. Verksamhetsberoende faktorer, inklusive miljöval, aktiviteter i byggnaden och inredningens utformning.
4. Dessutom är det av största vikt att beakta brukares totalmiljö, inklusive externt påverkande faktorer som påverkar deras hälsa, såväl genom direkta som indirekta kontakter.

I dessa sammanhang har lagsystemet en viktig uppgift att fylla genom att ge riktlinjer hur arbetet skall hanteras såväl i förebyggande syfte som vid konkreta problemställningar.

2. SYFTE, HYPOTES & PROJEKTUPPLÄGG.

Syftet med detta projekt är att genomföra en litteraturbehandling av lagsystemet med frågeställningen: ”om lagsystemet beträffande området, luftmiljö inomhus i icke industriell miljö är tillräckligt tydligt ?

Beträffande lagsystemet och i detta projekt berörs endast den svenska lagstiftningen, sker regelbundet ändringar och nya lagar tillförs som gör det svårt för organisationer att besitta aktuell lagkunskap. Det är ett omfattande arbete, såväl att upprätta nya lagar som att revidera befintliga lagar och för att belysa omfattningen kring detta redovisas under

- Bilaga 1; litteraturtitlar, förarbetet till Jordabalken (1970:994).
- Bilaga 2; litteraturtitlar kort beskrivning, övergångsbestämmelser till Jordabalken (1970:994).

I detta projekt genomförs en litteraturstudie över lagsystemet via internet. Projektet berör enbart lagsystemet som juridiskt är bindande att följa. Dessutom förekommer i Sverige idag en hel del allmänna råd inom olika områden, dock är dessa endast allmänna råd och därmed inget lagsystem. Följande hemsidor studeras inom ramen för detta projekt.

- Riksdagen med adress till hemsida www.riksdagen.se/debatt, här följande lagar studeras. Plan- och Bygglagen (SFS 1987:10) inklusive Plan- och byggförordningen (SFS 1987:383), Miljöbalken (SFS 1998:808), Jordabalken (1970:994) och Förordningen obligatorisk funktionskontroll av ventilationssystem (SFS 1991:1273)
- Arbetarskyddsstyrelsen med adress till hemsida www.arbtsky.se här arbetsmiljölagen finns tillgänglig samt Arbetarskyddsstyrelsen och Yrkesinspektionen arbete presenteras inklusive Arbetarskyddsstyrelsens författningssamlingar.
- Boverket med adress till hemsida www.boverket.se här Boverkets byggregler (BBR 1998:38) finns tillgängliga.

Respektive myndighets hemsida uppdateras regelbundet och via detta uppnås en god säkerhet för att aktuellaste möjliga lagsystem hanteras i detta projekt och datumet för hantering av hemsidorna är 9 – 10 mars 2000. Det skall noteras att på respektive myndighets hemsida påtalas att det kan förekomma fel i internetverisationen och att det är den tryckta variationen som gäller. Orsak till osäkerheten på hemsidan redovisas inte. Detta projekt har i möjligaste mån kontrollerat detta så riktigt material behandlas. En viktig bas i det svenska miljölagsystemet är Naturvårdsverkets arbete vilket gör att projektet även studerat för detta arbete påverkande uppgifter.

Naturvårdsverkets hemsida återfinns under adressen www.environ.se.

Övergripande syftet med detta projekt är att genomföra en litteraturstudie för att undersöka hur lagsystemet fungerar i det svenska fastighetsbeståndet.

- Rent praktiskt att med stöd av lagsystemet kunna bedriva ett tryggt och miljövänligt fastighetsarbete.
- Hur lagsystemet ger stöd för att kunna lösa olika problemställningar, beträffande brukares påtalade hälsoproblem som relateras till en vis byggnad inom det kommunala fastighetsarbete. Ofta är frågeställningen i olika problemsituationer ” Vad i den byggnadstekniska statusen som gör att brukare får hälsoproblem ? ”. Risk föreligger vid denna typ av hantering att viktiga basfaktorer förbises när man uteslutande inriktar sig på enbart byggtkniska statusen och ej beaktar övriga faktorer som påverkar inneluften exempelvis enligt den indelning som gjordes i kapitel 1.

1. Uteluften som tillförs byggnaden.
2. Byggtkniska statusen som konstruktionsutformning, planlösning och för brukare inrättade komfortutrustningar.
3. Verksamhetsberoende faktorer, inklusive miljöval, aktiviteter i byggnaden och inredningens omfattning och utformning.
4. Dessutom är det av största vikt att beakta externa faktorer, innebär den totalmiljö som brukare utsätts för såväl genom direkta som indirekta kontakter.

Hypotesen i detta arbete är att det ej går att bortse från dessa olika faktorer för att komma till rätta med de hälsoproblem som påtalas. En viktig grunduppgift för lagsystemets är att upprätthålla god miljö mellan medborgare, såväl sinsemellan som till vår fysiska miljö vilket innebär luft, jord, mark och vatten. Vad definierar god miljö ? För att svara på denna fråga är det nödvändigt att dela upp detta vida begrepp, ” miljö ”, i

delområden. Detta projekt utgår från verksamhetsutövning innebär att följande uppdelning i delområden är möjlig.

- Förbrukande av naturresurser / -tillgångar, inkl. energi.
- Ge upphov till avfall / miljöförstöring på den fysiska miljön som direkt eller på sikt medför att luft, jord, mark och vatten blir oanvändbart och därmed på sikt minskar förutsättningarna för liv (såsom biologiska växter, djur och människor).
- Övrig miljö vilket innebär för människan mer psykologiska värden och hur människor upplever den miljö man umgås med och har omkring sig.

Viktigt är att värna om jordens fysiska miljö, att luft, jord, mark och vatten på sikt inte blir oanvändbart vilket innefattar resursförbrukning av naturens tillgångar. I detta sammanhang kan det vara nödvändigt med en anpassning av människors psykologiska värden då vi i största utsträckning även bör beakta framtida generationer behov av god fysisk miljö det vill säga luft, jord, mark och vatten. På sikt bör det också finnas tillgång till denna miljö, vilket är ett av de grundläggande målen i svensk miljöpolitik i enlighet med följande formulering. ”Miljöpolitiken skall bidra till att kommande generationer inte skall behöva ärva vår tids miljöhot och miljöproblem”.

Det förekommer ofta diffusa diskussioner beträffande kemiska emissioner från byggnadsmaterial och slutsatser görs som medför många gånger förhållandevis omfattande resursförbrukningar. Detta utan att man i efterhand kan fastställa att nyttovärden uppnås. Då luft i naturen regelbundet innehåller föroreningar gör projektet en viss inblick i naturvårdsverkets utlåtande beträffande föroreningar och organiska miljögifter, se kapitel 3. Detta för att utvärdera om det finns någon form av gränsvärden eller underlag för uttrycket *föroreningar* i den mening som används i

- Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter.
- Boverkets nybyggnadsregler, BBR 7 / 1998:38.
- Förordningen om funktionskontroll av ventilationssystem, SFS 1991:1273.

3. LAGAR & FÖRORDNINGAR.

Från riksdagens hemsida kan följande utläsas. Demokrati betyder folkstyre. I en demokrati måste den politiska makten ha folklig förankring genom allmänna val. Den svenska demokratin fick politiska förutsättningar att utvecklas efter riksdagens tvåkammarreform 1866. Allmän och lika rösträtt för män och kvinnor genomfördes 1921. Den svenska demokratin är en representativ demokrati. Det betyder att besluten fattas genom valda ombud i beslutande församlingar, dvs.

- riksdag,
- landstingsfullmäktige och
- kommunfullmäktige.

Alla som har rösträtt får kandidera till de beslutande församlingarna. Den moderna demokratin är pluralistisk. Det betyder att det finns frihet att bilda partier och att det finns en fri press. Alla demokratiska länder har någon form av grundläggande regler för hur landet skall styras, det vill säga förhållandet mellan den beslutande och verkställande makten samt vilka fri- och rättigheter medborgaren har. I vissa länder kallas det konstitution, i andra författning. Sverige har fyra grundlagar,

- regeringsformen,
- successionsordningen,
- tryckfrihetsförordningen och
- yttrandefrihetsgrundlagen.

Grunden för det svenska lagsystemet utgår från det politiska systemet och att en demokratisk ordning föreligger. Den svenska miljöpolitiken och miljöarbetet skall vara globalt och ett gränsöverskridande samarbete är A och O för att vår tids miljöhot och miljöproblem inte skall kvarstå eller förvärras till kommande generationer. Det innebär att varje enskilt lands miljöpolitik bör vara sådan att den inte bara solidariserar sig med internationella överenskommelser, utan också driver en aktiv vidareutveckling av miljöarbetet. Den svenska regeringen fastslog 1994 att dess ” ambition är att driva på det miljöpolitiska arbetet inom den Europeiska unionen och att Sverige bör fortsätta att spela en aktiv roll i det globala miljöarbetet ”. För att kunna spela denna roll på ett trovärdigt sätt lovade statsminister Göran Persson vid den socialdemokratiska kongressen våren 1996 att ” Sverige skall bli först i Europa med att systematiskt bygga ett ekologiskt uthålligt samhälle ”, vilket rimmar väl med den övergripande målsättningen som finns i den s.k. kretsloppspropositionen (prop 1992/93:180). Det som utvinns ur naturen skall på ett uthålligt sätt kunna

- användas,
- återanvändas,
- återvinnas eller
- slutligt omhändertas

med minsta möjliga resursförbrukning och utan att naturen skadas. Ett av de grundläggande målen för den svenska miljöpolitiken är att bidra till att kommande generationer inte skall behöva ärva vår tids miljöhot och miljöproblem. För att uppnå detta har riksdagen upprättat ett antal övergripande nationella miljömål som syftar till

- att skydda människors hälsa,
- att bevara den biologiska mångfalden,
- att hushålla med naturresurserna så att de kan nyttjas långsiktigt,
- att skydda natur- och kulturlandskapet,
- att skydda kulturarvet.

Följande lagsystem behandlas i detta projekt

- Plan- och bygglagen, SFS 1987:10, inklusive Plan- och byggförordningen, SFS 1987:383.
- Miljöbalken, SFS 1998:808.
- Jordabalken, SFS 1970:994.
- Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter.
- Boverkets byggregler, BBR 7 / 1998:38.
- Förordningen om funktionskontroll av ventilationssystem, SFS 1991:1273.

3.1 Naturvårdsverket

Miljöfrågorna ökade tyngd skapade ett behov av samordning och effektivisering av de statliga miljövårdsinsatserna. 1 juli år 1967 bildades Statens naturvårdsverk (Naturvårdsverket) genom sammanslagning av flera tidigare myndigheter med miljövårdande uppgifter. Naturvårdsverket

- gavs uppgiften att vara central förvaltningsmyndighet för ärenden om naturvård, rörligt friluftsliv samt jakt och viltvård och
- dess viktigaste uppgift i arbetet med att främja en ekologiskt hållbar utveckling är idag att - ta fram och förmedla kunskaper på miljöområdet - utarbeta förslag till mål, åtgärdsstrategier och styrmedel i miljöpolitiken - genomföra miljöpolitiska beslut - följa upp och utvärdera miljösituationen och miljöarbetet som underlag för fortsatt utveckling av miljöpolitiken. Se vidare Naturvårdsverkets hemsida på internet.

De nationella miljöpolitiska målen har till stor del formulerats utifrån Naturvårdsverkets lista med 13 definierade miljöhot, som också forskare och miljöorganisationer är överens om.

1. Klimatpåverkande gaser: Om halten av s.k. växthusgaserna ökar i atmosfären, kvarhålls den värme som jordytan utstrålar och jordens medeltemperatur kan komma att påverkas. Problemet är globalt, eftersom följderna är desamma oavsett var utsläppen sker.
2. Uttunnning av ozonskiktet: När CFC (halogenerade klorfluorer, bl.a. Freon) når stratosfären slås ozonskiktet sönder varvid UV-strålningen mot jorden ökar. Som följd av den ökade UV-strålningen kan exempelvis ökat antal fall av hudcancer och grå starr nämnas.
3. Försurning av vatten och mark: P.g.a. försurningen i våra marker kan aluminium, kadmium, zink m.fl. metaller komma att läcka ut i yt- och grundvattnet. Orsaken till försurningen är i första hand nedfall av luftburna försurande svavel- och kväveföreningar. I skogsmarker har också moderna brukningsmetoder bidragit till att marken försuras. En annan stor utsläppskälla av försurande luftföroreningar är sjöfarten.
4. Fotokemiska oxidanter / marknära ozon: Dessa är s.k. sekundära luftföroreningar och bildas av kväveoxider och flyktiga organiska kolväten (VOC) som huvudsaken släpps ut av trafiken. Alltför höga halter av dessa innebär en hälsorisk och medför skador på bl.a. vegetationen.
5. Tätorternas luftföroreningar och buller: Dagens luftföroreningar i tätorterna kommer huvudsakligen från trafikens kväveoxidutsläpp samt vissa industrier som kan orsaka luktstörningar p.g.a. utsläpp av bl.a. lösningsmedel. Bullerstörningar som överstiger Naturvårdsverkets föreslagna ljudnivå medför risk för skadliga hälsoeffekter.
6. Övergödning av mark och vatten: Övergödning eller eutrofiering, innebär att tillförseln av fosfor och kväve ökar så att fauna och flora i land- och vattenmiljöer får så förändrade levnadsvillkor att de kan minska i antal eller t.o.m. försvinna helt. Även grundvattnet försämras, vilket påverkar dricksvattnet. De största föroreningskällorna utgörs av markläckage från jordbruks- och skogsmark, utsläpp från kommunala reningsverk och enskilda avloppsanläggningar, industrier samt nedfall från luften.
7. Påverkan genom metaller: P.g.a. att metaller i kemisk mening ackumuleras i näringskedjan kan de skada växter och djur och påverka människors hälsa. Spridning sker genom utsläpp och avfall bl.a. från industriprocesser, trafik och energiproduktion samt från de tungmetaller som förvaras i deponier. De metaller som utgör de största miljöproblemen är kvicksilver, bly och kadmium, som bl.a. lagras i fisk, spannmål och skogsmarker.
8. Påverkan genom organiska miljögifter: *Organiska miljögifter, bl.a. från skogsindustrins utsläpp av klororganiska föreningar till vatten, kan förorsaka skador hos såväl däggdjur och fåglar som fiskar.* Skogsindustrins och jordbrukets användning av bekämpningsmedel kan innebära risker för växter och djur samt eftersom rester förekommer i födan, vara en hälsorisk för människan.
9. Nyttjande av mark och vatten: Natur- och produktionsresurser knutna till mark, vatten och den fysiska miljön är av vital betydelse för Sverige. Skogen är en av våra viktigaste resurser, också som bas för turism och rekreation, vars långsiktiga reproduktionsförmåga hotas av försurning och övergödning. Skogsbrukets metoder påverkar samtidigt ekosystemen i sjöar och vattendrag, bl.a. genom läckage av näringsämnen.
10. Exploatering av mark och vatten (för bebyggelse, anläggningar och infrastruktur): All exploatering av mark och vatten måste anpassas i miljövänlig och resurshushållande riktning. En förutsättning är att den lokala och regionala samhällsplaneringen arbetar för en *varaktig och hållbar utveckling*. Det är också väsentligt att mark och vatten, liksom den fysiska miljön i övrigt, används så att en långsiktig god hushållning främjas.

11. Anspråk mot särskilda skyddsvärda områden: Till detta räknas vissa odlingslandskap och värdefulla områden där växt- och djurarter hotas. Största hotet utgörs för närvarande av ett alltför intensivt markutnyttjande, som har medfört att landskapets biologiska värden utarmas.
12. Brutna kretslopp, avfall och miljöfarliga restprodukter: En enkelriktad hantering av olika material, dvs när varans livscykel börjar med utvinning av råvaran och slutar med att man fyller på sopberget med avfallet, skapar både direkta och långsiktiga problem. En utveckling mot en kretsloppsanpassad materialhantering med slutna materialflöden, där hänsyn tas till energiflödena, är därför nödvändigt. När det gäller avfallet måste både omfånget och farligheten begränsas, samtidigt som hanteringen av avfallet måste förbättras. Idealet är att allt avfall kan återanvändas eller återvinnas.
13. Radon och elektromagnetiska strålning: Även om själva marken är den vanligaste orsaken till radonstrålning i marknära bostäder, är det faktum att det förekommer uranrik blåbetong i cirka 10 % av de hus som byggdes i Sverige under åren 1929 – 1975 vilket idag är ett allvarligt hälsoproblem. Elektromagnetiska fält finns kring all elektronisk utrustning. Dessa fält finns kring all elektrisk utrustning och misstänks medföra ökad frekvens av leukemi och hjärntumör. Myndigheterna är fortfarande osäkra beträffande riskbedömningen och behovet av skyddsåtgärder.

Rent generellt är de nationella övergripande miljömålen inriktade på att begränsa och förhindra de olika hotens påverkan på miljön. Detta görs bl.a. genom att begränsa de av människor orsakade klimatförändringarna så att de kan klaras med naturlig anpassning. Medeltemperaturen får därför öka med högst 0,1 grad C / årtionde. Ett annat exempel bland miljömålen är att förhindra spridning av farlig ultraviolet strålning, som till följd av uttunning av det skyddande ozonskiktet i stratosfären skadar naturen och människors hälsa. Den konkreta miljöpolitiken styrs och regleras genom olika internationella överenskommelser och nationella miljölagar, skatter och andra avgifter. Den svenska miljölagstiftningen, som hittills varit mer eller mindre utspridd i Sveriges rikets lag, samlas nu i en egen balk, miljöbalken. Syftet med detta är att ge oss ”en skärpt och samordnad miljölagstiftning för en hållbar utveckling”. Samtidigt har straffbestämmelser satts över och skärpts. Synpunkterna på miljöbalkens utformning och innehåll har varit både många och delade, vilket ledde till förseningar. Kritik har bl.a. riktats mot att miljöbalken inte omfattar lagar som plan- och bygglagen, skogsvårdslagen, minerallagen samt en del andra speciallagar. Att kämpa för högre livskvalitet har i alla tider varit ett mänskligt riktvärde. Under årtusenden återgick det mesta av de resurser som människan ”lånade” ur naturen i en eller annan form till tidigare element. Kretslopp var som begrepp inte ens påtänkt, men det fungerade. I sin iver att förbättra för sig själv glömde människan allt oftare att ta reda på de konsekvenserna av sina förbättringsåtgärder. När så småningom konsekvenserna i naturen för människans okontrollerade processer förflyttades från den lokala soptippen till ett mer globalt miljöräddningsarbete förflyttades miljöomsorgstankarna. Beträffande området luftmiljö inomhus påverkar givetvis samtliga 13 punkterna på ett eller annat sätt detta område då det är ett kretsloppsperspektiv som åskådliggörs och alla verksamheter påverkar vår natur. Exempelvis påverkar byggnaden / byggnadsmaterial som används att producera och underhålla byggnaden förbrukning av naturresurser och belastning på miljön vilket i största möjliga utsträckning skall minimeras. Från boken Miljöledningsguiden, sidorna 8 – 13.

Beträffande föroreningar sammanställer Naturvårdsverket regelbundet data om utsläpp och halter av ett flertal olika föroreningar i Sverige. Från Naturvårdsverkets hemsida på internet kan följande utläsas. Några decennier tillbaka i tiden behövde ingen tveka om var huvudansvaret låg för föroreningspåverkan. Bolmande skorstenar och bubblande avloppsrör avslöjade för var och en var de dominerande utsläppen ägde rum. I närheten av sådana utsläppskällor var miljön mycket kraftigt förorenad. Sedan dess har föroreningsproblematiken ändrat karaktär. Samhället har satsat stora resurser på att komma till rätta med utsläppen från större punktkällor, dvs anläggningar såsom industrier och kommunala avloppssystem. Tack vare reningsåtgärder och effektivare teknik uppgår dagens punktutsläpp ofta bara till en bråkdel av 1960-talets nivåer innebärandes lägre halter av föroreningar i luft och vatten. Med takt att punktutsläpp minskat har mer diffusa föroreningskällor fått ökad betydelse, exempelvis

- enskilda fordonsutsläpp,
- vad som hålls i vasken i enskilda hushållen,
- **kemikalieäckage från byggnadsmaterial i enskilda hus etc.**

Sådana utsläpp är små men många och sprida över hela landet och sammantaget kan ge diffusa problem. En stor del av dem är en direkt följd av enskilda människors levnads- och konsumtionsvanor och människors livsstil får avgörande inverkan på hur föroreningssituationen utvecklar sig i fortsättningen. Vidare beskriver hemsidan

organiska miljögifter såsom DDT, PCB, dioxiner och liknande gifter och svårnedbrytbara organiska ämnen har fått världsvid utbredning. De lagras lätt upp i levande organismer och i synnerhet hos rovdjur och andra arter högt upp i näringskedjorna kan de nå hälsovådliga halter. Vilka ämnen blir miljögifter? Under 1900-talet har människan tagit tiotusentals olika organiska ämnen i bruk och under 1960-talet blev det alltmer uppenbart att vissa kemikalier hade fått en omfattande spridning i naturen. En del av dem kom att betecknas som *miljögifter*, djur som hade utsatts för dem visade ofta tecken på skador. En del av de ”klassiska” miljögifterna utgörs av insektsbekämpningsmedel såsom DDT, toxafen, klordan och hexaklorcyklohexan (HCH). Dessa har avsiktligt spridits över exempelvis jordbruksmark, men i Sverige och andra industriländer har användningen gradvis stoppats. Några av medlen utnyttjas än i dag i exempelvis tropikerna och svensk naturmiljö innehåller fortfarande ämnen av dessa slag, även sådana som aldrig använts i Sverige. Uteslutande mer eller mindre lättnedbrytbara ämnen används i det svenska jordbruket vid kemisk bekämpning. Lokalt kan sådana ämnen få oönskad spridning utanför åkrarna och tidvis konstateras *inte försumbara* halter i åar som avvattnar jordbruksområden och ibland i grundvattnet. Flertal organiska miljögifter kan spridas långa sträckor via luften. Halterna är normalt högst närmast källorna men vissa flyktiga ämnen såsom hexaklorbensen (HCB) och hexaklorcyklohexan (HCH) är nu tämligen jämnt fördelade över hela jordklotet. DE organiska miljögifternas verkningar på levande organismer är svåra att kartlägga beroende på bl.a.

- ämnena i fråga är talrika,
- att de kan påverka organismerna på många olika sätt,
- kemiska närbesläktade varianter inom en och samma grupp av föroreningar kan ha vitt skilda biologiska effekter,
- olika ämnens effekter kan förstärka eller motverka varandra,
- känsligheten för en viss förorening skiljer sig ofta drastiskt från art till art.

Kunskaper om miljögifternas effekter på levande organismer bygger i stor utsträckning på studier av försöksdjur under *kontrollerade betingelser*. Att med säkerhet urskilja sådana effekter hos vildlevande fauna, inklusive människor är mycket svårare. Dock påtalas att hälften av den totala mängd dioxiner och dioxinlika ämnen som människor i Sverige får i sig finns i den fisk som äts. Därför har också kostråd utfärdats beträffande vissa fiskarter. Fet Östersjöfisk har så höga miljögiftahalter att den inte bör ätas alltför ofta. I praktiken riktar sig råden till storkonsumenter, flertalet svenskar skulle kunna mångfaldiga sin fiskkonsumtion utan att hamna i konflikt med rekommendationerna.

Kommentarer till Naturvårdsverket och dess lista med de 13 definierade miljöhoten sett från perspektivet området luftmiljö inomhus i icke industriell miljö.

- De 13 punkterna behandlar företrädesvis utemiljön vilket egentligen ligger utanför området som detta projekt behandlar. Som framgår på sida 46 i boken Miljöledningsguiden utgör byggnader och lokaler i sig inga större miljöbelastningar utan det är främst den verksamhet som bedrivs i dem som måste undersökas i olika synvinklar. I gengäld utgör rivning och nybyggnation områden som i hög grad bör beaktas vilket punkterna 10 och 12 påtalar. Detta kan förtydligas då indirekt koppling föreligger genom att de resurser som förbrukas genom såväl produktion av byggnader som underhåll av byggnader medför förbrukning av naturens resurser samt rivning ger risk för avfallsproblem och detta bör alltid beaktas.
- Vad man definierar med exemplet ” kemikalieläckage från byggnadsmaterial i enskilda hus ” redovisas inte ytterligare. Detta är olyckligt om man betänker att genom omfattande litteraturstudier och praktiska sökningar i det svenska byggnadsbeståndet har vi ej kunnat finna fog för detta, se exempelvis skriften Luftmiljö inomhus; en litteraturstudie, Myc-Tech 1999. Detta medför att situationer ovillkorligen kan villseledas och med tanke på Naturvårdsverkets viktiga ställning för miljöområdet bör nog en fördjupning i området eftersträvas. P.g.a. detta kontakts på Naturvårdsverket ansvariga personer.

Dessutom beskrivs ofta hur olika biologiska arter påverkas eller kan påverkas av föroreningar vilket givetvis är bra. Men för en livskraftig framtida utveckling bör väl de miljönegativa förändringar som sker motverkas, exempelvis uteluftens höjningen av kolodioxidhalten och temperatur och tydligt redogör för orsak att detta är negativt, vilket ej framgår från behandlat material från Naturvårdsverket. Över huvud taget redovisas ingen referens vad som skiljer luftmiljöer i form av normal luft och förorenad luft. Situationen behandlas i uteluften gällande av människor orsakade gifter men luftmiljön inomhus behandlas inte alls förutom att man uttrycker ” kemikalieläckage från byggnadsmaterial i enskilda hus ” utan ytterligare precisering.

3.2 Plan- och bygglagen, SFS 1987:10.

Ändring införd: t.o.m. SFS 1999:367. Departement/ myndighet: Miljödepartementet

Plan- och bygglagen består av 16 kapitel och denna lag är en övergripande lagdel, som därmed indirekt även påverkar undergripande lagsystemet såsom Boverkets Byggregler. Nedan görs en genomgång av Plan- och bygglagen,

- kapitel 1 t.o.m. 3 i sin helhet samt
 - kapitel 4 t.o.m. 16 beträffande vad de berör,
- Samt komplettrat med Plan- och byggförordningen i sin helhet som den framställs på riksdagens hemsida.

SFS nr: 1987:10, Rubrik: Plan- och bygglag, utfärdad: 1987-01-08, Omtryck: SFS 1992:1769

Kapitel 1 Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att med beaktande av den enskilda människans frihet främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. Lag (1993:419).

2 § Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten.

3 § Varje kommun skall ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen skall ge vägledning för beslut om användningen av mark- och vattenområden samt om hur den byggda miljön skall utvecklas och bevaras. Översiktsplanen är inte bindande för myndigheter och enskilda.

Regleringen av markens användning och av bebyggelsen inom kommunen sker genom detaljplaner. En detaljplan får omfatta endast en begränsad del av kommunen. För begränsade områden av kommunen som inte omfattas av detaljplan får områdesbestämmelser antas, om det behövs för att syftet med översiktsplanen skall uppnås eller för att säkerställa att riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken tillgodoses. Fastighetsplaner får antas för att underlätta genomförandet av detaljplaner. För samordning av flera kommuners planläggning får regionplaner antas. Lag (1998:839).

4 § Till byggande och rivning av byggnader samt till schaktning, fyllning, trädfällning och skogsplantering fordras tillstånd i form av bygglov, rivningslov respektive marklov i den omfattning som följer av denna lag. Vidare skall den nämnd som avses i 7 § underrättas om olika slags arbeten genom bygganmälan eller rivningsanmälan i den omfattning som följer av denna lag.

Beträffande åtgärder som kräver bygglov får ges förhandsbesked huruvida byggande kan tillåtas på den avsedda platsen. Lag (1995:1197).

5 § Vid prövning av frågor enligt denna lag skall både allmänna och enskilda intressen beaktas, om inte annat är särskilt föreskrivet.

6 § För att mark skall få användas för bebyggelse skall den vara från allmän synpunkt lämplig för ändamålet. Lämplighetsbedömningen sker vid planläggning eller i ärenden om bygglov eller förhandsbesked.

7 § I varje kommun skall det finnas en eller flera nämnder som skall fullgöra kommunens uppgifter inom plan- och byggnadsväsendet och ha det närmaste inseendet över byggnadsverksamheten.

Vad som i denna lag sägs om byggnadsnämnd skall tillämpas på den eller de nämnder som utses enligt första stycket. Lag (1991:1704).

8 § Länsstyrelsen har tillsyn över plan- och byggnadsväsendet i länet och skall samverka med kommunerna i deras planläggning. Boverket har den allmänna uppsikten över plan- och byggnadsväsendet i riket. Lag (1990:1365).

9 § Särskilda bestämmelser om tekniska egenskapskrav på byggnader och andra anläggningar samt om byggprodukter finns i lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m.

Lag (1994:852).

Kapitel 2 Allmänna intressen som skall beaktas vid planläggning och vid lokalisering av bebyggelse, m.m.

1 § Mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning. Vid planläggning och i ärenden om bygglov och förhandsbesked skall bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas. Enligt 5 kap. 3 § miljöbalken skall miljö kvalitetsnormer iakttas vid planering och planläggning. Lag (1998:839).

2 § Planläggning skall, med beaktande av natur- och kulturvärden, främja en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden, kommunikationsleder och andra anläggningar. Även en från social synpunkt god livsmiljö, goda miljöförhållanden i övrigt samt en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och med energi och råvaror skall främjas. Hänsyn skall tas till förhållandena i angränsande kommuner. Planläggning får inte medverka till att en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken överträds.

Vad som anges i första stycket skall beaktas även i andra ärenden enligt denna lag. Lag (1998:839).

3 § Bebyggelse skall lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till

1. de boendes och övrigas hälsa,
 2. jord-, berg- och vattenförhållandena,
 3. möjligheterna att ordna trafik, vattenförsörjning och avlopp samt annan samhällsservice,
 4. möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar.
- Bebyggelse och anläggningar som för sin funktion kräver tillförsel av energi skall lokaliseras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till energiförsörjningen och energihushållningen. Lag (1989:515).

4 § Inom områden med sammanhållen bebyggelse skall bebyggelsemiljön utformas med hänsyn till behovet av

1. skydd mot uppkomst och spridning av brand samt mot trafikolyckor och andra olyckshändelser,
2. åtgärder för att skydda befolkningen mot och begränsa verkningarna av stridshandlingar,
3. hushållning med energi och vatten samt goda klimatiska och hygieniska förhållanden,
4. trafikförsörjning och god trafikmiljö,
5. parker och andra grönområden,
6. möjligheter för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att använda området,
7. förändringar och kompletteringar.

Inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse skall det finnas lämpliga platser för lek, motion och annan utvistelse samt möjligheter att anordna en rimlig samhällsservice och kommersiell service.

Lag (1995:1197).

Kapitel 3 Krav på byggnader m.m.

Byggnader

1 § Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Byggnader skall ha en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande, lämplig för byggnaderna som sådana och som ger en god helhetsverkan. Lag (1998:805).

2 § Byggnader skall placeras och utformas så att de eller deras avsedda användning inte inverkar menligt på trafiksäkerheten eller på annat sätt medför fara eller betydande olägenheter för omgivningen. Inverkan på grundvattnet som kan vara skadlig för omgivningen skall begränsas. I fråga om byggnader som skall placeras under markytan skall dessutom i skälig omfattning beaktas att användningen av marken över byggnaderna inte försvåras.

3 § Byggnader skall uppfylla de krav som anges i 2 och 2 a §§ lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. i den utsträckning som följer av föreskrifter utfärdade med stöd av 21 § den lagen. Lag (1999:367).

4 § har upphävts genom lag (1994:852).

5 § har upphävts genom lag (1994:852).

6 § har upphävts genom lag (1994:852).

7 § har upphävts genom lag (1994:852).

8 § har upphävts genom lag (1994:852).

9 § har upphävts genom lag (1994:852).

10 § Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. Lag (1998:805).

11 § I fråga om byggnadsåtgärder som får vidtas utan bygganmälan skall 1, 2 och 10 §§ tillämpas i den utsträckning som kan krävas med hänsyn till åtgärdens art och omfattning. Lag (1994:852).

12 § Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.

13 § Byggnaders yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär.

Byggnader som avses i 12 § skall underhållas så att deras särart bevaras. Lag (1994:852).

Andra anläggningar än byggnader

14 § I fråga om anläggningar som anges i 8 kap. 2 § första stycket skall föreskrifterna i 1-3 och 10-13 §§ om byggnader tillämpas. I fråga om sådana skyltar och ljusanordningar som omfattas av krav på bygglov skall föreskrifterna i 1 och 2 §§ om byggnader tillämpas. Lag (1995:1197).

Tomter, allmänna platser m.m.

15 § Tomter som tas i anspråk för bebyggelse skall anordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Dessutom skall tillses att

1. naturförutsättningarna så långt möjligt tas till vara,
2. betydande olägenheter för omgivningen inte uppkommer,
3. risken för olycksfall begränsas och betydande olägenheter för trafiken inte uppkommer,
4. det finns en lämpligt belägen utfart eller annan utgång från tomten samt anordningar som medger nödvändiga transporter och tillgodoser kravet på framkomlighet för utryckningsfordon till och från bebyggelsen på tomten,
5. tomten, om det inte är obehövat med hänsyn till terrängen och förhållandena i övrigt, kan användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga,
6. lämpligt utrymme för parkering, lastning och lossning av fordon i skälig utsträckning anordnas på tomten eller i närheten av denna.

Om tomter tas i anspråk för bebyggelse som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för barnstuga, skola eller annan jämförlig verksamhet, skall det finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse på tomten eller på utrymmen i närheten av denna. Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att anordna både parkering och friyta, skall i första hand friyta anordnas.

16 § På bebyggda tomter får bestämmelserna i 15 § första stycket 6 samt andra och tredje styckena tillämpas i skälig utsträckning. Vid sådan ändring av en byggnad för vilken bygganmälan krävs skall tomten anordnas så att den uppfyller kraven i 15 § i den utsträckning som efter omständigheterna kan krävas med hänsyn till kostnaderna för arbetet och tomtens särskilda egenskaper. Lag (1994:852).

17 § Tomter skall, oavsett om de har tagits i anspråk för bebyggelse eller inte, hållas i vårdat skick. De skall skötas så att betydande olägenheter för omgivningen och för trafiken inte uppkommer och så att risken för olycksfall begränsas. Byggnadsnämnden kan besluta att plantering skall utföras och att befintlig växtlighet skall bevaras. Tomter, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, får inte förvanskas i de avseenden de omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan eller i områdesbestämmelser. Anordningar som har tillkommit för att uppfylla kraven i 15 § skall hållas i stand i skälig utsträckning. Lekplatser och fasta anordningar på lekplatser skall underhållas så att risken för olycksfall begränsas. Lag (1995:1197).

18 § I fråga om allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader skall vad som föreskrivs om tomter i 17 § andra stycket alltid tillämpas samt vad som föreskrivs i 15 och 16 §§ och i 17 § första, tredje och fjärde styckena tillämpas i skälig utsträckning. Lag (1995:1197).

Kapitel 4 gäller översiktsplaner.

Kapitel 5 gäller detaljplaner och områdesbestämmelser.

Kapitel 6 gäller plangenomförande, detaljplan, fastighetsplan etc.

Kapitel 7 gäller regionplanering.

Kapitel 8 gäller bygglov, rivningslov och marklov.

- Kapitel 9 gäller kontroll och tillsyn av byggnadsarbeten.
- Kapitel 10 gäller påföljder och ingripande vid överträdelse mot plan- och bygglagen.
- Kapitel 11 gäller byggnadsnämnderna och dess arbete.
- Kapitel 12 gäller statlig kontroll beträffande områden av riksintresse m.m.
- Kapitel 13 gäller överklaganden.
- Kapitel 14 gäller kommuners skyldighet att lösa in mark och utge ersättning.
- Kapitel 15 gäller domstolsprövning.
- Kapitel 16 gäller regeringens bemyndiganden (eller den myndighet som regeringen utser).

Plan- och byggförordningen, SFS 1987:383.

Departement/ myndighet: Miljödepartementet. Utfärdad: 1987-05-21 Ändring införd: t.o.m. SFS 1995:1445
Omtryck: SFS 1994:1237

Inledning

1§ Denna förordning innehåller föreskrifter för tillämpningen av plan- och bygglagen (1987:10). Termer och begrepp som används i plan- och bygglagen har samma betydelse i denna förordning. Föreskrifter om vissa planhandlingar m.m. finns i mätningsskugörelsen (1974:339). Förordning (1991:1634).

Krav på byggnader m.m. Byggnader Förordning (1994:1237).

2§ Boverket får meddela de verkställighetsföreskrifter och de övriga föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelsen om utformning av byggnader i 3 kap. 2 § plan- och bygglagen (1987:10). Förordning (1994:1237).

3§ har upphävts genom förordning (1994:1237).

4§ har upphävts genom förordning (1994:1237).

5§ Boverket får meddela de verkställighetsföreskrifter och de övriga föreskrifter som behövs för tillämpningen av följandebestämmelser i 17 kap. plan- och bygglagen (1987:10) 20§ om anordningar för uppstigning på tak och skydd mot olycksfall, om portar och liknande anordningar samt omanordningar för hämtning av avfall, 21§ om handikappanpassning. Förordning (1991:74).

Tomter

6§ Boverket får meddela de verkställighetsföreskrifter och de övriga föreskrifter som behövs för tillämpningen av följandebestämmelser i 3 kap. 15 § första stycket plan- och bygglagen(1987:10)

punkt 3. att risken för olycksfall begränsas och betydande olägenheter för trafiken inte uppkommer,

punkt 4. att kravet på framkomlighet för utryckningsfordon tillgodoses,

punkt 5. att tomten kan användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Förordning (1991:74).

7§ har upphävts genom förordning (1994:1237).

8§ har upphävts genom förordning (1994:1237).

Definitioner

9§ När det i plan- och bygglagen (1987:10) eller i föreskrifter eller beslut som utfärdats med stöd av lagen meddelats bestämmelser om byggnadshöjd, källardjup eller antal våningar gäller följande, om inte annat särskilt anges. Byggnadshöjden och källardjupet skall beräknas från markens medelnivå invid byggnaden. Om byggnaden ligger mindre än sexmeter från allmän plats, skall dock beräkningen utgå från den allmänna platsens medelnivå invid tomten, om inte särskilda omständigheter föranleder annat. Byggnadshöjden räknas till skärningen mellan fasadplanet och ettplan som med 45 graders lutning inåt byggnaden berör byggnadens tak. Källardjupet räknas till det lägsta källargolvets översida. Som våning räknas även vind där bostadsrum eller arbetslokal kan inredas, om den enligt tredje stycket beräknade byggnadshöjden är mer än 0,7 meter högre än nivån för vindbjälklagets översida, och källare, om golvets översida i våningen närmast ovanför ligger mer än 1,5 meter över markens medelnivå invid byggnaden. Förordning(1994:1237).

Ärenden om planer och områdesbestämmelser Region- och översiktsplaner

10§ Under samråd om förslag att anta, ändra eller upphäva en regionplan eller översiktsplan skall länsstyrelsen på lämpligt sätt hålla berörda statliga myndigheter underrättade om planarbetet. Skogsvårdsstyrelsens yttrande skall inhämtas om skogsmark berörs. De myndigheter som har synpunkter på planförslaget skall framföra dessa till länsstyrelsen. När planförslaget skall ställas ut, skall länsstyrelsen underrätta de statliga myndigheter som kan väntas ha synpunkter i sådana frågor som länsstyrelsen skall ta ställning till i sitt granskningsyttrande.

Länsstyrelsen skall underrätta lantmäterimyndigheten ombesluta att anta, ändra eller upphäva en regionplan eller en översiktsplan. Andra statliga myndigheter skall underrättas, om de haft synpunkter på planförslaget eller om de särskilt berörs av beslutet. Förordning (1995:1445).

Detaljplaner, fastighetsplaner och områdesbestämmelser

11§ Vid samråd om förslag till detaljplaner, fastighetsplaner och områdesbestämmelser skall samma ordning följas som föreskrivs i 10 § första stycket. Länsstyrelsen behöver dock inte underrätta lantmäterimyndigheten och myndigheter som är sakägare. I övrigt behöver myndigheter som inte haft någon erinran mot översiktsplanen underättas endast om förslaget inte har stöd i översiktsplanen eller särskilt berör en viss myndighet. Yttrande från skogsvårdsstyrelsen skall inhämtas, om skogsmark berörs. Förordning (1995:1445).

12§ har upphävts genom förordning (1995:1200).

Planhandlingar m.m.

13§ De handlingar som på grund av 4 kap. 13 §, 5 kap. 31 § andrastycket och 33 §, 6 kap. 12 § och 13 § andra stycket och 7 kap. 7 § plan- och bygglagen (1987:10) skall överlämnas till Boverket, länsstyrelsen och lantmäterimyndigheten skall vara lämpliga för arkivering. Förordning (1995:1445).

Redovisning av planer m.m.

14§ Länsstyrelsen skall på begäran lämna Boverket sådana redovisningar av detaljplaner och områdesbestämmelser samt av planeringsunderlag för regionplaner, översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser som behövs för att Boverket skall få kännedom om aktuella utvecklingstendenser inom verkets ansvarsområde. Förordning (1991:74).

Ärenden om lov och anmälningar

15§ Skriftliga ansökningar om lov eller förhandsbesked och sådana handlingar som avses i 8 kap. 20 § första stycket plan- och bygglagen (1987:10) skall vara utförda så att de är lämpliga för arkivering i befintligt skick eller efter mikrofilmning, om byggnadsnämnden begär det. Förordning (1994:1237).

15 a§ I en bygg- eller rivningsanmälan skall anges fastighetsbeteckning, byggherrens namn och adress samt vid vilken tid byggnads- eller rivningsarbetena är avsedda att påbörjas. Förordning (1995:1200).

15 b§ Byggnadsnämnden får i beslutet om kontrollplan ange att handlingar som beskriver byggnaden eller anläggningen i färdigt skick och som är lämpliga för arkivering eller för mikrofilmning skall ges in till nämnden när arbetena avslutats, om handlingarna kan väntas vara av betydelse för byggnadsnämndens framtida tillsynsverksamhet. Förordning (1994:1237).

16§ Boverket får meddela de verkställighetsföreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om handläggning av ärenden om lov och förhandsbesked i 8 kap. 19 § andra stycket, 20 § första stycket och 34 § fjärde stycket plan- och bygglagen (1987:10). Förordning (1994:1237).

Byggnadsarbeten m.m. Kvalitetsansvariga och kontrollanter

17§ Kvalitetsansvariga enligt 9 kap. 14 § och sådana sakkunniga kontrollanter som avses i 9 kap. 9 § första stycket skall ha den utbildning och erfarenhet som behövs och vara lämpliga för uppgiften. Ett beslut om riksbehörighet för en kvalitetsansvarig enligt 9 kap. 14 § plan- och bygglagen (1987:10) skall vara tidsbegränsat och får begränsas till att avse ett visst slag av arbeten. Sådana sakkunniga kontrollanter som avses i 9 kap. 9 §

förstastycket plan- och bygglagen (1987:10) får certifieras av ett organ som har ackrediterats för detta ändamål enligt 14 § lagen(1992:1119) om teknisk kontroll. Certifiering skall vara tidsbegränsad och får begränsas till ett visst slag av arbeten. Boverket får meddela närmare föreskrifter om kvalitetsansvariga med riksbehörighet och för certifiering av sakkunniga kontrollanter. Förordning (1994:1237).

18§ Om inte särskilda omständigheter föranleder annat skall byggnadsnämnden godta kvalitetsansvariga som har riksbehörighet och utlåtanden från sakkunniga vars kompetens styrkts genomcertifiering. Frågan om när byggnadsnämnden kan besluta om byte av kvalitetsansvarig regleras i 9 kap. 15 § plan- och bygglagen(1987:10). Förordning (1994:1237).

19§ Boverket får meddela de verkställighetsföreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna i 9 kap. 1 § plan- och bygglagen (1987:10) om utförande av byggnads-, rivnings- och markarbeten. Förordning (1994:1237).

20§ Om en byggnad som skall rivras, är behäftad med ohyra eller virkesförstörande insekter, skall dessa utrotas. Material, som kan ge skador på människor, djur eller växter skall tas om hand på ettbetryggande sätt. Boverket får meddela de verkställighetsföreskrifter som behövs för tillämpningen av första stycket. Förordning (1991:74).

21§ har upphävts genom förordning (1994:1237).

22§ har upphävts genom förordning (1994:1237).

Indrivning

23§ Bestämmelser om begäran om indrivning m. m. finns i 4--9 §§ indrivningsförordningen (1993:1229). Att den betalningsskyldige skall uppmanas att betala fordringen innan ansökan om indrivning görs framgår av 3 § nämnda förordning. Indrivning behöver inte begäras för en fordran som understiger 100kronor om indrivning inte krävs från allmän synpunkt. Förordning(1993:1249).Övergångsbestämmelser1994:12371. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1995.Förordning (1994:1575).2. Beträffande ärenden enligt plan- och bygglagen (1987:10) som avgjorts av kommunen före ikraftträdandet skall äldrebestämmelser tillämpas.1995:14451. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1996.2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga omfastighetsbildningsmyndigheter och fastighetsregistermyndigheter som inrättats enligt lagen (1971:133) om kommunalfastighetsbildningsmyndighet och fastighetsregistermyndighet.

Kommentar till plan- och bygglagen sett från perspektivet området luftmiljö inomhus i icke industriell miljö.

Plan- och Bygglagen är tämligen tydlig i sin formulering och behandlar tekniska och fysiska faktorer. Det påtalas att bestämmelserna syftar till att med beaktande av den enskilda människans frihet främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. Detta står under § 1 vilket påvisar dess grundläggande aspekt för lagsystemet. Här påtalas att det är Boverket som meddela verkställighetsföreskrifter och de övriga föreskrifter om olika områden som behövs för tillämpning.

3.3 Miljöbalken, SFS 1998:808.

Departement/myndighet: Miljödepartementet

Följande lagar och förordningar finns kring miljöbalken, med SFS-nummer och SFS-titel.

1998:808; Miljöbalken.

1998:811; Lag om införande av miljöbalken.

1998:900; Förordning om tillsyn enligt miljöbalken.

1998:940; Förordning om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken.

1998:1252; Förordning om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Inom ramen för detta projekt behandlas endast 1998:808; Miljöbalken. Ändringar av miljöbalken har genomförts vid olika tillfällen med följande ändringsnummer (SFS-nummer).

1998:811; ikraftträdande.

1999:23; Lag om ändring i miljöbalken, ändring bilaga med förarbeten prop. 1998/99:22, bet. 1998/99: MJU8, rskr. 1998/99:122. Ikraftträdande 1999-03-01.

1999:368; Lag om ändring i miljöbalken, ändring 18 kapitlet 1§ med förarbeten prop. 1998/99:62, bet. 1998/99:BoU8, rskr. 1998/99:218. Ikraftträdande 1999-07-01.

1999:385; Lag om ändring i miljöbalken, ändring . 6 kapitlet 3, 7 §§, 19 kap 5 §, 22 kap 1, 4, 6, 25 §§, 26 kap 3 § med förarbeten Prop. 1998/99:64, bet. 1998/99:FöU6, rskr. 1998/99:219. Ikraftträdande 1999-07-01 övergångsbestämmelser.

1999:1231; Lag om ändring i miljöbalken, ändring 10 kapitlet 3§ med förarbeten prop. 1999/2000:2, bet. 1999/2000:SkU2, rskr. 1999/2000:117. Ikraftträdande 2000-01-01 övergångsbestämmelser.

1999:1325; Lag om ändring i miljöbalken, ändring upph. bil.; ändr. 14 kap 22 §, 29 kap 8 §; nya bil. 1, 2. Med förarbeten prop. 1999/2000:9, bet. 1999/2000:SkU8, 1999/2000:SkU11, rskr. 1999/2000:110, EGTL156/87 s1, EGTL076/70 s1, EGTL036/88 s 33. Ikraftträdande 2000-01-01.

Miljöbalken inom området luftmiljö inomhus har i olika sammanhang erhållit stor betydelse inom olika områden. Detta gör att i efterföljande redogörelse av miljöbalken behandlas det stycket som berör detta område, luftmiljö inomhus i icke industriell miljö. Miljöbalken (1998:808) är uppdelad i sju avdelningar och 32 kapitel. Respektive kapitel är i sin tur uppbyggt kring paragrafer.

Första avdelningen innehåller kapitel 1 t.o.m. 6 och behandlar övergripande bestämmelser.

Andra avdelningen innehåller kapitel 7 t.o.m. 8 och behandlar skydd av natur.

Tredje avdelningen innehåller kapitel 9 t.o.m. 15 och behandlar särskilda bestämmelser om vissa verksamheter.

Fjärde avdelningen innehåller kapitel 16 t.o.m. 25 och behandlar prövning av mål och ärenden.

Femte avdelningen innehåller kapitel 26 t.o.m. 28 och behandlar tillsyn m.m.

Sjätte avdelningen innehåller kapitel 29 t.o.m. 30 och behandlar påföljder.

Sjunde avdelningen innehåller kapitel 30 t.o.m. 33 och behandlar ersättning och skadestånd.

Nedan redogörs för innehållet i miljöbalkens olika avdelningar. Djupare redogörelse görs över de områden som kan beröra detta projekt, luftmiljö inomhus i icke industriella miljöer samt en kort summering över övriga områden.

FÖRSTA AVDELNINGEN: ÖVERGRIPANDE BESTÄMMELSER

Kapitel 1. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde

1§ Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl. Miljöbalken skall tillämpas så att

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan.
2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas.
3. den biologiska mångfalden bevaras.

4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

2 § Bestämmelserna i 3 och 4 kap. skall tillämpas endast vid prövning av frågor enligt 7 kap., tillståndsprövning av sådan verksamhet som är tillståndspliktig enligt 9, 11 och 12 kap. och vid regeringens tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. samt enligt vad som är föreskrivet i luftfartslagen (1957:297), lagen (1966:314) om kontinentalsockeln, väglagen (1971:948), lagen (1978:160) om vissa rörledningar, lagen (1983:293) om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn, lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, plan- och bygglagen (1987:10), minerallagen (1991:45), lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, lagen (1995:1649) om byggande av järnväg och ellagen (1997:857).

3 § I fråga om verksamhet som kan orsaka skada eller olägenhet för människors hälsa, miljön eller andra intressen som skyddas enligt miljöbalken tillämpas utöver balken även bestämmelser i annan lag. Såvitt gäller skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete samt i sådana hänseenden i övrigt som huvudsakligen avser arbetsmiljön tillämpas bestämmelserna i arbetsmiljölagen (1977:1160).

4§ I fråga om viss miljöfarlig verksamhet och viss vattenverksamhet gäller särskilda bestämmelser enligt lagen (1971:850) med anledning av gränsöversövertensavtalet den 16 september 1971 mellan Sverige och Finland.

5 § Regeringen får, i den utsträckning det på grund av rådande särskilda förhållanden är nödvändigt för att stärka försvarsberedskapen, meddela föreskrifter för totalförsvaret som avviker från denna balk, dock inte inom sådant ämnesområde för vilket föreskrifter måste meddelas i lag.

6 § I **lagen (1994:1500)** med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen finns föreskrifter om verkan av unionens fördrag och andra instrument samt de Europeiska gemenskapernas beslut.

7 § Berör vägområden, luftfartyg och vissa rörledningar.

Kapitel 2; Allmänna hänsynsregler m.m.

1§ När frågor prövas om tillåtlighet, tillstånd, godkännande och dispens och när sådana villkor prövas som inte avser ersättning samt vid tillsyn enligt denna balk är alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skyldiga att visa att de förpliktelser som följer av detta kapitel iakttas. Detta gäller även den som har bedrivit verksamhet som kan antas ha orsakat skada eller olägenhet för miljön. **I detta kapitel avses med åtgärd en sådan åtgärd som inte är av försumbar betydelse i det enskilda fallet.**

2§ Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

3§ **Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.** Dessa försiktighetsmått **skall vidtas så snart det finns skäl** att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

4§ För verksamheter och åtgärder som tar i anspråk mark- eller vattenområden annat än helt tillfälligt skall en sådan plats väljas som är lämplig med hänsyn till 1 kap. 1 §, 3 kap. och 4 kap. För all verksamhet och alla åtgärder skall en sådan plats väljas att ändamålet kan uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

5§ Alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd skall hushålla med råvaror och energi samt utnyttja möjligheterna till återanvändning och återvinning. I första hand skall förnybara energikällor användas.

6§ Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga. Motsvarande krav gäller i fråga om varor som innehåller eller har behandlats med en kemisk produkt eller bioteknisk organism.

7§ Kraven på hänsyn enligt 2-6 §§ gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning skall särskilt beaktas nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. När det är fråga om totalförsvarsverksamhet eller om en åtgärd behövs för totalförsvaret, skall även detta förhållande beaktas vid avvägningen. Avvägningen enligt första stycket får inte medföra att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. åsidosätts.

8§ Alla som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som medfört skada eller olägenhet för miljön ansvarar till dess skadan eller olägenheten har upphört för att denna avhjälps i den omfattning det kan anses skäligt enligt 10 kap. I den mån det föreskrivs i denna balk kan i stället skyldighet att ersätta skadan eller olägenheten uppkomma.

9§ Kan en verksamhet eller åtgärd befaras föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljön, även om sådana skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått vidtas som kan krävas enligt denna balk, får verksamheten bedrivas eller åtgärden vidtas endast om det finns särskilda skäl. En verksamhet eller åtgärd får inte bedrivas eller vidtas om den medför risk för att ett stort antal människor får sina levnadsförhållanden väsentligt försämrade eller miljön försämrats avsevärt. Vad som sägs i första och andra stycket gäller inte, om regeringen har tillåtit verksamheten enligt 17 kap. 1, 3 eller 4 §. Om en verksamhet eller åtgärd är av synnerlig betydelse från allmän synpunkt kan regeringen tillåta denna, även om förutsättningarna är sådana som anges i 9 § andra stycket. Detta gäller dock inte om verksamheten eller åtgärden kan befaras försämra det allmänna hälsotillståndet. Beslut enligt första stycket får förenas med villkor för att tillgodose allmänna intressen.

Kapitel 3. Grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden och mark och vattenområden skall användas, vilket ligger utanför detta projekts ramar.

Kapitel 4. Behandlar särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden i landet, vilket ligger utanför detta projekts ramar.

Kapitel 5. Miljökvalitetsnormer

Föreskrifter om miljökvalitet.

1 § Regeringen får för vissa geografiska områden eller för hela landet meddela föreskrifter om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt, om det behövs för att varaktigt skydda människors hälsa eller miljön eller för att avhjälpa skador på eller olägenheter för människors hälsa eller miljön (miljökvalitetsnormer). Regeringen får överlåta till en myndighet att meddela miljökvalitetsnormer som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Vad miljökvalitetsnormer skall ange.

2 § Miljökvalitetsnormer skall ange de föroreningsnivåer eller störningsnivåer som människor kan utsättas för utan fara för olägenheter av betydelse eller som miljön eller naturen kan belastas med utan fara för påtagliga olägenheter. Miljökvalitetsnormernas nivåer får inte överskridas eller underskridas efter en viss angiven tidpunkt och de skall ange

1. högsta eller lägsta förekomst i mark, yt- och grundvatten, luft eller miljön i övrigt av kemiska produkter eller biotekniska organismer,
2. högsta nivå för buller, skakning, ljus, strålning eller annan sådan störning, eller
3. högsta eller lägsta nivå eller värde för vattenstånd eller flöde i vattensystem, vattendrag, grundvatten eller delar av dem.

Miljökvalitetsnormer kan också ange högsta eller lägsta förekomst i yt- och grundvatten av organismer som kan tjäna till ledning för bedömning av tillståndet i miljön. Miljökvalitetsnormer skall vid behov omprövas.

Hur miljökvalitetsnormer skall uppfyllas

3§ Myndigheter och kommuner skall säkerställa att de miljökvalitetsnormer som meddelats enligt 1 § uppfylls när de provar tillförlighet, tillstånd, godkännanden, dispenser och anmälningsärenden, utövar tillsyn, eller meddelar föreskrifter. Vid planering och planläggning skall kommuner och myndigheter iakttä miljökvalitetsnormer.

4§ Verksamhet skall bedrivas så att miljökvalitetsnormer inte överträds. Bestämmelser om att tillstånd inte får beviljas för verksamhet som medverkar till att en miljökvalitetsnorm överträds finns i 16 kap. 5 §. Bestämmelser om att tillstånd eller villkor för ett tillstånd får omprövas, om verksamheten med någon betydelse medverkar till att en miljökvalitetsnorm överträds, finns i 24kap. 5 § 2.

Åtgärdsprogram

5§ Ett åtgärdsprogram skall upprättas, om det behövs för att en miljö kvalitetsnorm skall uppfyllas eller om kravet på det följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Regeringen skall i sådana fall i samband med att föreskrifter enligt 1 § meddelas eller när behov uppkommer besluta ett sådant åtgärdsprogram eller besluta att en eller flera myndigheter eller kommuner skall upprätta sådana åtgärdsprogram. Regeringen får överlåta till en myndighet att besluta om åtgärdsprogram som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Om en miljö kvalitetsnorm för ett geografiskt område överträds därför att miljön påverkas av en verksamhet som ligger utanför området, skall regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer upprätta ett åtgärdsprogram för hela det område där störningar som påverkar möjligheten att uppfylla normen förekommer. Innan en myndighet eller kommun upprättar ett åtgärdsprogram skall den samråda med myndigheter och kommuner som berörs samt med verksamhetsutövare som berörs i betydande omfattning. Ett åtgärdsprogram som upprättas av en kommun skall beslutas av kommunfullmäktige. Åtgärdsprogrammet skall skickas till de myndigheter som regeringen bestämmer. Med kommun avses i denna paragraf även kommunalförbund.

6§ Ett åtgärdsprogram får omfatta all verksamhet som kan påverka de föroreningsnivåer eller störningsnivåer

som avses i 2 § första stycket. I ett åtgärdsprogram skall anges

1. den miljö kvalitetsnorm som skall uppfyllas,
2. de åtgärder som skall vidtas för att miljö kvalitetsnormen skall vara uppfylld senast den tidpunkt som avses i 2 § andrastycket,
3. vilka myndigheter och kommuner som skall se till att angivna åtgärder vidtas, och
4. när de skall vara genomförda.

Ett åtgärdsprogram skall omprövas vid behov, dock minst vart femte år.

Prövning av åtgärdsprogram

7§ Regeringen får föreskriva att vissa åtgärdsprogram skall prövas av regeringen.

Åtgärdsplaner

8§ Regeringen får upprätta sådana åtgärdsplaner som kan krävas till följd av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen eller besluta att en eller flera myndigheter eller kommuner eller kommunalförbund skall upprätta sådana åtgärdsplaner.

Mätning och kontroll

9§ Regeringen skall i samband med att föreskrifter enligt 1 § meddelas även besluta vilka som är skyldiga att utföra de mätningar som behövs för att kontrollera att en miljö kvalitetsnorm uppfylls. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om mätmetoder och redovisning av mätresultat.

Kapitel 6. Miljökonsekvensbeskrivningar och annat beslutsunderlag

När det krävs en miljökonsekvensbeskrivning

1§ En miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en ansökan om tillstånd enligt 9, 11 och 12 kap. eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken. En sådan skall finnas även vid tillåtighetsprövning enligt 17 kap. Regeringen får föreskriva att det skall upprättas en miljökonsekvensbeskrivning även i dispensärenden eller andra ärenden enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken där det behövs för att kunna bedöma miljö påverkan. Regeringen får även föreskriva om undantag från skyldigheten enligt första stycket att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning för verksamheter vars miljö påverkan kan antas bli mindre betydande.

2§ Om det behövs för att miljö påverkan skall kunna bedömas, får regeringen föreskriva att det skall finnas en miljökonsekvensbeskrivning

1. i ärenden enligt annan lag, av vilken det framgår att hänsyn till människors hälsa eller miljön skall beaktas vid lagens tillämpning,
2. i särskilda ärenden av annat slag inom miljö balkens område än som avses i 1 §. I fråga om sådana miljökonsekvensbeskrivningar som avses i första stycket gäller vad som sägs i detta kapitel, om inte något annat har föreskrivits.

Syftet med miljökonsekvensbeskrivningar

3§ Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter som en planerad verksamhet eller åtgärd kan medföra dels på människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap och kultur miljö, dels på hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt, dels på annan

hushållning med material, råvaror och energi. Vidare är syftet att möjliggöra en samlad bedömning av dessa effekter på människors hälsa och miljön. Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning som berör en verksamhet som avses i lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor är också att identifiera och bedöma faktorer i verksamhetens omgivning som kan påverka säkerheten hos denna. Lag (1999:385).

Tidigt samråd och beslut om betydande miljöpåverkan

4 § Alla som avser att bedriva verksamhet eller vidta någon åtgärd som kräver tillstånd eller beslut om tillåtlighet enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken skall tidigt samråda med länsstyrelsen. De skall även samråda med enskilda som kan antas bli särskilt berörda och göra det i god tid och i behövlig omfattning innan de gör en ansökan om tillstånd och upprättar den miljökonsekvensbeskrivning som krävs enligt 1 §. Före samrådet skall den som avser att bedriva verksamheten till länsstyrelsen och enskilda som särskilt berörs lämna uppgifter om den planerade verksamhetens lokalisering, omfattning och utformning samt dess förutsedda miljöpåverkan. Vad som sägs i första stycket gäller också för ärenden för vilka en miljökonsekvensbeskrivning krävs enligt 1 § andrastycket. Efter samrådet skall länsstyrelsen besluta om verksamheten eller åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Beslutet får inte överklagas. Innan beslut fattas skall yttrande i frågan begäras in från tillsynsmyndigheten i de fall denna inte är länsstyrelsen. Regeringen får föreskriva om vilka slags verksamheter och åtgärder som alltid kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

Utökat samråd med miljökonsekvensbedömning

5 § Om länsstyrelsen enligt 4 § beslutar att verksamheten eller åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, skall ett förfarande med miljökonsekvensbedömning genomföras. Vid ett sådant förfarande skall den som avser att bedriva verksamheten eller vidta åtgärden samråda med övriga statliga myndigheter, de kommuner, den allmänhet och de organisationer som kan antas bli berörda. Samrådet skall avse verksamhetens eller åtgärdens lokalisering, omfattning, utformning och miljöpåverkan samt innehåll och utformning av miljökonsekvensbeskrivningen.

6§ Om en verksamhet eller åtgärd kan antas medföra en betydande miljöpåverkan i ett annat land, skall den ansvariga myndighet som regeringen bestämmer informera det landets ansvariga myndighet om den planerade verksamheten eller åtgärden och ge den berörda staten och den allmänhet som berörs där möjlighet att delta i ett samrådsförfarande om ansökan och miljökonsekvensbedömningen. Sådan information skall också lämnas om en annan stat som kan antas bli utsatt för en betydande miljöpåverkan begär det.

Vad en miljökonsekvensbeskrivning skall innehålla

7§ En miljökonsekvensbeskrivning för en verksamhet eller åtgärd som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan skall innehålla de uppgifter som behövs för att uppfylla syftet enligt 3 §, däribland

1. en beskrivning av verksamheten eller åtgärden med uppgifter om lokalisering, utformning och omfattning,
2. en beskrivning av de åtgärder som planeras för att skadliga verkningar skall undvikas, minskas eller avhjälpas, t.ex. hur det skall undvikas att verksamheten eller åtgärden medverkar till att en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. överträds,
3. de uppgifter som krävs för att påvisa och bedöma den huvudsakliga inverkan på människors hälsa, miljön och hushållningen med mark och vatten samt andra resurser som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra,
4. en redovisning av alternativa platser, om sådana är möjliga, samt alternativa utformningar tillsammans med dels en motivering varför ett visst alternativ har valts, dels en beskrivning av konsekvenserna av att verksamheten eller åtgärden inte kommer till stånd, och
5. en icke teknisk sammanfattning av de uppgifter som anges i 1-4.

I ett beslut enligt 4 § tredje stycket om att betydande miljöpåverkan kan antas, får länsstyrelsen ställa krav på att även andra jämförbara sätt att nå samma syfte skall redovisas när alternativa utformningar som avses i första stycket 4 redovisas. För verksamheter eller åtgärder som inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan skall en miljökonsekvensbeskrivning innehålla vad som anges i första stycket, i den utsträckning det behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning. Av 22 kap. 1 § första stycket 6 framgår att en ansökan i ett ansökningsmål skall innehålla en säkerhetsrapport i de fall verksamheten omfattas av lagen

(1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Lag (1999:385).

Kungörande samt tillfälle att yttra sig

8§ När en miljökonsekvensbeskrivning upprättats i ett mål eller ärende om miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet, skall detta kungöras tillsammans med kungörelsen om ansökan enligt 19 kap. 4 § och 22 kap. 3 §. Om en miljökonsekvensbeskrivning har upprättats i något annat mål eller ärende som rör en verksamhet eller åtgärd som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, skall detta kungöras. Har en ansökan gjorts skall kungörelsen ske tillsammans med kungörelsen av ansökan. Därefter skall ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen hållas tillgängliga för allmänheten, som skall beredas tillfälle att yttra sig över dessa innan målet eller ärendet prövas. När dom eller beslut har meddelats i målet eller ärendet skall detta kungöras. Samtidigt skall också kungöras hur allmänheten kan få tillgång till information om innehållet. Vidare skall den ansvariga myndigheten i den stat med vilken samråd hållits enligt 6 § informeras.

Godkännande och beaktande av miljökonsekvensbeskrivningen

9§ Den myndighet som skall pröva en ansökan i ett mål eller ett ärende där det krävs en miljökonsekvensbeskrivning skall genom ett särskilt beslut eller i samband med avgörandet av målet eller ärendet ta ställning till om miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i detta kapitel. Ett sådant ställningstagande får inte överklagas särskilt utan endast i samband med att avgörandet i målet eller ärendet överklagas. Vid prövningen av ansökan skall myndigheten beakta innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen och resultatet av samråd och yttranden enligt 4-6 och 8 §§.

Kostnaden för miljökonsekvensbeskrivningar

10§ En miljökonsekvensbeskrivning samt förfarandet med miljökonsekvensbedömning skall bekostas av den som gjort en ansökan som avses i 1 § eller i annat fall är skyldig att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning.

Planer och planeringsunderlag

11§ Varje myndighet som skall tillämpa denna balk skall se till att sådana planer enligt plan- och bygglagen (1987:10) och sådant planeringsunderlag som behövs för att belysa frågor om hushållning med mark och vatten finns tillgängliga i målet eller ärendet. Om myndigheten begär det, är kommunen skyldig att tillhandahålla planer enligt plan- och bygglagen samt planeringsunderlaget till dessa.

12§ Länsstyrelsen skall ställa samman utredningar, program och annat planeringsunderlag som har betydelse för hushållningen med mark och vatten i länet och som finns hos statliga myndigheter. Länsstyrelsen är skyldig att på begäran tillhandahålla sådant planeringsunderlag åt kommuner och myndigheter som skall tillämpa denna balk samt åt den som är skyldig att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning.

13§ Regeringen får i ett visst fall besluta att en eller flera kommuner skall redovisa till regeringen eller någon annan myndighet hur kommunen eller kommunerna i sin planering enligt plan- och bygglagen (1987:10) avser att

1. genomföra ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. 5 § eller på annat sätt skapa förutsättningar för att miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. uppfylls, och
2. tillgodose ett intresse som rör hushållningen med mark och vatten enligt 3 och 4 kap.

Statliga myndigheter skall anmäla till regeringen om det uppkommer behov av en sådan redovisning.

ANDRA AVDELNINGEN, kapitel 7 – 8 berör skydd av natur och allmänsrätten, vilket ligger utanför detta projekts ramar.

TREDJE AVDELNINGEN, Särskilda bestämmelser om vissa verksamheter.

9 kap. Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Definitioner

1§ Med miljöfarlig verksamhet avses

1. utsläpp av avloppsvatten, fasta ämnen eller gas från mark, byggnader eller anläggningar i mark, vattenområden eller grundvatten,
2. användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för människors hälsa eller miljön genom annat utsläpp än som avses i 1 eller genom förorening av mark, luft, vattenområden eller grundvatten, eller
3. användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för omgivningen genom buller, skakningar, ljus, joniserande eller icke-joniserande strålning eller annat liknande.

2§ Med avloppsvatten avses

1. spillvatten eller annan flytande orenlighet,
2. vatten som använts för kylning,
3. vatten som avleds för sådan avvattning av mark inom detaljplan som inte görs för en viss eller vissa fastigheters räkning, eller
4. vatten som avleds för avvattning av en begravningsplats.

3§ Med olägenhet för människors hälsa avses störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig.

Allmänna bestämmelser om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

4§ Om det finns särskilda skäl med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön, får regeringen för en viss del av landet meddela föreskrifter eller beslut om förbud mot att

1. släppa ut avloppsvatten, fasta ämnen eller gas från mark, byggnader eller anläggningar, eller
2. lägga upp fasta ämnen.

Detta gäller om sådan verksamhet kan leda till att vattenområden, marken eller grundvattnet kan förorenas eller på annat sätt påverkas menligt.

5§ För att skydda människors hälsa eller miljön får regeringen, om det framstår som mer ändamålsenligt än beslut i enskilda fall, också i andra fall än som avses i 4 § i fråga om miljöfarlig verksamhet meddela föreskrifter om förbud, skyddsåtgärder, begränsningar och andra försiktighetsmått. Sådana föreskrifter får också meddelas för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden. Om det finns särskilda skäl, får regeringen bemyndiga en myndighet att meddela sådana föreskrifter. Om det behövs, får regeringen meddela föreskrifter om sådana försiktighetsmått som går utöver vad som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen eller andra internationella åtaganden.

Tillstånds- och anmälningsplikt för miljöfarlig verksamhet

6§ Regeringen får föreskriva att det skall vara förbjudet att utan tillstånd eller innan anmälan har gjorts

1. anlägga eller driva vissa slag av fabriker, andra inrättningar eller annan miljöfarlig verksamhet,
2. släppa ut avloppsvatten i mark, vattenområde eller grundvatten,
3. släppa ut eller lägga upp fast avfall eller andra fasta ämnen, om detta kan leda till att mark, vattenområde eller grundvatten kan förorenas, eller
4. bedriva sådan miljöfarlig verksamhet som avses i 1-3, om den ändras med avseende på tillverkningsprocess, reningsförfarande eller på något annat sätt och det inte är fråga om en mindre ändring.

Även om tillståndsplikt enligt första stycket inte har föreskrivits får tillsynsmyndigheten i enskilda fall förelägga en verksamhetsutövare att ansöka om tillstånd, om verksamheten medför risk för betydande föroreningar eller andra betydande olägenheter för människors hälsa eller miljön. Den som bedriver eller avser att bedriva miljöfarlig verksamhet får ansöka om tillstånd till verksamheten enligt denna balk även om det inte krävs tillstånd.

7§ Avloppsvatten skall avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. För detta ändamål skall lämpliga avloppsanordningar eller andra inrättningar utföras. Regeringen får föreskriva att det skall vara förbjudet att utan tillstånd eller innan anmälan har gjorts inrätta eller ändra sådana avloppsanordningar eller andra inrättningar. Regeringen får överlåta åt kommunerna att meddela föreskrifter enligt andra stycket.

8§ Ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet prövas av miljödomstol. Regeringen får föreskriva att ansökan om tillstånd för vissa slag av verksamheter skall prövas av länsstyrelsen. Om den miljöfarliga verksamheten kan antas ha en liten miljöpåverkan, får regeringen föreskriva att en kommunal nämnd skall pröva frågor om tillstånd. Tillstånd som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt skall alltid prövas av länsstyrelsen. Anmälan om miljöfarlig verksamhet skall enligt vad regeringen föreskriver göras till generalläkaren, länsstyrelsen eller kommunen.

Särskilda bestämmelser om hälsoskydd

9§ Bostäder och lokaler för allmänna ändamål skall brukas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer och hållas fria från ohyra och andra skadedjur. Ägare eller nyttjanderättshavare till berörd

egendom skall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att hindra uppkomsten av eller undanröja olägenheter för människors hälsa.

10§ Anläggningar för grundvattentäkter skall inrättas och användas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer. Om det inte krävs tillstånd enligt 11 kap., får en kommun föreskriva att det ändå skall krävas tillstånd av kommunen eller anmälan till denna för att inrätta och använda en nyanläggning för grundvattentäkt i områden där knapphet på söttgrundvatten råder eller kan befaras uppkomma. Detta gäller om det behövs för att hindra att olägenheter för människors hälsa skall uppkomma. Kommunen får också föreskriva anmälningsplikt för sådana anläggningar som redan finns inom angivna områden.

11§ Regeringen får föreskriva att vissa djur inte utan särskilt tillstånd av kommunen får hållas inom områden med detaljplan eller områdesbestämmelser, om sådana föreskrifter behövs för att hindra att olägenheter för människors hälsa uppstår. Regeringen får överlåta åt kommunen att meddela sådana föreskrifter.

12§ Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får även i andra fall än som avses i 10 och 11 §§ meddela de föreskrifter som behövs till skydd mot olägenheter för människors hälsa. Regeringen får överlåta åt kommunen att meddela sådana föreskrifter. I föreskrifter enligt första stycket får anges att verksamheter som kan medföra olägenheter för människors hälsa inte får bedrivas eller att vissa anläggningar inte får inrättas utan att kommunen har lämnat tillstånd eller en anmälan har gjorts till kommunen.

13§ Kommunala föreskrifter som meddelas till skydd mot olägenheter för människors hälsa får inte medföra onödigt tvång för allmänheten eller annan obefogad inskränkning i den enskildes frihet.

10 kap. Föreerade områden

Ansvar för utredning och efterbehandling och enligt

1§ skall detta kapitel tillämpas på mark- och vattenområden samt byggnader och anläggningar som är så föreerade att det kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

2§ Ansvarig för efterbehandling av sådana områden, byggnader eller anläggningar som anges i 1 § är den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till föreningen (verksamhetsutövare).

3§ Kan inte någon verksamhetsutövare utföra eller bekosta efterbehandling av en föreerad fastighet är var och en efterbehandlingsansvarig som förvärvat fastigheten och vidförvärvet känt till föreningarna eller då borde ha upptäckt dem. Avser förvärvet en privatbostadsfastighet enligt 2 kap.13 § inkomstskattelagen (1999:1229) ansvarar endast enförvärvare som känt till föreningen. I fråga om föreerad byggnad eller anläggning gäller detsamma den som förvärvat den fastighet där byggnaden eller anläggningen är belägen. Medförvärv av fastighet likställs förvärv av tomträtt. Lag (1999:1231).

4§ Efterbehandlingsansvaret innebär att den ansvarige i skäligen omfattning skall utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder som på grund av föreningar behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. När ansvarets omfattning skall bestämmas skall det beaktas hur långtid som har förflutit sedan föreningarna ägt rum, vilken skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar och omständigheterna i övrigt. Om en verksamhetsutövare visar att han bidragit till föreningen endast i begränsad mån, skall även detta beaktas vid bedömningen av ansvarets omfattning. Preskriptionslagen (1981:130) är inte tillämplig på efterbehandlingsansvar.

5§ Den som äger en fastighet som efterbehandlas kan trots frihet från ansvar enligt 2 eller 3 § förpliktas att i skäligen utsträckning svara för kostnader som motsvaras av den värdeökning på fastigheten som efterbehandlingen medför.

6§ Om flera verksamhetsutövare är ansvariga enligt 2 §, skall de svara solidariskt i den utsträckning inte annat följer av att ansvaret är begränsat enligt 4 § första stycket. En verksamhetsutövare som visar att hans eller hennes bidrag till föreningen är så obetydligt att det inte ensamt motiverar efterbehandling skall dock ansvara endast för den del som motsvarar bidraget. Vad de solidariskt ansvariga har betalat skall fördelas mellan dem efter vad som är skäligen med hänsyn till den omfattning i vilken var och en har medverkat till föreningen och till omständigheterna i övrigt.

7§ Om flera fastighetsägare eller tomträttsinnehavare är ansvariga enligt 3 §, skall de svara solidariskt i den utsträckning inte annat följer av att ansvaret är begränsat enligt 4 § första stycket. Vad de solidariskt ansvariga har betalat skall fördelas mellan dem efter vad som är skäligen med hänsyn till vad de insett vid förvärvet och omständigheterna i övrigt.

8§ I frågor om ansvar för kostnader att utreda föreningar inom ett sådant mark- eller vattenområde eller en sådan byggnad eller anläggning som avses i 1 § tillämpas 2-4 samt 6 och 7 §§. Ägaren till en fastighet, byggnad

eller anläggning som avses i första stycket kan trots frihet från ansvar enligt 2 eller 3 § förpliktas att svara för utredningskostnader som rör fastigheten i den utsträckning det är skäligt med hänsyn till den nytta ägaren kan antas få av utredningen, de personliga ekonomiska förhållandena och omständigheterna i övrigt.

Upplysningsskyldighet

9§ Den som äger eller brukar en fastighet skall oavsett omområdet tidigare ansetts förorenat genast underrätta tillsynsmyndigheten om det upptäcks en förorening på fastigheten och föroreningen kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Miljöriskområden

10§ Länsstyrelsen skall genom beslut förklara ett mark- eller vattenområde för miljöriskområde om det är så allvarligt förorenat att det med hänsyn till riskerna för människors hälsa och miljön är nödvändigt att föreskriva om begränsningar i markanvändningen eller andra försiktighetsmått. Vid förklaringen skall beaktas föroreningarnas hälso- och miljöfarlighet, föroreningsgraden, förutsättningarna för spridning och den omgivande miljöns känslighet.

11 § Länsstyrelsen får vid vite förelägga den som är ansvarig enligt 8 § att ge in den utredning som behövs för prövningen. I föreläggandet får länsstyrelsen föreskriva om tillträde för efterbehandling enligt 28 kap. 5 §. Länsstyrelsen kan även låta utföra nödvändig utredning på den ansvariges bekostnad.

12§ När ett område förklaras som miljöriskområde skall länsstyrelsen besluta om inskränkningar i markanvändningen eller om att vissa åtgärder som fastighetsägare eller någon annan vill vidta skall vara förenade med villkor eller skall föregås av en anmälan till tillsynsmyndigheten. Sådana inskränkningar och sådan anmälningsplikt som anges i första stycket får avse grävning, schaktning och markarbeten, bebyggelseåtgärder, ändrad markanvändning samt andra åtgärder som kan innebära

- att belastningen av föroreningar i och omkring området kan komma att öka,
- att den miljömässiga situationen annars försämras, eller
- att framtida efterbehandlingsåtgärder försvåras.

Länsstyrelsen får även besluta att sådana åtgärder inte får vidtas eller att fastighet inte får överlåtas förrän nödvändiga markundersökningar har utförts.

13§ Länsstyrelsen skall ändra eller meddela nya villkor eller upphäva beslutet om miljöriskområde när ett miljöriskområde har efterbehandlats eller när föroreningarna där av någon annan orsak minskat så att meddelade villkor om inskränkningar i markanvändningen eller andra försiktighetsmått inte längre är nödvändiga.

14§ Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om miljöriskområden.

Kapitel 11, berör bestämmelser gällande vattenverksamhet och vattenanläggningar, vilket ligger utanför detta projekts ramar.

Kapitel 12, berör täkter, jordbruk och annan verksamhet, vilket ligger utanför detta projekts ramar.

Kapitel 13, berör genteknik och skall tillämpas vid innesluten användning av avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer, vilket ligger utanför detta projekts ramar.

.

Kapitel 14, Kemiska produkter och biotekniska organismer, berörs lite mer ingående p.g.a. de ofta förekommande kemiska utslåtanden som förekommer inom det område som detta arbete berör.

Tillämpningsområde

1§ Bestämmelserna i detta kapitel skall tillämpas på kemiska produkter och biotekniska organismer. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att balkens bestämmelser om kemiska produkter skall tillämpas på en vara som innehåller eller har behandlats med en kemisk produkt, om varan på grund av sina egenskaper kan befaras medföra skada på människor eller miljön eller andrainsressen som skall skyddas genom denna balk.

Definitioner

2§ Med kemisk produkt avses ett kemiskt ämne och beredningar av kemiska ämnen.

3§ Med bioteknisk organism avses en sådan produkt som har framställts särskilt i bekämpningssyfte eller något annat tekniskt syfte och som helt eller delvis består av eller innehåller levande mikroorganismer, däribland virus, eller nematoder, insekter eller spindeldjur.

4§ Med hantering av kemisk produkt eller bioteknisk organism avses en verksamhet eller åtgärd som utgörs av tillverkning, bearbetning, behandling, förpackning, förvaring, transport, användning, omhändertagande, destruktion, konvertering, saluförande, överlåtelse och därmed jämförliga förfaranden.

5§ Med kemiskt bekämpningsmedel avses en kemisk produkt som är avsedd för att förebygga eller motverka att djur, växter eller mikroorganismer, däribland virus, förorsakar skada eller olägenhet för människors hälsa eller skada på egendom. Som kemiskt bekämpningsmedel skall inte anses,

1. kemiska produkter som är avsedda att användas vid beredning av livsmedel, läkemedel eller foder
2. färger, fernissor, tjärar och andra kemiska produkter som är avsedda att huvudsakligen begagnas för andra ändamål än som avses i första stycket, om de inte genom särskild benämning eller på något annat sätt anges vara avsedda som bekämpningsmedel.

6§ Med biologiskt bekämpningsmedel avses en bioteknisk organism som framställts särskilt för att förebygga eller motverka att djur, växter eller mikroorganismer, däribland virus, förorsakar skada eller olägenhet för människors hälsa eller skada på egendom.

Miljö- och hälsoutredning

7§ Den som tillverkar eller till Sverige för in en kemisk produkt eller en bioteknisk organism skall se till att det finns en tillfredsställande utredning för bedömning av vilka hälso- eller miljöskador som produkten eller organismen kan orsaka. Utredningen skall vara gjord i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Den skall innehålla en bedömning av produktens egenskaper från miljö- och hälsoskyddssynpunkt och visa

1. de ämnen eller organismer som kan ge produkten eller organismen farliga egenskaper,
2. arten och graden av de farliga egenskaperna,
3. de åtgärder som behövs för att skydda människors hälsa och miljön vid hanteringen, och
4. de åtgärder som behövs för att ta hand om avfall från produkten eller organismen.

Produktinformation

8§ Den som yrkesmässigt tillverkar, för in till Sverige eller överlåter en kemisk produkt eller bioteknisk organism skall genom märkning eller på annat sätt lämna de uppgifter som behövs till skydd för människors hälsa eller miljön (produktinformation). Uppgiftsskyldighet 9 § Den som yrkesmässigt hanterar eller för in till eller ut ur Sverige en kemisk produkt eller bioteknisk organism, skall till den myndighet som regeringen bestämmer och i den omfattning regeringen eller efter regeringens bemyndigande myndigheten föreskriver lämna de uppgifter om produkten eller organismen och dess hantering som kan behövas för att bedöma de hälso- eller miljörisker som är förknippade med produkten eller organismen samt dess hantering, införsel eller utförsel.

Produktregister

10§ Kemiska produkter som yrkesmässigt tillverkas i eller för sin till Sverige skall registreras i ett produktregister enligt de föreskrifter som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar. Registret skall föras av den myndighet som regeringen bestämmer. Regeringen får föreskriva att det även skall finnas ett motsvarande produktregister för biotekniska organismer. Förhandsanmälan 11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att den som avser att tillverka eller till Sverige föra in en kemisk produkt eller bioteknisk organism som inte tidigare varit i bruk i landet, skall göra en anmälan om tillverkningen eller införseln samt redovisa undersökningsresultat och andra uppgifter. En sådan anmälan skall göras till den myndighet som regeringen bestämmer och inom den tid som regeringen eller myndigheten bestämmer.

Tillstånd

12§ Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om tillstånd för

1. import av särskilt farliga kemiska produkter och biotekniska organismer från länder som inte är medlemmar i Europeiska unionen,

2. yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter och biotekniska organismer, och
3. annan hantering av särskilt farliga kemiska produkter och biotekniska organismer.

Godkännande av bekämpningsmedel

13§ Kemiska eller biologiska bekämpningsmedel får inte importeras från länder som inte är medlemmar i Europeiska unionen, släppas ut på marknaden eller användas utan att vara godkända enligt 14 § av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

14§ Ett godkännande får lämnas om medlet är godtagbart frånhälso- och miljöskyddssynpunkt och behövs för de bekämpningsändamål som anges i 5 eller 6 §. Är ett kemiskt eller biologiskt bekämpningsmedel redan godkänt i ett annat medlemsland inom Europeiska unionen eller i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet i enlighet med rådets direktiv 91/414/EEG av den 15 juli 1991 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden⁷, senast ändrat genom kommissionens direktiv 97/73/EG⁸ skall, om sökanden begär det, medlet godkännas, om jordbruks-, växtskydds- och miljöförhållanden som är relevanta för användningen av medlet är jämförbara. Ett godkännande får meddelas för högst fem år. Om det finns särskilda skäl får dock ett godkännande meddelas för högst tio år.

15§ Ansökan om godkännande av ett kemiskt eller biologiskt bekämpningsmedel skall göras hos den myndighet som regeringen bestämmer av den som ansvarar för att produkten först släpps ut på marknaden inom Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Den som ansöker om godkännande skall ha ett fast kontor inom gemenskapen eller EES. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de uppgifter som skall lämnas i samband med en ansökan om godkännande. Gäller ansökan ett bekämpningsmedel som redan är godkänt i ett annat medlemsland inom Europeiska unionen eller i ett land inom EES och den sökande begär det, får krav på upprepning av redan genomförda tester och analyser inte ställas, om jordbruks-, växtskydds- och miljöförhållanden som är relevanta för användningen av medlet är jämförbara.

Bemyndigande att medge undantag eller dispens

16§ Om det finns särskilda skäl, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva om undantag från kravet på tillstånd eller godkännande enligt 12-15 §§. Om det finns synnerliga skäl, får regeringen eller myndigheten besluta om dispens i det enskilda fallet. Sådana föreskrifter eller beslut får innehålla krav på anmälan innan en kemisk produkt eller bioteknisk organism saluhålls eller används.

Försiktighetsmått vid bekämpning

17§ Andra kemiska produkter eller biotekniska organismer än sådana som har godkänts eller som omfattas av undantag eller dispens enligt 13-16 §§ för att släppas ut på marknaden och användas som kemiska eller biologiska bekämpningsmedel, får användas för bekämpning endast om det är uppenbart att användningen inte medför risker för människors hälsa eller miljön.

Spridning av bekämpningsmedel

18§ Ett kemiskt eller biologiskt bekämpningsmedel skall spridas på ett sådant sätt att människors hälsa inte skadas eller människor vållas annan olägenhet och att miljöpåverkan blir så liten som möjligt. Åtgärder skall vidtas för att motverka att medlet sprids utanför avsett spridningsområde. Kemiska eller biologiska bekämpningsmedel får inte spridas från luftfartyg. Om det finns synnerliga skäl, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer medge dispens i enskilda fall från detta förbud.

19§ Kemiska eller biologiska bekämpningsmedel som är avsedda för att bekämpa lövsly får inte spridas över skogsmark. Inte heller får enskilda trädstammar behandlas med sådana bekämpningsmedel. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge dispens från detta förbud om det behövs för vetenskaplig prövning.

20§ Den myndighet som regeringen bestämmer får, om inte annat följer av andra stycket, medge dispens från 19 § förstastycket, om kravet enligt 6 § skogsvårdslagen (1979:429) ifråga om återväxt av skog inte rimligen kan tillgodoses genom röjning med mekaniska metoder. Vid bedömningen skall hänsyn tas till skogsmarkens läge och beskaffenhet, skogsbeståndets sammansättning, spridningens inverkan på livsbetingelserna för växt- och

djurlivet och andra allmänna intressen. En kommun får besluta att dispens enligt första stycket inte får medges för ett område inom kommunen, om det behövs medhänsyn till områdets betydelse för friluftslivet, naturvården, den lokala befolkningens trivsel eller något annat kommunalt intresse.

Föreskrifter om bränslen

21§ För att motverka utsläpp i luften av ämnen som kan medföra olägenhet för människors hälsa eller miljön får regeringen ifråga om bränslen meddela föreskrifter som gäller bränslets kvalitet och egenskaper, förbränning, handel, överlåtelse eller införsel till Sverige. Regeringen får överlåta åt en myndighet eller kommun att meddela sådana föreskrifter.

22§ Bensin som är avsedd för motordrift eller uppvärmningskall av den som tillverkar eller yrkesmässigt till Sverige för in sådan bensin delas in i och tillhandahållas i de miljöklasser som anges i bilaga 1 till denna balk. Bensin som är avsedd för motordrift och som omfattas av nr 2710 00 27, 2710 00 29, 2710 00 32, 2710 00 34 eller 2710 00 36 i kombinerade nomenklaturen (KN-nr) enligt förordningen (EEG) 2658/873, men som inte uppfyller miljöspecifikationerna i miljöklass 2, får inte saluföras. Dieselbrännolja och fotogen, med undantag för flygfotogen, som är avsedd för motordrift skall av den som tillverkar eller yrkesmässigt till Sverige för in sådana motorbränslen delas in i och tillhandahållas i de miljöklasser som anges i bilaga 2 till denna balk. Dieselbrännolja som omfattas av nr 2710 00 66 i Kombinerade nomenklaturen (KN-nr) enligt förordningen (EEG) 2658/87 och som är avsedd att användas i sådana motorfordon som avses i direktiv 70/220/EEG4 och 88/77/EEG5, men som inte uppfyller miljöspecifikationerna för miljöklass 3, får inte saluföras. Lag (1999:1325).

Skyldighet att underrätta om skadliga verkningar

23§ Den som tillverkar eller släpper ut en kemisk produkt eller bioteknisk organism på marknaden skall omedelbart underrätta den myndighet som regeringen bestämmer, om det efter ett tillstånd eller godkännande kommer fram nya uppgifter om att den kemiska produkten eller biotekniska organismen eller resthalter av ett aktivt ämne i produkten eller organismen kan ha skadliga effekter på människors hälsa, grundvattnet eller miljön i övrigt. Sådan upplysningsskyldighet gäller även för kemiska produkter och biotekniska organismer för vilka krav på tillstånd eller godkännande inte gäller, om nya uppgifter kommer fram att produkten eller organismen kan ha cancerogena, mutagena eller reproduktionstoxiska egenskaper som kan antas påverka klassificeringen eller märkningen av produkten eller organismen. Bemyndiganden att meddela ytterligare föreskrifter om villkor, krav på tillstånd eller förbud m.m.

24§ Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i fråga om hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter och biotekniska organismer meddela ytterligare föreskrifter i frågor som avses i 7, 8, 17, 18 och 23 §§ samt 2 kap. 2, 3 och 6 §§. Detsamma gäller föreskrifter som behövs till följd av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Om det behövs från hälso- eller miljöskyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer även i andra fall än som anges i 12-15 och 21 §§

1. föreskriva att en kemisk produkt eller bioteknisk organism inte får hanteras, föras in i eller ut ur Sverige utan att tillstånd eller godkännande har lämnats, och
2. föreskriva om särskilda villkor för hantering, införsel eller utförsel av en sådan produkt eller organism.

25§ Om det är av särskild betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer även i andra fall än som har angetts i detta kapitel förbjuda hantering, införsel eller utförsel av en kemisk produkt eller en bioteknisk organism.

Kapitel 15, berör avfall och producentansvar, vilket ligger utanför detta projekts ramar.

FJÄRDE AVDELNINGEN: Prövning av mål och ärenden, innehåller kapitel 16 t.o.m. 25.

FEMTE AVDELNINGEN: Tillsyn m.m. omfattar kapitel 26 t.o.m. 28. Tillsynen skall enligt 26 kapitlet §1 säkerställa syftet med denna balk och föreskrifter som har meddelats med stöd av balken. I kapitel 28, redogörs för tillträde m.m.

Tillträde för att fullgöra en myndighets uppgifter

1§ För att fullgöra sina uppgifter enligt denna balk har en myndighet och den som på myndighetens uppdrag utför ett arbete rätt att få tillträde till fastigheter, byggnader, andra anläggningar samt transportmedel och att där utföra undersökningar och andra åtgärder. Bestämmelser om rätt till ersättning för skada och intrång finns i 31 kap. 10 §.

Tillträde för att utföra kompensationsåtgärder m.m.

2§ Om någon enligt 7 kap. 7 § fjärde stycket eller 16 kap. 9 § är skyldig att utföra undersökningar, kompensationsåtgärder eller andra åtgärder på annans fastighet, byggnad eller annan anläggning, får länsstyrelsen besluta att tillträde skall lämnas under viss tid. Den som utför undersökningarna eller åtgärderna skall betala ersättning för skada och intrång. Talan om ersättning skall väckas vid miljödomstol.

Tillträde för att utreda en verksamhets verkningar

3§ Länsstyrelsen får, om det finns skäl för det, besluta att tillträde till annans mark skall lämnas under viss tid, om någon som bedriver eller avser att bedriva verksamhet eller vidta en åtgärd vill utreda verkningarna av verksamheten eller åtgärden genom mätningar eller annat undersökningsarbete på fastigheten. Den som bedriver eller avser att bedriva verksamheten eller åtgärden skall betala ersättning för skada och intrång. Talan om ersättning skall väckas vid miljödomstol. Länsstyrelsen får kräva att den som skall utföra undersökningen ställer säkerhet för framtida ersättningsanspråk innan arbetet påbörjas. Om säkerhet ställs får länsstyrelsen förordna att arbetena får påbörjas även om beslutet om tillträde överklagas.

Tillträde för att utföra förebyggande och avhjälpande åtgärder

4§ Om någon som bedriver eller avser att bedriva verksamhet eller vidta en åtgärd åläggs att vidta sådana försiktighetsmått och skyddsåtgärder på annans mark, byggnad eller annan anläggning, som behövs för att förebygga eller minska skada av verksamheten, får länsstyrelsen besluta att tillträde får ske under viss tid till en fastighet eller anläggning som ägs eller innehas av någon annan för att där utföra sådana åtgärder. Den som vidtar försiktighetsmått eller skyddsåtgärder skall betala ersättning för skada och intrång. Talan om ersättning skall väckas vid miljödomstol. Om beslut om tillträde meddelas i ett mål om tillstånd till en vattenverksamhet, skall frågan om ersättning prövas i målet.

Tillträde för efterbehandling

5§ Länsstyrelsen får besluta om tillträde under viss tid till en fastighet, en byggnad eller en anläggning om någon annan än den som äger eller innehar den är skyldig att där efterbehandla förorenade områden eller göra undersökningar för sådan efterbehandling. Den som utför åtgärderna skall betala ersättning för skada och intrång om inte fastighetsägaren eller innehavaren av särskildrätt själv har kostnadsansvar för åtgärderna. Talan om ersättning skall väckas vid miljödomstol.

Aktsamhetskrav

6§ Åtgärder enligt 1-5 §§ skall utföras så att minsta skada och intrång orsakas. Tillträde till bostäder får endast ske i den utsträckning det behövs för att förebygga eller undanröja olägenheter för människors hälsa.

Förbud mot att rubba utrustning

7§ Om en mätapparat eller liknande utrustning behöver sättas ut vid undersökningar enligt 1-5 §§ får förbud vid vite meddelas att rubba eller skada utrustningen. Detsamma gäller om utrustning för pumpning eller liknande behöver sättas ut.

Polishjälp

8§ Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs för tillträde och åtgärder enligt 1-5 §§.

Tillträde till vattenståndsmätare m.m.

9§ Den som är beroende av hur en vattenverksamhet bedrivs, allmän åklagare och tjänsteman vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut har rätt att få tillträde till platser för vattenståndsmätare, vattenmätare eller observationsrör samt att ta del av anteckningar som verksamhetsutövaren är skyldig att föra om vattenstånd, vattnets avrinning eller de vattenmängder som har tillgodogjorts. Tjänstemän hos Fiskeriverket och fisketillsynsmän som har förordnats för detta skall ges tillfälle att utöva tillsyn över att ett villkor till skydd för fisket fullgörs.

Särskild tvångsrätt för vattenverksamhet

10§ Den som utför eller skall utföra en vattenverksamhet kan av miljödomstolen ges rätt att utföra anläggningar eller åtgärder på fastigheter som tillhör någon annan och ta i anspråk mark för detta, när det är fråga om

1. vattenverksamhet som utförs av staten, kommuner eller vattenförbund och som är önskvärda från hälso- eller miljösynpunkt eller som främjar fisket,
2. vattenverksamhet för att motverka förorening genom avloppsvatten,
3. vattenverksamhet som avser tillgodogörande av yt- eller grundvatten,
4. vattenreglering,
5. vattenverksamhet som avser allmän farled eller allmän hamn, eller
6. markavvattning.

Ett område som tas i anspråk enligt första stycket får lösas in, om det skall ingå i en strömfallsfastighet. Har rätten upphört enligt denna paragraf att med annat än äganderätt ta annans mark i anspråk, skall anläggningar som uppförts eller placerats på marken tillfalla markägaren utanlösen, om de inte har förts bort inom ett år från upphörandet.

Tillträde för att underhålla en vattenanläggning

11§ Den som är skyldig att underhålla en vattenanläggning har rätt att nyttja annans mark för arbeten eller åtgärder som behövs för att underhållsskyldigheten skall kunna fullgöras. Den underhållsskyldige skall betala ersättning för skada och intrång. Talan om ersättning skall väckas vid miljödomstol.

Rätt att använda annans vattenanläggning

12§ Om det inte medför en väsentlig olägenhet för ägaren av en vattenanläggning, kan någon annan ges rätt att ändra anläggningen eller att använda den för en egen vattenverksamhet eller för att förebygga eller minska skador av en egenvattenverksamhet. Skall anläggningen ändras, har ägaren rätt att utföra ändringen och få ersättning för kostnaderna. Den som ges rätt att använda en anläggning skall ge anläggningens ägare skälig ersättning för rätten att använda anläggningen.

Förbud mot fiske

13§ Förbud mot fiske inom ett visst område får meddelas i samband med beslut om anordningar för att främja fisket eller för att förebygga skador på fisket.

SJÄTTE AVDELNINGEN; Påföljder omfattar kapitel 29 t.o.m. 30 och berör straffbestämmelser, miljöstraffsavgifter.

SJUNDE AVDELNINGEN; Ersättning och skadestånd m.m. och omfattar kapitel 31 och 32.

Kapitel 31 berör ersättning vid ingripanden av det allmänna och vid tillståndsprövning av vattenverksamhet m.m,

Kapitel 32. Skadestånd för vissa miljöskador och andra enskilda anspråk

Inledande bestämmelser

1§ Skadestånd enligt detta kapitel skall betalas för personskada och sakskada samt ren förmögenhetsskada som verksamhet på en fastighet har orsakat i sin omgivning. En ren förmögenhetsskada som inte har orsakats genom brottsrätt dock endast om skadan är av någon betydelse. Skada som inte har orsakats med uppsåt eller genom vårdslöshet ersätts bara i den utsträckning den störning som har orsakat skadan inte skäligen bör tålas med hänsyn till förhållandena på orten eller till dess allmänna förekomst under jämförliga förhållanden.

2§ Kapitlet tillämpas inte på skador som har orsakats av joniserande strålning eller inverkan av elektrisk ström från elektrisk anläggning i fall då särskilda bestämmelser gäller.

Förutsättningar för skadestånd

3 § Skadestånd enligt detta kapitel betalas för skador genom

1. förorening av vattenområden,
2. förorening av grundvatten,
3. ändring av grundvattennivån,
4. luftförorening,
5. markförorening,
6. buller,
7. skakning, eller
8. annan liknande störning.

Första stycket 1-3 gäller inte skador som har orsakats av verksamhet som bedrivs i enlighet med tillstånd till vattenverksamhet. För sådana skador tillämpas 31 kap. En skada skall anses ha orsakats genom en störning som avses i första stycket, om det med hänsyn till störningens och skadeverkningarnas art, andra möjliga skadeorsaker samt omständigheterna i övrigt föreligger övervägande sannolikhet för ett sådant orsakssamband.

4§ Skadestånd skall också betalas för skador genom sprängsten eller andra lössprängda föremål, om skadan orsakas av ett sprängningsarbete eller av en annan verksamhet som medför särskild fara för explosion.

5§ I andra fall än som anges i 3 eller 4 § skall skadestånd betalas för skador som orsakas av grävning eller liknandearbete, om den som utför eller låter utföra arbetet har försummat att vidta sådana skyddsåtgärder som anges i 3 kap. 3§ jordabalken eller i ett annat hänseende har brustit i omsorg vid arbetets utförande. Om arbetet är särskilt ingripande eller av annan anledning medför särskild risk, skall den skada som orsakas av arbetet ersättas även om den som utför eller låter utföra arbetet inte har varit försumlig.

Skadeståndsansvariga

6§ Skyldig att betala skadestånd enligt detta kapitel är den som bedriver eller låter bedriva den skadegörande verksamheten i egenskap av fastighetsägare eller tomträttshavare. Samma skadeståndsskyldighet har andra som bedriver eller låter bedriva den skadegörande verksamheten och som brukarfastigheten i sin näringsverksamhet eller i offentlig verksamhet. Om någon annan som brukar fastigheten bedriver eller låter bedriva den skadegörande verksamheten är han eller hon skadeståndsskyldig enligt detta kapitel endast om han eller hon har orsakat skadan uppsåtligt eller genom vårdslöshet.

7§ Skyldig att betala skadestånd enligt detta kapitel är också den som utan att vara fastighetsägare, tomträttshavare eller annan brukare av fastigheten, i egen näringsverksamhet utför eller låter utföra arbete på fastigheten.

8§ Skall två eller flera ersätta samma skada enligt detta kapitel, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån inte annat följer av att begränsning gäller i den skadeståndsskyldighet som åligger någon av dem. Vad de solidariskt ansvariga har betalat i skadestånd skall, om inte annat har avtalats, fördelas mellan dem efter vad som är skäligt med hänsyn till grunden för skadeståndsansvaret, möjligheterna att förebygga skadan och omständigheterna i övrigt.

Ersättning för framtida skador på egendom

9§ Kan i fråga om skador som avser egendom ersättningens belopp lämpligen uppskattas på förhand, skall ersättning bestämmas för framtida skador, om en part begär det. Om det finns skälig anledning, kan ersättningen bestämmas till ett visst årligt belopp. Ändras förhållandena sedan ersättningen har bestämts på detta sätt, kan ersättningen jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till de ändrade förhållandena.

10§ I fråga om nedsättning, fördelning och utbetalning av ersättning som fastställs att betalas på en gång för framtida skador på en fastighet och som tillkommer ägaren av fastigheten eller en innehavare av tomträtt i denna tillämpas expropriationslagen (1972:719). Även när det gäller verkan av sådan nedsättning, fördelning och utbetalning skall den lagen tillämpas. Om en borgenär som har panträtt i fastigheten lider förlust genom att ersättning enligt första stycket har blivit för lågt beräknad och ersättningen till följd av överenskommelse mellan den ersättningskyldige och den ersättningsberättigade eller av någon annan anledning inte har blivit prövad av domstol, har borgenären rätt till gottgörelse av den ersättningskyldige mot att borgenärens fordran i denna del skrivs av på fordringshandlingen.

Inlösen av fastighet m.m.

11§ Medför en verksamhet som avses i detta kapitel att enfastighet helt eller delvis blir onyttig för ägaren eller att det uppstår synnerligt men vid användningen, skall fastigheten eller fastighetsdelen på ägarens begäran lösas in av den som bedriver verksamheten. Första stycket tillämpas också, om någon som är ansvarig för efterbehandling enligt 10 kap. vidtar en åtgärd som medför att fastigheten blir helt eller delvis onyttig för ägaren eller att synnerligt men uppkommer vid användningen. Vad som nu har sagts gäller dock inte om ansvaret för efterbehandling vilar även på ägaren. I fråga om sådan inlösen tillämpas expropriationslagen(1972:719).

Beträffande värdeökning som har ägt rum under tiden från dagen tio år före det att talan väcks vid domstol tillämpas 4 kap. 3 § samma lag.

12§ Utöver talan om skadestånd och inlösen får enskild, mot den som bedriver eller har bedrivit miljöfarlig verksamhet utan tillstånd, väcka talan om förbud mot fortsatt verksamhet eller om att skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått skall vidtas.

33 kap. Miljöskadeförsäkring och saneringsförsäkring

1§ För ersättning i vissa fall till den som har lidit skada som avses i 32 kap. och för betalning av kostnader som har uppkommit vid tillämpning av 26 kap. 17 eller 18 § skall om kostnaden är hänförlig till miljöfarlig verksamhet, det finnas miljöskadeförsäkring och saneringsförsäkring med villkor som har godkänts av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Den som utövar miljöfarlig verksamhet som enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken kräver tillstånd eller anmälan skall bidra till försäkringarna med belopp som framgår av tabeller som har godkänts av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Beloppen skall betalas i förskott för kalenderår. Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket.

2§ Från miljöskadeförsäkringen betalas, enligt vad som närmare anges i försäkringsvillkoren, ersättning till skadelidande för sådan person- och sakskada som avses i 32 kap. om

1. den skadelidande har rätt till skadestånd enligt 32 kap., men inte kan få skadeståndet betalt eller rätten att kräva ut skadeståndet är förlorad, eller
2. det inte kan utredas vem som är ansvarig för skadan.

3§ Från saneringsförsäkringen betalas, enligt vad som närmare anges i försäkringsvillkoren, ersättning för saneringskostnader som har uppkommit med anledning av att en tillsynsmyndighet har begärt verkställighet enligt 26 kap. 17 § eller meddelat förordnande om rättelse enligt 26 kap. 18 §, om den som är ansvarig enligt denna balk inte kan betala. Ersättning som nu sagts skall dock inte betalas för kostnader som har uppkommit med anledning av räddningsinsatser enligt räddningstjänstlagen (1986:1102).

4§ Om bidrag till miljöskadeförsäkringen eller saneringsförsäkringen inte har betalats inom trettio dagar efter anmaning, skall försäkringsgivaren göra anmälan till tillsynsmyndigheten om betalningsförsummelsen. Tillsynsmyndigheten får förelägga den betalningsskyldige vid vite att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får inte överklagas.

Övergångsbestämmelser 1998:808

Föreskrifter om ikraftträdande av denna balk meddelas i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken.1999:385

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.
2. Denna lag är inte tillämplig på mål eller ärenden som är under handläggning enligt miljöbalkens bestämmelser, eller motsvarande äldre bestämmelser i lag som upphävts genom miljöbalken enligt 2 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken, vid denna lags ikraftträdande.1999:1231Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förvärv som gjorts före ikraftträdandet. Bilaga 1 till miljöbalken Miljöklasser för bensin

Kommentarer till miljöbalken sett från perspektivet området luftmiljö inomhus i icke industriell miljö.

Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för

att förvalta naturen väl. Miljöbalken skall tillämpas så att

- människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
- värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
- den biologiska mångfalden bevaras,
- mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
- återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

Miljöbalken är tämligen tydlig i sin formulering. Exempelvis påtalas att bostäder och lokaler för allmänna ändamål skall brukas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer och hållas fria från ohyra och andra skadedjur. Ägare eller nyttjanderättshavare till berörd egendom skall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att hindra uppkomsten av eller undanröja olägenheter för människors hälsa. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får även i andra fall än som avses i 10 och 11 §§ meddela de föreskrifter som behövs till skydd mot olägenheter för människors hälsa. Regeringen får överlåta åt kommunen att meddela sådana föreskrifter. I föreskrifter enligt första stycket får anges att verksamheter som kan medföra olägenheter för människors hälsa inte får bedrivas eller att vissa anläggningar inte får inrättas utan att kommunen har lämnat tillstånd eller en anmälan har gjorts till kommunen.

3.4 Jordabalken (1970:994).

Departement / myndighet: Justitiedepartementet

Jordabalken (SFS 1970:994) är uppdelad i två avdelningar.

Första avdelningen beståendes av:

- Kapitel 1. Fastigheter och dess gränser som innehåller 6 §§.
- Kapitel 2. Tillbehör till fastigheter som innehåller 7 §§.
- Kapitel 3. Rättsförhållanden mellan grannar som innehåller 7 §§.
- Kapitel 4. Köp, byte och gåva som innehåller 31 §§.
- Kapitel 5. Verkan av att fast egendom frånvinnes någon efter klander m.m. som innehåller 7 §§.
- Kapitel 6. Panträtt som innehåller 17 §§.
- Kapitel 7. Allmänna bestämmelser om nyttjanderätt, servitut och rätt till elektrisk kraft som innehåller 31 §§.
- Kapitel 8. Arrende i allmänhet som innehåller 33 §§.
- Kapitel 9. Jordbruksarrende som innehåller 35 §§ (tidigare även §§ 36 - 39 som upphävts genom lag (1984:678).
- Kapitel 10. Bostadsarrende som innehåller 7 §§.
- Kapitel 11. Anläggningsarrende som innehåller 7 §§.
- Kapitel 12. Hyra som innehåller 73 §§.
- Kapitel 13. Tomträtt som innehåller 26 §§.
- Kapitel 14. Servitut som innehåller 14 §§.
- Kapitel 15. Rätt till elektrisk kraft som innehåller 3 §§.
- Kapitel 16. Hävd till fast egendom som innehåller 2 §§.
- Kapitel 17. Företräde p.g.a. inskrivning som innehåller 11 §§.
- Kapitel 18. Godtrosförvärv p.g.a. inskrivning och betydelse av inskrivning i vissa andra fall som innehåller 10 §§.

Andra avdelningen beståendes av:

- Kapitel 19. Allmänna bestämmelser om inskrivning som innehåller 24 §§.
- Kapitel 20. Lagfart som består av 14 §§.
- Kapitel 21. Inskrivning av tomträtt som består av 7 §§.
- Kapitel 22. Inteckning som består av 15 §§.
- Kapitel 23. Inskrivning av annan nyttjanderätt än tomträtt samt servitut och rätt till elektrisk kraft som består av 9 §§.

Kapitel 24. Inskrivning av förklaring om tillbehör till fastighet som består av 3 §§.

Det kapitel som kan beröra området som detta projekt behandlar, luftmiljö inomhus i icke industriell miljö är kapitel 12. Hyra, vilket behandlas på efterföljande sidor.

Inledande bestämmelser

Detta kapitel avser avtal, genom vilka hus eller delar av hus upplåts till nyttjande mot ersättning. Detta gäller även om lägenheten upplåtits genom tjänsteavtal eller avtal i anslutning till sådant avtal..

- Med bostadslägenhet avses lägenhet som upplåtits för att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad.
- Med lokal avses annan lägenhet än bostadslägenhet.

§ 9 redogör för att på tillträdesdagen skall hyresvärden, om inte bättre skick har avtalats, tillhandahålla lägenheten i sådant skick att den enligt den allmänna uppfattningen i orten är fullt brukbar för det avsedda ändamålet. Avtal får dock träffas om att lägenheten skall vara i sämre skick, om

1. upplåtelsen avser en bostadslägenhet för fritidsändamål eller en lokal, eller
2. hyresavtalet innehåller förhandlingsklausul enligt hyresförhandlingslagen (1978:304) och bestämmelserna om lägenhetens skick har tagits in i en förhandlingsöverenskommelse enligt nämnda lag. Lag (1984:694).

§ 10 redogör för att blir lägenheten före tillträdesdagen så förstörd att den inte kan användas för det avsedda ändamålet, förfaller avtalet. Är hyresvärden vållande till händelsen eller lämnar ej utan dröjsmål hyresgästen meddelande om detta, har hyresgästen rätt till ersättning. Detsamma gäller om en myndighet meddelar förbud att använda lägenhetens för dess avsedda ändamål p.g.a. dess beskaffenhet. Enligt

§14 har hyresgäst rätt till ersättning för skada om hyresvärden inte visar att hindret inte beror på dennes försummelse.

§15, under hyrestiden skall hyresvärden hålla lägenheten i sådant skick som anges i §9, om ej annat har avtalats. Om lägenhet helt eller delvis är uthyrd till bostad, skall hyresvärden i bostadsdelen med skäligena tidsmellanrum ombesörja tapetsering, målning och andra sedvanliga reparationer med anledning av lägenhetens försämring

genom ålder och bruk. Detta gäller dock inte om annat har avtalats och

1. hyresavtalet avser ett enfamiljshus eller
2. hyresavtalet innehåller förhandlingsklausul enligt hyresförhandlingslagen (1983:304) och de avvikande bestämmelserna har tagits in i en förhandlingsöverenskommelse enligt nämnda lag

Följer av ett hyresförhållande en rätt att använda utrymmen som är avsedda att användas gemensamt av hyresgästerna, skall hyresvärden hålla utrymmena i sådant skick som anges i §9 första stycket om inte annat avtalats. Lag (1987:1276).

§16, bestämmelserna i 10 och 12 §§ gäller också om

1. lägenheten skadats under hyrestiden utan att hyresgästen är ansvarig för skadan,
2. hyresvärden brister i sin underhållsskyldighet enligt §15 andra stycket,
3. hinder eller men på annat sätt uppstår i nyttjanderätten utan hyresvärdens vållande, eller
4. myndighet under hyrestiden meddelar beslut som avses i §10 andra stycket eller §12 utan att hyresgästen givit anledning till det, dock ej förrän beslutet länder till efterträdelse.

Avser hyresavtalet en bostadslägenhet, får hyresnämnden i fall som avses i första stycket 1-3 eller om hyresvärden inte fullgör sin underhållsskyldighet enligt 15 § tredje stycket på ansökan av hyresgästen ålägga hyresvärden att avhjälpa bristen (åtgärdsföreläggande). I föreläggandet, som får förenas med vite, skall bestämmas viss tid inom vilken den eller de åtgärder som avses med föreläggandet skall ha vidtagits. Föreligger särskilda skäl, får tiden förlängas, om ansökan om det görs före utgången av den löpande tidsfristen. Hyresvärden och hyresgästen kan med bindande verkan träffa avtal om inskränkning i rätten att enligt första stycket erhålla nedsättning av hyran för hinder eller men i nyttjanderätten till följd av att hyresvärden låter utföra arbete för att sätta lägenheten i avtalat skick eller för att utföra sedvanligt underhåll av lägenheten eller fastigheten i övrigt eller annat arbete som särskilt anges i avtalet.

17 § Bestämmelserna om skada eller brist i lägenheten gäller också om ohyra förekommer i lägenheten till men för hyresgästen. I fråga om en bostadslägenhet som utgör en del av ett hus är hyresvärden skyldig att vidta lämpliga åtgärder för att utrota ohyra, även om hyresgästen är ansvarig för att sådan förekommer i lägenheten. Är hyresgästen utan ansvar för ohyran, har han rätt till ersättning för nödvändiga kostnader som han får genom åtgärder för att utrota ohyran. Lag (1984:694).

18 § Om hyresgästen måste avstå någon del av lägenheten på grund av att ett annat förvärv äger företräde eller till följd av omständighet som avses i 7 kap. 25 §, har hyresgästen rätt till skälig nedsättning av hyran. Hyresgästen har även sådan rätt att säga upp avtalet som anges i 11 §, om han var i god tro när avtalet träffades. Bestämmelser om ersättning för skada finns i 7 kap. Lag (1984:694).

Upprustningsföreläggande

18 a § Om en bostadslägenhet, som hyrs ut av fastighetsägaren till en hyresgäst för annat än fritidsändamål och som inte utgör del av hyresvärdens egen bostad, inte har lägsta godtagbara standard enligt sjätte och sjunde styckena, får hyresnämnden på hyresgästens ansökan förelägga hyresvärden att vidta åtgärd som behövs för att lägenheten skall uppnå sådan standard (upprustningsföreläggande). I föreläggandet skall bestämmas inom vilken tid den åtgärd som avses med föreläggandet skall ha vidtagits. Vite får sättas ut i föreläggandet. Tiden i föreläggandet får förlängas, om det finns särskilda skäl för det och ansökan om förlängd tid görs före utgången av den tidsfrist som gäller. Föreläggande får meddelas endast om åtgärden med hänsyn till kostnaden för denna kan beräknas ge skäligt ekonomiskt utbyte. Om den begärda åtgärden innebär att ingrepp måste göras i andra lägenheter i huset, får ett föreläggande meddelas endast om hyresgästerna i dessa lägenheter samtycker till åtgärden. Bestämmelserna i 16 § fjärde - sjätte styckena tillämpas också i fråga om upprustningsförelägganden. Med fastighetsägare jämställs innehavare av tomträtt och ägare av byggnad som tillhör annan än ägaren av marken. En bostadslägenhet skall anses ha lägsta godtagbara standard, om den är försedd med anordning inom lägenheten för

1. kontinuerlig uppvärmning,
2. kontinuerlig tillgång till varmt och kallt vatten för hushåll och hygien,
3. avlopp för spillvatten,
4. personlig hygien, omfattande toalett och tvättställ samt badkar eller dusch,
5. försörjning med elektrisk ström för normalhushållsförbrukning,
6. matlagning, omfattande spis, diskho, kylskåp, förvaringsutrymmen och avställningsytor.

Utöver vad som anges i sjätte stycket krävs det för att lägsta godtagbara standard skall uppnås

1. att det finns tillgång både till förrådsutrymmen inom fastigheten och till anordning för hushållstvätt inom fastigheten eller inom rimligt avstånd från den, och
2. att huset inte har sådana brister i fråga om hållfasthet, brandsäkerhet eller sanitära förhållanden som inte skäligen kan godtas. Lag (1997:62).

18 b § Står huset under tvångsförvaltning enligt bostadsförvaltningslagen (1977:792) skall hyresnämnden, i stället för att meddela upprustningsföreläggande, bestämma att det i förvaltningen skall ingå att vidta den begärda åtgärden. Beträffande en sådan föreskrift gäller i övrigt bestämmelserna om upprustningsföreläggande. Lag (1994:817).

18 c § Ett upprustningsföreläggande är förfallet om

1. bygglov, när sådant behövs, inte beviljas för den åtgärd som avses med föreläggandet eller
2. den byggnad där den lägenhet finns som avses med upprustningsföreläggandet har rivits eller av annan orsak inte längre finns i behåll. Lag (1994:817).

Hyresgästinflytande vid förbättrings- och ändringsarbete

18 d § En fastighetsägare får endast under de förutsättningar som anges i andra stycket

1. utföra sådana standardhöjande åtgärder på fastigheten som har en inte obetydlig inverkan på en bostadslägenhets bruksvärde, eller
2. utföra åtgärder som medför en inte oväsentlig ändring av enbostadslägenhet eller av de gemensamma delarna av fastigheten.

För att sådana åtgärder skall få vidtas krävs det att de har godkänts av de berörda bostadshyresgästerna eller att hyresnämnden har lämnat tillstånd till åtgärderna. Om åtgärderna avser de gemensamma delarna av fastigheten, krävs det att de har godkänts av hyresgästerna i minst hälften av de berörda bostadslägenheterna eller att hyresnämnden har lämnat tillstånd till åtgärderna. Godkännande eller tillstånd behövs inte, om åtgärderna vidtas för att en bostadslägenhet skall uppnå lägsta godtagbara standard enligt 18 a § sjätte och sjunde styckena. Med fastighetsägare jämställs innehavare av tomträtt och ägare av byggnad som tillhör någon annan än markägaren. Med hyresgäst avses i 18 d - h §§ även den som tidigare varit hyresgäst, om hans hyresavtal har upphört med anledning av en större ombyggnad och han har rätt att flytta tillbaka till en lägenhet i fastigheten efter ombyggnaden och kan anses vara berörd av den åtgärd det är fråga om. Lag (1997:62).

18 e § Om hyresvärden vill utföra sådana åtgärder som avses i 18 d §, skall han skriftligen meddela de berörda bostadshyresgästerna detta. Om en berörd bostadshyresgäst inte godkänner åtgärden, får hyresvärden ansöka hos hyresnämnden om tillstånd att utföra åtgärden. Ansökan får göras tidigast en månad efter det att meddelandet lämnats till hyresgästen. Bestämmelsen i 16 § femte stycket tillämpas också när ansökan enligt andra stycket har gjorts. Lag (1997:62).

18 f § En ansökan enligt 18 e § andra stycket skall bifallas, om hyresvärden har ett beaktansvärt intresse av att åtgärden genomförs och det inte är oskäligt mot hyresgästen att den genomförs. Vid prövningen av om det är oskäligt mot hyresgästen att åtgärden genomförs skall hyresvärdens intresse av att åtgärden genomförs vägas mot det intresse som hyresgäster i allmänhet kan antas ha av att åtgärden inte vidtas. Om det finns särskilda skäl, får även omständigheter som hänför sig endast till den enskilde hyresgästen beaktas. Lag (1997:62).

18 g § Bestämmelserna i 18 d - f §§ tillämpas inte i fråga om hyresavtal som avser endast

1. ett möblerat rum eller en lägenhet för fritidsändamål,
2. en lägenhet i ett en- eller tvåfamiljshus, när upplåtelsen inte ingår i en affärsmässigt bedriven uthyrningsverksamhet, eller
3. en lägenhet som utgör en del av hyresvärdens egen bostad. Lag (1997:62).

18 h § Om en förbättrings- eller ändringsåtgärd som avses i 18 d § påbörjas utan godkännande eller tillstånd, skall hyresnämnden förbjuda hyresvärden att utföra åtgärden. Förbudet får förenas med vite. En fråga om förbud prövas på ansökan av en berörd bostadshyresgäst. På ansökan av hyresvärden får hyresnämnden upphäva ett

förbud. Bestämmelserna i 16 § fjärde - sjätte styckena tillämpas också när ansökan enligt andra stycket har gjorts. Lag (1997:62).

Hyresvärdens informationsskyldighet

18 i § Hyresvärdens är skyldig att lämna hyresgästen uppgift om sitt namn och en adress där hyresvärdens kan anträffas. Om hyresvärdens är en juridisk person, skall motsvarande uppgifter lämnas även om det finns ställföreträdare för den juridiska personen. Finns hyresvärdens eller, om hyresvärdens är en juridisk person, ställföreträdaren inte finns i landet, skall uppgift lämnas om namn och adress på en i Sverige bosatt person som är behörig att på hyresvärdens vägnar ta emot delgivning. Uppgifterna skall anges i ett skriftligt meddelande som skall anslås på väl synlig plats i huset. Lag (1998:146).

23 § Bostadshyresgästen får inte använda lägenheten för något annat ändamål än det avsedda. Hyresvärdens får dock inte åberopa avvikelser som är utan betydelse för honom. Lokalhyresgästen får inte använda lokalen för något annat ändamål än det avsedda, om inte hyresnämnden lämnar tillstånd till det. Sådant tillstånd skall lämnas, om hyresgästen innehaft lokalen längre tid än två år och har beaktansvärda skäl för en ändrad användning samt hyresvärdens inte har befogad anledning att motsätta sig den. Tillståndet kan förenas med villkor. Lag (1988:927).

24 § Hyresgästen skall under hyrestiden väl vårda lägenheten med vad därtill hör. Han är skyldig att ersätta all skada som uppkommer genom hans vållande eller genom vårdslöshet eller försummelse av någon som hör till hans hushåll eller gästar honom eller av annan som han inrymt i lägenheten eller som där utför arbete för hans räkning. För brandskada som han själv icke vållat är han dock ansvarig endast om han brustit i den omsorg och tillsyn som han bort iakttaga. Uppkommer skada eller visar sig brist som ofördröjligen måste avhjälpas för att allvarlig olägenhet icke skall uppstå, är hyresgästen skyldig att genast lämna hyresvärdens meddelande om skadan eller bristen. Är hyresgästen och medlemmarna i hans hushåll borta när skadan uppkommer eller bristen visar sig och har hyresgästen berett hyresvärdens tillfälle att vid behov komma in i lägenheten under bortovaron, är det dock, om lägenheten utgör del av hus, tillräckligt att hyresgästen omedelbart efter återkomsten lämnar hyresvärdens meddelande om skadan eller bristen. Meddelande om annan skada eller brist än sådan som angivits förut i detta stycke skall lämnas hyresvärdens utan oskäligt dröjsmål. Försummar hyresgästen att underrätta hyresvärdens enligt vad som föreskrivits i detta stycke, är han ansvarig för skada som föranledes av hans försummelse. Bestämmelserna i första och andra styckena om skada eller brist gäller också om det finns ohyra i lägenheten. Har hyresgästen utan behövt samtycke eller tillstånd överlåtit hyresrätten eller åt någon annan upplåtit rätt att begagna lägenheten, är hyresgästen ansvarig för skada som den nye innehavaren skulle ha ersatt enligt första, andra eller tredje stycket, om lägenheten hade varit hyrd av honom. Har i fråga om lägenhet, som upplåtits för att helt eller delvis användas för annat ändamål än bostad, träffats avtal, varigenom hyresgästens ansvar utsträcks utöver vad som föreskrives i första - fjärde styckena, gäller avtalet. Lag (1984:694).

24 a § Bostadshyresgäster har rätt att på egen bekostnad i lägenheten utföra målning, tapetsering och därmed jämförliga åtgärder. Minskar därigenom lägenhetens bruksvärde, har hyresvärdens rätt till ersättning för skadan. Avser hyresavtalet ett enfamiljshus som inte är avsett att hyras ut varaktigt eller en lägenhet, vilken upplåtits av någon som innehade den med bostadsrätt och vilken alltjämt innehåses med sådan rätt, gäller första stycket endast om inte annat har avtalats. Frågan om skyldighet för hyresgästen att betala ersättning enligt första stycket prövas av hyresnämnden. Lag (1984:694).

25 § När hyresgästen använder lägenheten skall han se till att de som bor i omgivningen inte utsätts för störningar som i sådan grad kan vara skadliga för hälsan eller annars försämra deras bostadsmiljö att de inte skäligen bör tålas (störningar i boendet). Hyresgästen skall vid sin användning av lägenheten också i övrigt iaktta allt som fordras för att bevara sundhet, ordning och gott skick inom fastigheten. Hyresgästen skall hålla noggrann tillsyn över att detta också iakttas av dem för vilka han svarar enligt 24 § första stycket. Om det förekommer störningar i boendet, skall hyresvärdens ge hyresgästen tillsägelse att se till att störningarna omedelbart upphör samt, om denne är en bostadshyresgäst, underrätta socialnämnden i den kommun där lägenheten är belägen om störningarna. Andra stycket gäller inte om hyresvärdens säger upp hyresavtalet med anledning av att störningarna är särskilt allvarliga med hänsyn till deras art eller omfattning (särskilt allvarliga störningar i boendet). Om hyresgästen vet eller har anledning att misstänka att ett föremål är behäftat med ohyra får detta inte tas in i lägenheten. Lag (1993:400).

26 § Hyresvärden har rätt att utan uppskov få tillträde till lägenheten för att utöva nödvändig tillsyn eller utföra förbättringsarbeten som inte kan uppskjutas utan skada. När lägenheten är ledig till uthyrning, är hyresgästen skyldig att låta den visas på lämplig tid. Efter tillsägelse minst en månad i förväg får hyresvärden i lägenheten låta utföra mindre brådskande förbättringsarbeten som inte vållar väsentligt hinder eller men i nyttjanderätten. Sådana arbeten får dock inte utan hyresgästens medgivande utföras under den sista månad som hyresförhållandet består. Vill hyresvärden utföra annat arbete i lägenheten, får hyresgästen inom en vecka från det att han fick meddelande om detta säga upp avtalet till upphörande. Sådant arbete får inte utan hyresgästens medgivande påbörjas förrän avtalet sålunda kunnat bringas att upphöra. Bestämmelserna i detta stycke gäller inte arbete som hyresvärden har utfäst sig att utföra åt hyresgästen eller som han genom ett åtgärdsföreläggande har ålagts att utföra. I fall som anges i första eller andra stycket skall hyresvärden tillse att hyresgästen ej förorsakas större olägenhet än nödvändigt. Skada som förorsakas hyresgästen genom arbete som avses i andra stycket skall ersättas av hyresvärden, även om skadan icke beror på hans försummelse. Hyresgästen är skyldig att tåla inskränkningar i nyttjanderätten, som föranleds av nödvändiga åtgärder för att utrota ohyra i fastigheten, även om den av honom hyrda lägenheten inte besväras av ohyra. Därvid gäller 17 § andra stycket. Underlåter hyresgästen att bereda hyresvärden tillträde till lägenheten när denne har rätt till det, får kronofogdemyndigheten meddela särskild handräckning. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning. Lag (1991:850).

27 § Om hyresgästen överger lägenheten, får hyresvärden genast återta den. Om det i en lägenhet som hyresgästen har lämnat eller från vilken han avhysts eller i ett utrymme som hör till lägenheten finns egendom, som kan antas tillhöra honom eller någon i hans hushåll, och om han inte inom tre månader från anmaning eller inom sex månader från det han lämnade eller avhystes från lägenheten har avhämtat egendomen, tillfaller den hyresvärden utan lösen. Lag (1984:694).

Hyresrättens förverkande

42 § Hyresrätten är förverkad och hyresvärden berättigad att säga upp avtalet att upphöra i förtid,

1. om hyresgästen, när det gäller en bostadslägenhet, dröjer med att betala hyran mer än en vecka efter förfallodagen och annat inte följer av 55 c § femte - sjunde styckena,
2. om hyresgästen, när det gäller en lokal, dröjer med att betala hyran mer än två vardagar efter förfallodagen,
3. om hyresgästen utan behövligt samtycke eller tillstånd överlåter hyresrätten eller annars sätter någon annan i sitt ställe eller upplåter lägenheten i andra hand och inte efter tillsägelse utan dröjsmål antingen vidtar rättelse eller ansöker om tillstånd och får ansökan beviljad,
4. om lägenheten används i strid med 23 eller 41 § och hyresgästen inte efter tillsägelse vidtar rättelse utan dröjsmål,
5. om hyresgästen eller någon annan, till vilken hyresrätten överlåtits eller lägenheten upplåtits, genom vårdslöshet är vållande till att ohyra förekommer i lägenheten eller genom underlåtenhet att underrätta hyresvärden om detta bidrar till att ohyran sprids i fastigheten,
6. om lägenheten på annat sätt vanvårdas eller hyresgästen eller annan, till vilken hyresrätten överlåtits eller lägenheten upplåtits, åsidosätter något av vad som skall iakttas enligt 25 § vid användning av lägenheten eller inte håller den tillsyn som krävs enligt nämnda paragraf och rättelse inte utan dröjsmål sker efter tillsägelse,
7. om i strid med 26 § tillträde till lägenheten vägras och hyresgästen inte kan visa giltig ursäkt,
8. om hyresgästen åsidosätter avtalsenlig skyldighet, som går utöver hans skyldigheter enligt detta kapitel, och det måste anses vara av synnerlig vikt för hyresvärden att skyldigheten fullgörs, eller
9. om lägenheten helt eller till väsentlig del används för sådan näringsverksamhet eller liknande verksamhet som är brottslig eller där brottsligt förfarande ingår till en inte oväsentlig del eller används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.

I fall då hyran skall betalas i förskott för längre tid än en månad gäller vad som anges i första stycket 2 endast om hyresgästen dröjer med att betala den på kalendermånaden belöpande hyran mer än två vardagar efter månadens början eller, i fråga om hyran för första kalendermånaden under hyresförhållandet, efter förfallodagen. Uppsägning av ett hyresavtal som gäller bostadslägenhet enligt första stycket 6 på grund av störningar i boendet

får inte ske förrän socialnämnden underrättas enligt 25 § andra stycket. Är det fråga om särskilt allvarliga störningar i boendet gäller vad som sägs i första stycket 6 även om någon tillsägelse om rättelse inte har skett. Vid sådana störningar får uppsägning av ett hyresavtal som gäller bostadslägenhet ske utan föregående underrättelse till socialnämnden. En kopia av uppsägningen skall dock skickas till socialnämnden. Vad som nu har föreskrivits om särskilt allvarliga störningar gäller inte om det är någon till vilken lägenheten har upplåtits i andra hand med hyresvärdens samtycke eller hyresnämndens tillstånd som åsidosätter något av vad som skall iakttas enligt 25 § vid användning av lägenheten eller inte håller den tillsyn som krävs enligt nämnda paragraf. Hyresrätten är inte förverkad, om det som ligger hyresgästen till last är av ringa betydelse. Sägs avtalet upp på grund av förverkande, har hyresvärden rätt tillskadestånd. Lag (1994:817).

43 § Är hyresrätten förverkad på grund av förhållande som avses i 42 § första stycket 1 - 4, 6 eller 7 men sker rättelse innan hyresvärden har sagt upp avtalet, kan hyresgästen inte skiljas från lägenheten på den grunden. Detta gäller dock inte om hyresrätten är förverkad på grund av särskilt allvarliga störningar i boendet. Hyresgästen får inte heller skiljas från lägenheten om hyresvärden inte har sagt upp avtalet inom två månader från det han fick kännedom om förhållande som avses i 42 § första stycket 5 eller 8 eller hyresvärden inte inom två månader från det han erhöll vetskap om förhållande som avses i nämnda stycke under 3 sagt till hyresgästen att vidta rättelse. En hyresgäst kan skiljas från lägenheten på grund av förhållande som avses i 42 § första stycket 9 endast om hyresvärden har sagt upp avtalet inom två månader från det att han fick kännedom om förhållandet. Om den brottsliga verksamheten har angetts till åtal eller förundersökning har inletts inom samma tid, har hyresvärden dock kvar sin rätt att säga upp avtalet intill dess att två månader har gått från det att domen i brottmålet vann laga kraft eller det rättsliga förfarandet avslutades på annat sätt. Lag (1993:400).

44 § Är hyresrätten enligt 42 § första stycket 1 eller 2 förverkad på grund av dröjsmål med betalning av hyran och har hyresvärden med anledning därav sagt upp avtalet, får hyresgästen inte på grund av dröjsmålet skiljas från lägenheten, om hyran betalas på det sätt som anges i 20 § andra eller tredje stycket eller deponeras hos länsstyrelsen enligt 21 §

1. inom tre veckor från det att en hyresgäst, när det är fråga om en bostadslägenhet, har delgetts underrättelse om att han genom att betala hyran på angivet sätt får tillbaka hyresrätten samt meddelande om uppsägningen och anledningen till denna lämnats till socialnämnden i den kommun där lägenheten är belägen, eller
2. inom två veckor från det att en hyresgäst, när det är fråga om en lokal, har delgetts underrättelse om att han genom att betala hyran på angivet sätt får tillbaka hyresrätten.

I avvaktan på att hyresgästen visar sig ha gjort vad som fordras enligt första stycket för att få tillbaka hyresrätten får beslut om avhysning inte meddelas förrän det efter utgången av den tid som anges i det stycket har gått ytterligare två vardagar. En hyresgäst får inte, när det är fråga om en bostadslägenhet, skiljas från lägenheten, om dröjsmålet endast har avsett sådan höjning av hyran som blivit gällande enligt 54 a § och hyran kan prövas medtillämpning av 55 c § tredje stycket. Vad som sagts nu skall gälla till dess att en månad förflutit från det att hyresnämndens eller Sveahovrätts beslut har vunnit laga kraft.

En hyresgäst får inte heller, när det är fråga om en bostadslägenhet, skiljas från lägenheten om

1. socialnämnden inom den tid som anges i första stycket i skriftligen har meddelat hyresvärden att nämnden åtar sig betalningsansvaret för hyran, eller
2. hyresgästen har varit förhindrad att betala hyran inom den tid som anges i första stycket 1 på grund av sjukdom eller liknande oförutsedd omständighet och hyran har betalats så snart det var möjligt, dock senast när tvisten om avhysning avgörs i första instans.

Första - fjärde styckena gäller inte, om hyresgästen ändå är skyldig att flytta inom kortare tid än en månad efter det att hyresrätten förverkats. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställer formulär till underrättelse och meddelande som avses i första stycket. Lag (1994:841).

Förlängning av hyresavtal för bostadslägenheter

45 § Bestämmelserna i 46 - 52 §§ gäller vid upplåtelse av bostadslägenheter, om inte

1. hyresavtalet avser upplåtelse i andra hand av en lägenhet i dess helhet och hyresförhållandet upphör innan det har varat längre än två år i följd,

2. hyresavtalet i annat fall än som sägs i 1 avser ett möblerat rum eller en lägenhet för fritidsändamål och hyresförhållandet upphör innan det har varat längre än nio månader i följd,
3. lägenheten utgör en del av upplåtarens egen bostad, eller
4. hyresvärden säger upp hyresförhållandet att upphöra i förtid på den grunden att hyresrätten är förverkad och annat inte följer av 47§.

Har hyresvärden och hyresgästen i en särskilt upprättad handling kommit överens om, att hyresrätten inte skall vara förenad med rätt till förlängning, gäller överenskommelsen om den godkänns av hyresnämnden.

Överenskommelsen gäller dock utan sådant godkännande om den träffas efter det att hyresförhållandet har inletts och avser en hyresrätt som är förenad med rätt till förlängning. Om en make eller sambo som inte har del i hyresrätten hade sin bostad i lägenheten när överenskommelsen träffades, gäller överenskommelsen mot den maken eller sambon endast om han eller hon har godtagit den. Lag (1993:400).

46 § Om hyresvärden har sagt upp hyresavtalet eller, i fall som avses i 3 § tredje stycket 2, anmodat hyresgästen att flytta, har hyresgästen rätt till förlängning av avtalet, utom när

1. hyresrätten är förverkad utan att hyresvärden har sagt upp avtalet att upphöra i förtid,
2. hyresgästen i annat fall åsidosatt sina förpliktelser i så hög grad att avtalet skäligen icke bör förlängas,
3. huset skall rivras och det ej är oskäligt mot hyresgästen att hyresförhållandet upphör,
4. huset skall undergå större ombyggnad och det icke är uppenbart att hyresgästen kan sitta kvar i lägenheten utan nämnvärd olägenhet för genomförandet av ombyggnaden samt det ej är oskäligt mot hyresgästen att hyresförhållandet upphör,
5. lägenheten ej vidare skall användas som bostad och det ej äro skäligt mot hyresgästen att hyresförhållandet upphör,
6. avtalet avser en lägenhet i en- eller tvåfamiljshus och upplåtelsen inte ingår i affärsmässigt bedriven uthyrningsverksamhet samt upplåtaren har sådant intresse att förfoga över lägenheten att hyresgästen skäligen bör flytta,
7. avtalet avser en lägenhet som upplåtits av någon som innehade den med bostadsrätt och lägenheten alltjämt innehas med sådan rätt samt bostadsrättshavaren har sådant intresse att förfoga över lägenheten att hyresgästen skäligen bör flytta,
8. hyresförhållandet beror av sådan anställning i statlig eller kommunal verksamhet som är förenad med bostadstvång eller av anställning inom lantruket eller av annan anställning, om den är av sådan art att det är nödvändigt för arbetsgivaren att förfoga över lägenheten för upplåtelse åt anställningens innehavare, samt anställningen har upphört,
9. hyresförhållandet beror av annan anställning än som avses i 7 och som upphört och det ej är oskäligt mot hyresgästen att även hyresförhållandet upphör samt, om hyresförhållandet varat längre än tre år, hyresvärden har synnerliga skäl för att upplösa hyresförhållandet, eller
10. det i annat fall icke strider mot god sed i hyresförhållanden eller eljest är oskäligt mot hyresgästen att hyresförhållandet upphör .

Om hyresvärdens intresse blir tillgodosett genom att hyresgästen lämnar endast en del av lägenheten och avtalet lämpligen kan förlängas såvitt avser lägenheten i övrigt, har hyresgästen utan hinder av första stycket rätt till sådan förlängning. Lämnar en bostadshyresgäst sin lägenhet eller en del av den med ledning av att huset skall undergå större ombyggnad, skall hyresgästen om möjligt beredas tillfälle att efter ombyggnaden hyra en likvärdig lägenhet i huset. Lag (1994:817).

Förfarandet i hyrestvister

68 § I varje län skall finnas en hyresnämnd. Regeringen får dock bestämma, att annat område än ett län skall utgöra verksamhetsområde för hyresnämnden. Lag (1984:694).

69 § Hyresnämnden har till uppgift att medla i hyrestvister samt att pröva frågor som enligt detta kapitel ankommer på nämnden. Nämnden kan även vara skiljenämnd i hyrestvister. Närmare bestämmelser om hyresnämndmeddelas i särskild lag. Lag (1984:694).

70 § Beslut av hyresnämnden i frågor som avses i 11 § förstastycket 5, 16 § andra stycket, 18 a-f §§, 18 h §, 23 § andrastycket, 24 a, 34, 36, 37, 49, 52, 54, 55 d, 62 eller 64 § får överklagas inom tre veckor från den dag beslutet meddelades.

Beslut av hyresnämnden i frågor som avses i 1 § sjätte stycket, 35, 40, 45, 56 eller 59 § får inte överklagas. Lag (1998:146).

71 § Ett överklagande som avses i 70 § tas upp av Svea hovrätt. Överklagandet skall ges in till hyresnämnden. Lag (1994:841).

72 § Hyrestvister som rör störningar i boendet skall handläggas särskilt skyndsamt. Lag (1993:400).

73 § I hyrestvister som avses i 49, 54 eller 55 d § och i mål om åtgärdsföreläggande enligt 11 § första stycket 5 eller 16 § andra stycket, om upprustningsföreläggande enligt 18 a-c §§, omtillstånd till förbättrings- och ändringsåtgärder enligt 18 d-f §§, om förbud mot sådana åtgärder enligt 18 h § eller om utdömande av vite enligt 62 § skall vardera parten svara för sin rättegångskostnad i hovrätten, om inte annat följer av 18 kap. 6 § rättegångsbalken. Lag (1998:146).

Kommentarer till Jordabalken sett från perspektivet området luftmiljö inomhus i icke industriell miljö.

Om hyresgästen vet eller har anledning att misstänka att ett föremål är behäftat med ohyra får detta inte tas in i lägenheten. Hur detta gäller djur och rökning med tanke på astmatiker och allergiker redovisas ej. Lag (1993:400). I övrigt ger Jordabalken en förhållandevis tydlig information över vad som gäller,

- vad som menas med skada, ohyra eller brister i underhållet som gör lägenhet helt eller delvis obefolig,
- för lägenhet lägsta godtagbara standard,
- krav som ställs på fastighetsägare respektive hyresgäst / brukare.

Exempelvis 24§ påtalar att hyresgästen skall under hyrestiden väl vårda lägenheten med vad därtill hör. Han är skyldig att ersätta all skada som uppkommer genom hans vållande eller genom vårdslöshet eller försummelse av någon som hör till hans hushåll eller gästar honom eller av annan som han inrymt i lägenheten eller som där utför arbete för hans räkning.

3.5 Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter

Arbetsmiljoregler i Sverige (Länk från Riksdagens hemsida 2000-03-10)

Arbetskyddsverket består av följande.

- Arbetskyddsstyrelsen som har en lekmanstyrelse bestående av generaldirektören, ordförande och sex ledamöter samt vid styrelsesammanträden är dessutom två personalrepresentanter närvarande.
- Yrkesinspektionen som är indelat i tio distrikt och varje yrkesinspektionsdistrikt har en yrkesinspektionsnämnd bestående av tillsynsdirektör, ordförande och högst åtta andra ledamöter som representerar allmänt kunnande om arbetslivet.

Verkets övergripande mål är att minska riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetslivet och att förbättra arbetsmiljön ur ett helhetsperspektiv, dvs från såväl fysisk, psykisk som social och arbetsorganisatorisk synpunkt. I **”regleringsbrevet”** framgår vad regering överlåter åt Arbetskyddsverket att göra. Verkets uppgift är att se till att arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftning efterlevs samt till viss del tobakslagen och Miljöbalken. Även vad avser vissa frågor inom genteknik och bekämpningsmedel ingår. Arbetskyddsverket ska också ge råd och upplysningar samt sprida information. Arbetskyddsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för arbetsmiljö- och arbetstidsfrågor och chefsmyndighet för Yrkesinspektionen. I Arbetskyddsstyrelsens uppgifter ingår bl.a. att:

- Ha den centrala tillsynen över arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen.
- Meddela föreskrifter och allmänna råd.
- Ta de initiativ som utvecklingen på arbetsmiljöområdet kräver.
- Leda, samordna och utveckla verksamheten inom Arbetskyddsverket.
- Delta i internationellt samarbete inom arbetsmiljöområdet samt ansvara för ett informationssystem för arbetsskador.
- Framställa och sprida information.

Yrkesinspektionen arbetar för en bra arbetsmiljö genom inspektioner, information och arbetsskadeutredningar samt ska enligt instruktion bl.a.

- Följa utvecklingen inom arbetsmiljöområdet.
- Se till att arbetsmiljö- arbetstidslagarna följs.
- Främja skyddsverksamheten på arbetsplatserna.

Grunden i lagstiftningen finns i arbetsmiljölagen, AML, som bestäms av riksdagen, ger de yttre ramarna för vad som gäller för miljön på jobbet. AML består av följande 9 kapitel.

Kapitel 1: Lagens ändamål och tillämpning.

Kapitel 2: Arbetsmiljöns beskaffenhet.

Kapitel 3: Allmänna skyldigheter.

Kapitel 4: Bemyndiganden.

Kapitel 5: Mindreåriga.

Kapitel 6: Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare m.m.

Kapitel 7: Tillsyn.

Kapitel 8: Påföljder.

Kapitel 9: Överklaganden.

Arbetskyddsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att mer i detalj reglera vad som skall gälla.

Arbetskyddsstyrelsen kompletterar lagen med föreskrifter som närmare anger krav och skyldigheter. I

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling, AFS ges miljöregler ut. De kallas till vardags för ”föreskrifter”.

”Anvisningshäften” och ”meddelanden” kallas regler som gavs ut före 1978. Arbetskyddsstyrelsen ansvarar

för ett informationssystem om arbetsskador, ISA vilket är ett system för registrering av arbetsskador.

Arbetskyddsstyrelsen föreskrifter utgivna genom författningssamlingar som berör detta område, med utgångspunkt från titeln, redovisas i följande skrifter.

- AFS 1980:11 Åtgärder mot luftföroreningar. (Ändrad genom AFS 1993:7).
- AFS 1985:1 PCB (Polyklorerade bifenyl).
- AFS 1986:19 Förskola och fritidshem. (Ändrad genom AFS 1993:8).
- AFS 1988:3 Yrkeshygieniska mätningar av luftföroreningar.
- AFS 1988:6 Trämögel.

- AFS 1993:5 Ventilation och luftkvalitet.
- AFS 1994:2 Farliga ämnen.
- AFS 1996:2 Hygieniska gränsvärden.
- AFS 1996:6 Internkontroll av arbetsmiljön.

Följande sidor ger en kort beskrivning av innehållet i dessa författningssamlingar över de lagar och föreskrifter som föreligger.

AFS 1980:11 Åtgärder mot luftföroreningar. (Denna föreskrift trädde i kraft 1 januari 1981, med ändringar införda t.o.m. 1993-04-29 som trädde i kraft 1 januari 1994)

Denna föreskrift gäller all verksamhet där luftföroreningar i form av damm, rök, dimma, gas eller ånga kan antas förekomma. Med luftföroreningar avses ämnen som, utöver luftens naturliga beståndsdelar, finns i luft som människor utsätts för eller kan komma att utsättas för under arbete, så att ohälsa kan uppstå. Arbete skall planeras och ordnas så att luftföroreningar inte uppkommer på arbetsplatsen eller blir så liten som möjligt. Förebyggande åtgärder skall om det behövs vidtas för att minska mängden luftföroreningar. Om ämne, arbete, process eller teknisk anordning kan antas ge upphov till luftförorening i skadlig eller besvärande mängd, skall luftkvaliteten kontrolleras genom luftundersökning.

AFS 1985:1 PCB, Polyklorerade bifenyler. (Denna föreskrift trädde i kraft den 1 oktober 1985)

Denna föreskrift gäller verksamhet där PCB (Polyklorerade bifenyler), vätska som innehåller mer än 0,1 viktprocent PCB eller PCB-apparat används eller på annat sätt hanteras. Med PCB-apparat avses därvid kondensator, transformator eller annan teknisk anordning, som innehåller mer än 0,5 kg PCB räknat som 100-procentigt PCB. PCB är en kemisk och termiskt stabil produkt som under normala förhållanden inte underhåller förbränning. Vid hög temperatur sönderdelas dock PCB under bildning av bl.a. den frätande och retande gasen klorväte. Dessutom bildas de mycket giftiga polyklorerade dibensofuranerna (PCDF) vid temperaturer mellan 500 och 1200 grader C. PCDF kan även bildas vid lägre temperaturer, kring 300 grader C, om PCB upphättas under lång tid. Beträffande PCB förekommer detta ämne överallt i vår miljö. Följande exempel på nivåer kan ges.

- Bakgrundsvärden på några stockholmsgator har uppmätts till 0,05 – 0,1 mg PCB per kvm gatuyta.
- Vid mätningar i ett svenskt stålverk låg bakgrundsniån på cirka 0,1 mg PCB per kvm.

Praktiska värden efter sanering av PCB kan därför anses vara 0,1 – 10 mg PCB per kvm. Högsta mängd per ytenhet som tillåts är beroende av möjligheten att komma i kontakt med ytan. Denna typ av PCB-hantering / verksamhet berör ej området som detta projekt behandlar. Beträffande byggmaterial förekommer PCB-baserade produkter i ökad utsträckning i det material som användes under åren ... - I och med detta kan detta angränsande område till detta projekt i samband med rivning och kontroll av material vid nyproduktion, vilket ingår i företag / organisationers normala miljöarbete.

AFS 1986:19 Förskola och fritidshem. (Denna föreskrift trädde i kraft 1 april 1987 då samtidigt styrelsens meddelande 1978:17 Förskola och fritidshem upphävdes)

Inredning, utrustning, kemiska produkter, lekmaterial och liknande skall väljas så att de medför så låg exposition för luftföroreningar som möjligt. Bestämmelser om luftflöden, ventilation m.m. hänvisas till AFS 1993:5 och 1993:8

AFS 1988:3 Yrkeshygieniska mätningar av luftföroreningar. (Denna föreskrift trädde i kraft 1 januari 1989)

Föreskriften gäller yrkeshygieniska mätningar av luftföroreningar för jämförelse med hygieniska gränsvärden. Den som planerar och utför mätning av luftföroreningar skall ha tillräckliga kunskaper för detta. Mätning skall utföras med för ändamålet lämplig metod och utrustning. Mätning skall planeras i samverkan mellan arbetsgivare och skyddsombud, eller om sådant saknas, berörd arbetstagare. Expositionsmätning skall avse förhållandena vid normal drift och vid behov även belysa expositionen under andra förhållanden. Resultat från yrkeshygieniska mätningar skall dokumenteras. Dokumentationen skall innehålla tillräcklig information för att expositionen skall kunna bedömas. Mätresultaten skall muntligen presenteras för de berörda på arbetsstället.

AFS 1988:6 Trämögel. (Denna föreskrift trädde i kraft 1 juli 1989)

Föreskriften gäller all hantering av virke, träbaserade byggskivor och sönderdelat träbränsle då trämögel kan förekomma. I och med att föreskriften gäller hantering av produkt, innebär olika produktionsled = industrimiljö faller denna föreskrift utanför ramen för detta projekt som hanterar luftmiljö inomhus i icke industriell miljö.

AFS 1993:5 Ventilation och luftkvalitet. (Denna föreskrift trädde i kraft 1 januari 1994)

Föreskriften gäller arbetslokaler och personalutrymmen, som i skriften enhetligt kallas arbetslokal. Arbetslokal skall vara så ordnad och ha sådana installationer för luftväxling och uppfångande av luftföroreningar som alstras i lokalen, att luftkvaliteten i vistelsezonen är tillfredsställande. Luftväxling skall ordnas så att spridning av luftföroreningar begränsas. I arbetslokal där luftföroreningar huvudsakligen uppkommer genom personbelastning kan koldioxidhalten användas som indikator tillfredsställande luftkvalitet och eftersträvas att understiga 1000 ppm. Uteluft skall tillföras arbetslokalen i tillräcklig mängd. Uteluftsintag skall vara lämpligt placerat med hänsyn till uteluftens föroreningshalt och temperatur samt avloppsöppningarnas placering. Tilluft skall vara så fri från luftföroreningar som är praktiskt möjligt. Dess halt av luftföroreningar skall vara väsentligt lägre än de hygieniska gränsvärdena där sådana finns. Luft skall tillföras arbetslokal på det sätt som i varje särskilt fall är lämpligt och så att besvärande drag inte uppstår. Om det behövs, skall luften vara förvärmad, renad eller på annat sätt behandlad. Ventilationssystem med återluft får installeras endast om särskild utredning har visat att de är lämpliga. Frånluft skall renas innan den som återluft förs till arbetslokalen. Reningsanordning för återluft eller cirkulationsluft skall ha tillförlitlig avskiljningsfunktion. Återluftsföring skall kunna stängas av helt. Överluft får endast föras till lokal med lägre krav på luftkvaliteten än den lokal varifrån luften tas. Installationsdelar som fordrar skötsel eller är avsedda att bytas med vissa mellanrum skall ha ett sådant utförande och finnas i utrymmen med sådana tillträdesmöjligheter att tillsyn och skötsel samt erforderligt utbyte kan utföras så enkelt och säkert som det är praktiskt möjligt. För installationer med mekanisk ventilation skall skriftliga drift- och underhållsinstruktioner på svenska finnas. Drifts- och underhållspersonal skall ha tillräcklig kunskap om luftbehandlingsinstallationen samt ha tillgång till instruktionerna. Ventilationsinstallationer skall kontrolleras och underhållas regelbundet. Kontroll och underhåll skall dokumenteras och dokumentationen skall hållas tillgänglig vid anläggningen.

AFS 1994:2 Farliga ämnen. (Denna föreskrift trädde i kraft 1 januari 1995)

Denna föreskrift kan anses ligga utanför området som detta projekt berör, luftmiljö inomhus i icke industriell miljö. Dock kan det ge stöd gällande definitionen vad som menas med farliga ämnen. Föreskriften gäller sådana farliga ämnen som genom sina toxikologiska eller fysikaliska / kemiska egenskaper kan föranleda ohälsa eller olycksfall. Med hantering avser föreskriften tillverkning, bearbetning, behandling, förpackning, förvaring, transport, användning, omhändertagande, destruktion, konvertering och liknande förfarande. Arbetsgivare skall ha god kännedom om farliga ämnen som förekommer på arbetsstället. De uppgifter om farligt ämnes sammansättning och egenskaper som behövs för bedömning av risker och skyddsåtgärder, skall så långt möjligt vara kända när verksamhet där ämnet förekommer påbörjas. Arbetsgivare skall bedöma de risker som är förenade med verksamhet där farligt ämne förekommer samt planera och ordna verksamheten så att betryggande säkerhet uppnås mot att ämnet föranleder ohälsa eller olycksfall.

AFS 1996:2 Hygieniska gränsvärden. (Denna föreskrift trädde i kraft 1 juli 1997 och vid samma tidpunkt upphävs Arbetarskyddsstyrelsens kungörelse med föreskrifter om hygieniska gränsvärden, AFS 1993:9).

Denna föreskrift vänder sig till verksamhet som i sin produktion, industriell miljö som ger upphov till ämnen med gränsvärden som påtagligt överskrider de nivåer som föreligger i den miljö som detta projekt behandlar, luftmiljö inomhus i icke industriell miljö.

AFS 1996:6 Internkontroll av arbetsmiljön. (Denna föreskrift trädde i kraft 1 mars 1997 då samtidigt Arbetarskyddsstyrelsens kungörelse, AFS 1992:6 upphävdes)

Denna föreskrift gäller arbetsgivarens internkontroll av arbetsmiljön, innebär att systematiskt planera, genomföra och följa upp verksamheten så att arbetsmiljökraven uppfylls. Med arbetsmiljökrav menas kraven i

- Arbetsmiljölagen
- Arbetsmiljöförordningen
- Föreskrifter Arbetarskyddsstyrelsen utfärdar med stöd av förordningen.

Arbetarskyddsstyrelsens arbetar med följande föreskrifter som planeras att behandlas i styrelsen under år 2000.

1. Motorsågar och röjsågar.
2. Kemiska arbetsmiljörisiker.
3. Innesluten användning av genetiskt modifierade mikroorganismer.
4. Hygieniska gränsvärden och åtgärder mot luftföroreningar.
5. Måstarbete.

6. Medicinsk kontroll vid kadmiumarbete.
7. Arbetets planering och uppläggning.
8. Arbetsplatsens utformning.

Inom ramen för området som detta projekt behandlar kan det vara lämpligt att följa upp punkter 2 och 4 och hur dessa utveckligen.

Kommentarer till Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter, AFS 1993:5 Ventilation och Luftkvalitet, sett från perspektivet området luftmiljö inomhus i icke industriell miljö och följande §§.

3§: Arbetslokal skall vara så ordnad och sådana installationer för luftväxling och uppfångande av luftföroreningar som alstras i lokalen, att luftkvaliteten i vistelsezonen är tillfredsställande Vad innebär detta ?

7§: Tilluft skall vara så fri från luftföroreningar som är praktiskt möjligt. Vad menas med praktiskt möjligt ?.

En vägledning är att luften regelbundet innehåller luftföroreningar av olika slag. Vidare är uteluften kvalitet basen för inneluften kvalitet som därmed inte kan bli bättre än byggnadens kringgivande uteluft.

3.6 Boverkets byggregler (BBR 7 / 1998:38)

Boverkets byggregler, BBR, innehåller föreskrifter och allmänna råd till bl.a. plan- och bygglagen, PBL, och till lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m., BVL, med förordning BVF. Byggreglerna har genomgått en rad förändringar genom årens lopp. Detta har medfört olika övergångsbestämmelser. Äldre föreskrifter skall dock tillämpas på lovpliktiga arbeten i ärenden som inkommit och behandlats för ett visst datum. Denna författning (BFS 1998:38) träder i kraft den 1 januari 1999 vilket också är det som detta projekt behandlar. Nedanstående beskrivning från byggregler tar med tillhörande råd då dessa i viss mån blir nivågivande för föreskriften. Reglerna ges ut i en tryckt originalversion med följande kapitelindelning (från Boverkets hemsida 2000-03-10).

Kapitel 1. Inledning.

Kapitel 2. Utförande och driftinstruktioner.

Kapitel 3. Utformning.

Kapitel 4. Bärförmåga, stadga och beständighet.

Kapitel 5. Brandskydd.

Kapitel 6. Hygien, hälsa och miljö.

Kapitel 7. Bullerskydd.

Kapitel 8. Säkerhet vid användning.

Kapitel 9. Energihushållning och värmeisolering.

För detta projekt gäller kapitel 6. Hygien, hälsa och miljö.

Kapitel 6. Hygien, hälsa och miljö.

Detta avsnitt innehåller föreskrifter och allmänna råd till kapitel 3, § 2 PBL och § 5 BVF.

1. Allmänt påtalas att byggnader skall utformas så att luft-, ljus- och vattenkvalitet, fukt- och temperaturförhållanden samt hygienförhållanden blir tillfredsställande med hänsyn till allmänna hälsokrav.
2. Beträffande luft ges råd som hänvisar till Arbetarskyddsstyrelsens kungörelse AFS 1993:5, se kapitel 3.5, sidorna 41 och 42. Vidare redogörs att luftkvalitet till byggnader skall, med hänsyn till uteluftens beskaffenhet, utformas så att luft som tillförs byggnaden blir tillräckligt ren.

Råd: Luftintag och ventilationssystem bör placeras och utformas så att de riktvärden för uteluft som finns i Statens Naturvårdsverks allmänna råd 90:9, 1991, inte överskrids för den tillförda luften. Statens Naturvårdsverk har utfärdat föreskrifter om högsta tillåtna halt i luft av svaveldioxid (SNFS 1993:10), sot (svävande partiklar / SNFS 1993:11) samt kvävedioxid (SNFS 1993:12). Gränsvärden för i utomhusluften finns i förordningen (1998:897) om miljö kvalitetsnormer. (BFS 1998:38)

3. Luftkvalitet i byggnader skall utformas så att god luftkvalitet erhålls i vistelsezonen i rum där personer vistas mer än tillfälligt. Luften får inte innehålla föroreningar som medför negativa hälsoeffekter eller besvärande lukt. Kraven på inneluftens kvalitet skall ställas med beaktande av den verksamhet som avses bedrivas i rummen.
4. Emissioner av gaser och partiklar från byggnadsdelar och ytmaterial får inte påverka inneluften i sådan omfattning att människors hälsa riskeras vid luftflöden. *Råd: Lågemittrade produkter bör väljas i första hand.*
5. Byggnader, inkl. dess installationer skall utföras med material och utformning så risk för ohälsosam tillväxt av mikroorganismer begränsas. Åtgärder mot tillväxt av mikroorganismer får i sig inte ge negativa hälsoeffekter.
6. Beträffande joniserande strålar skall byggnader utformas så radonhaltens årsmedelvärde inte överstiger 200 Bq / kbm och gammastrålningsnivån inte överstiger 0,5 mikroSv / h i rum där personer vistas mer än tillfälligt.
7. Byggnaders ventilationssystem skall utformas så
 - att erforderlig mängd uteluft tillförs byggnaden och

- att föroreningar från verksamheter liksom luftburna utsöndringsprodukter från personer och byggnadsmaterial samt fukt, elak lukt och hälsofarliga ämnen bortförs.

Ventilationseffektiviteten skall vara god. *Råd: Föreskriftens krav på god ventilationseffektivitet är normalt uppfyllt om luftutbyteseffektiviteten är minst 40 %.*

8. Rum skall ha kontinuerlig luftväxling då de används. Uteluftsflödet skall vara lägst 0,35 l / s per kvm golvare. När rum inte används får luftflödet reduceras, dock inte så att hälsorisker uppstår eller så att skador på byggnaden eller dess installationer riskeras. Reduktion får ske steglöst, i flera steg eller som intermitterent drift. *Råd: Efter en period med reducerat flöde bör normalt luftflöde anordnas under minst så lång tid som krävs för att åstadkomma en omsättning av luftvolymen i rummet, innan rummet åter används.* Uteluft till bostäder skall i första hand tillföras i rum eller del av rum för daglig samvaro och för sömn och vila.

Råd:

Uteluftsflödet till rum eller del av rum bör anordnas med en lägsta kapacitet enligt följande.

- *Bostäder: Rum eller del av rum för sömn och vila 4 l / s per sovplats.*
- *Samlingslokal, butiklokal o.d.: Rum eller del av rum där personer vistas mer än tillfälligt. 7 l / s för varje person som kan förväntas vistas där.*

Frånluftflödet vid mekanisk ventilation bör anordnas med en lägsta kapacitet enligt följande.

- *Bostad, vårdlokal, hotell o.d.:*
 - Kök: 10 l / s, forcering med minst 75% uppfångningsförmåga för luftföroreningar.*
 - Pentry, kokvrå: 15 l / s.*
 - Bad- eller duschrum med öppningsbart fönster: 10 l / s **
 - Bad- eller duschrum utan öppningsbart fönster: 10 l / s * med forcering till 30 l / s eller 15 l / s *.*
 - Toaletttrum: 10 l / s.*
 - Fritidslokal: 10 l / s **
 - *Samlingslokal, butiklokal o.d.*
 - Rum särskilt avsett för rökning: 20 l / s per person ,*
 - Hygienrum avsett för allmänheten: 20 l / s per toalettstol*
 - *Serviceutrymmen*
 - Städtrum: 3 l / s per kvm golvare, dock minst 15 l / s.*
 - Tvättstuga, torkrum: 10 l / s **
 - Avfallsrum: 5 l / s per kvm golvare.*
 - Avfallsrum avsett enbart för torra sopor: 0,35 l / s per kvm golvare.*
 - Sopnedkast: 50 l / s.*
 - Hisschakt: 8 l / s ** per kvm schaktarea.*
 - Garage (antal parkeringar / plats mindre eller lika med 1 per 8 timmar): 0,9 l / s *** per kvm golvare.*
 - Garage (antal parkeringar / plats mer än 1 per 8 timmar): 1,8 l / s *** per kvm golvare.*
- * Om golvarean är större än 5 kvm, bör frånluftflödet ökas med 1 l / s för varje tillkommande kvm därutöver. Om man skall kunna installera tvättmaskin, torktumlare eller liknande i badrum, bör ökade krav ställas på luftväxling.*
- ** Om hisschakt ventileras med självdrag, bör ventilationsöppningarnas sammanlagda area vara minst 0,01 kvm / kvm schaktarea.*
- *** Om garage ventileras med självdrag och golvarean är större än 50 kvm bör ventilationsöppningarnas sammanlagda area vara minst 0,03 kvm / kvm golvare när antalet parkeringsplatser / plats är mindre än eller lika med 1 under den mest belastade 8-timmarsperioden. Vid livligare parkeringstrafik bör ventilationsöppningarnas sammanlagda area vara minst 0,06 kvm / kvm golvare. Om garage ventileras med självdrag och golvarean i garaget är mindre än 50 kvm, bör ventilationsöppningarnas sammanlagda area vara minst 0,002 kvm / kvm golvare.*

9. Beträffande överluft skall risk för spridning av illaluktande eller ohälsosamma gaser eller partiklar från ett rum till ett annat begränsas. Avsiktlig luftförlust får endast anordnas från rum med högre krav på luftkvalitet (t.ex. rum för daglig samvaro och rum för sömn och vila) till rum med lägre krav (t.ex. kök och hygienrum).
10. Återluft i bostäder tillåts endast om installationen utformas så att
 - luft från en lägenhet återförs till en och samma lägenhet,
 - den återförda luften renas samt
 - kraven på luftkvalitet, ventilation och installationer i avsnitt 6:21 – 6:24 i övrigt är uppfyllda.Återluft i barnstugor och andra lokaler för motsvarande verksamhet tillåts endast där det genom särskild utredning har visats att det är lämpligt samt under förutsättning att den återförda luften renas och att kraven på luftkvalitet, ventilation och installationer i avsnitt 6:21 – 6:24 i övrigt är uppfyllda.
11. Varje rum med eller avskiljbar del av rum i bostäder, avsedda för daglig samvaro, sömn och vila eller för matlagning, skall ha minst ett fönster eller en vädringslucka som kan öppnas mot det fria eller mot en enskild inglasad balkong eller uteplats, som har öppningsbart fönster eller vädringslucka mot det fria. *Råd: Hygienrum bör om möjligt ha öppningsbart fönster eller vädringslucka.*
12. Ventilationskanaler skall föreläggas så att de är åtkomliga för rensning och förses med rensanordning. Huvud- och samlingskanaler skall ha fasta mätuttag för flödesmätning. Komponenter som kräver tillsyn och skötsel eller som är avsedda att bytas med viss regelbundenhet skall placeras lätt tillgängliga och utformas så att erforderligt utbyte kan ske enkelt och säkert. Installationer för återluft i småhus skall utformas så att filter och övriga komponenter som kräver regelbunden skötsel kan underhållas och bytas av brukaren. Återluftförlust i barnstugor o.d. skall kunna stängas av helt under kortare perioder. Till- och frånluftsdon skall ha sådan utformning och vara så placerade att flödesmätning kan göras över donen och så att injustering och rengöring underlättas. Kanaler och övriga komponenter får inte utföras av eller behandlas med material som kan avge föroreningar till ineluften.
13. Tryckförhållanden mellan till- och frånluftsinstitutioner skall vara avpassade till installationernas täthet så att luftströmning av frånluft till tilluft inte kan ske. *Råd: Beträffande krav på täthet med hänsyn till energihushållning se avsnitt 9:22.*
14. Till- och frånluftslödena i rum skall utformas så att ventilationssystemet inte orsakar besvärande drag. *Råd: Lufthastigheten i rum där personer uppehåller sig mer än tillfälligt bör vara högst 0,15 m / s i vistelsezonen under uppvärmningssäsongen och annars 0,25 m / s.*
15. Installationer för fuktning eller kylning av luften i ventilationssystem skall utformas och anslutas så att de inte medför risk för att skadliga mikroorganismer eller skadliga ämnen avges till ineluften.
16. Termiska rumsklimat i byggnader som innehåller bostäder, arbetslokaler eller likvärdiga utrymmen där personer vistas mer än tillfälligt, skall utformas så att ett tillfredställande termiskt inomhusklimat kan erhållas.

Råd: Kravet är uppfyllt om byggnaden utformas så att vid dimensionerande utetemperatur -den lägsta riktade operativa temperaturen i vistelsezonen beräknas bli 10 grader C i bostads- och arbetsrum och 20 grader C i hygienrum och vårdlokaler samt i rum för barn i daghem och förskolor och för äldre i servicehus o.d.,

-den riktade operativa temperaturens differenser vid olika punkter i rummets vistelsezon beräknas bli högst 5 K,

-yttemperaturen på golv i vistelsezonen beräknas bli lägst 16 grader C (i hygienrum lägst 10 grader C och i lokaler avsedda för barn lägst 20 grader C och högst 27 grader C,

-Lufthastigheten i ett rums vistelsezon inte beräknas överstiga 0,15 m / s.

För utrymmen i bostäder, kontor o.d. kan kravet normalt anses uppfyllt, om utrymmet har normal fönsterarea och uppvärms med radiatorer, tak- eller golvvärme samt inverkan av köldbryggor beaktas vid byggnadens utformning.

17. Gällande värmeeffektbehovet skall värmeinstallationer utformas så att rumsluftens temperatur inte sjunker avsevärt vid extrema utetemperaturer. Dimensionerande utetemperatur för rum där personer vistas mer än tillfälligt, skall väljas så att rumsluftens temperatur sjunker högst 3 K vid sådana extrema utetemperaturer som infaller en gång på 20 år. *Råd: Underlag för bestämning av dimensionerande utetemperatur finns i SS 02 43 10.*

18. Byggnader skall utformas så att skador, mikrobiell tillväxt, elak lukt eller andra hygieniska olägenheter till följd av byggfukt eller inträngande fukt inte uppkommer. I våtutrymmen skall ytskikt samt fogar, anslutningar och genomföringar i dessa utformas så att de lätt kan hållas rena och så att de inte medverkar till att mögel uppstår. *Råd: Definition av vattentäthet, rengörbarhet och mögelresistens finns i SS 92 36 01.*
19. Vinds- och kryputrymmen skall, om det inte är uppenbart onödigt, kunna inspekteras i sin helhet.
20. Vatten på ytor kring byggnader och från äldre dräneringssystem skall avledas från byggnaden. Vatten från större ytor eller hårdgjorda ytor får inte avledas till byggnaders dräneringssystem. Dränering skall anordnas under och invid grundkonstruktioner i den omfattning som behövs till skydd mot vattenföring i mark och mot markfukt. Om undergrunden i sig inte bedöms vara varaktigt dränerande, skall byggnaden förses med särskilda anordningar för att avleda vattnet. *Råd: Beträffande dränering se även avsnitt 6:623.* Byggnaders konstruktioner skall utformas så att varken konstruktionen eller utrymmen i byggnaden kan skadas av fukt. Golv- och väggkonstruktioner, bottenbjälklag samt anslutande byggnadsdelar skall utformas så att uppkomst av skadlig fukt förhindras. Utrymmen under bottenbjälklag skall ventileras i den utsträckning som krävs för att uppkomst av skadlig fukt skall förhindras. *Råd: Risken för olägenhet på grund av hög luftfuktighet bör särskilt uppmärksammas, om det förekommer köldbryggor i uppvärmda utrymmen eller i utrymmen under bottenbjälklag. Det bör särskilt beaktas att värmekulvert, rörledningar för varmt och kallt vatten samt ventilationskanaler kan ge upphov till fuktvandring och anrikning av fukt.*
21. Väggar och fasadbeklädnader, fönster, dörrar, infästningar, delar av ventilationssystem, fogar och andra detaljer som genombryter eller ansluter mot väggar, skall utformas så att uppkomst av skadlig fukt förhindras.
22. Taktäckningar skall utformas med beaktande av lutning, underlag, beläggingsmaterial, fogning, infästning, genomföringar, mekanisk påverkan och avvattning så att uppkomst av skadlig fukt förhindras. *Råd: Om kondens kan uppstå på undersidan av en taktäckning eller om en taktäckning med överlappsskarv saknar vattentät fog, bör den underliggande konstruktionen skyddas, med hjälp av ett vattenavledande underlag eller på annat sätt.* Vindsutrymmen, tak- och bjälklagskonstruktioner samt installationer inom sådana utrymmen och konstruktioner skall utformas så att uppkomst av skadlig fukt förhindras.
23. Golv, väggar och tak i våtutrymmen som kan utsättas för vattenstänk, våtrengöring, kondensvatten eller hög luftfuktighet, skall ha ett vattenavvisande ytskikt. Golv och väggar som kommer att utsättas för vattenspolning, vattenspill eller utläckande vatten skall ha ett vattentätt ytskikt, om angränsande byggnadsdelar och utrymmen inte tål sådan fuktpåverkan. I utrymmen med golvavlopp skall golvet ha fall mot avlopp i sådana delar av utrymmet som regelmässigt blir utsatta för vattenbegjutning eller vattenspill. Bakfall får inte förekomma i någon del av utrymmet. Fogar, anslutningar, infästningar och genomföringar i vattentäta skikt skall också vara vattentäta. *Råd: Definition av vattentäthet, rengörbarhet och mögelresistens finns i SS 92 36 01 (1).*

Kommentarer till Boverkets byggregler sett från perspektivet området luftmiljö inomhus i icke industriell miljö

Byggreglerna som är en föreskrift / lag kan anses vara svårtydligt formulerad bl.a. punkterna 1 – 7 som innehåller diffusa budskap. Exempelvis vad som menas med följande formuleringar.

- A) hygienförhållanden blir tillfredsställande med hänsyn till allmänna hälsokrav,
- B) luftkvalitet till byggnader skall, med hänsyn till uteluftens beskaffenhet, utformas så att luft som tillförs byggnaden blir tillräckligt ren,
- C) luftkvalitet i byggnader skall utformas så att god luftkvalitet erhålls i vistelsezonen i rum där personer vistas mer än tillfälligt. Luften får inte innehålla föroreningar som medför negativa hälsoeffekter eller besvärande lukt.
- D) emissioner av gaser och partiklar från byggnadsdelar och ytmaterial får inte påverka inneluften i sådan omfattning att människors hälsa riskeras vid luftflöden. *Råd: Lågemitterade produkter bör väljas i första hand (vad lägger man i begreppet lågemitterade produkter).*
- E) byggnader, inkl. dess installationer skall utföras med material och utformning så risk för ohälsosam tillväxt av mikroorganismer begränsas. Åtgärder mot tillväxt av mikroorganismer får i sig inte ge negativa hälsoeffekter.
- F) byggnaders ventilationssystem skall utformas så att erforderlig mängd uteluft tillförs byggnaden och att föroreningar från verksamheter liksom luftburna utsöndringsprodukter från personer och byggnadsmaterial samt fukt, elak lukt och hälsofarliga ämnen bortförs.

Ovanstående budskap ger en oklar bild och kan till och med upplevas vilseledande information exempelvis

- Vad är referensnivån för tillfredställande, bör väl vara byggnadens kringgivande luft, se kapitel 1.
- Hur skall man få bättre luft inomhus än byggnadens kringgivande luft, se kapitel 1.
- Vad menas med god luftkvalitet och vilka föroreningar avses.
- Emissioner av gaser och partiklar från byggnadsmaterial vilken typ av hälsorisker avses.
- Vad för ohälsosam mikrobiell tillväxt avses.
- Vilka utsöndringsprodukter från byggnadsmaterial avses.

En vägledning är att luften innehåller regelbundet luftföroreningar av olika slag. Vidare är uteluften kvalitet basen för inneluften kvalitet som därmed inte kan bli bättre än byggnadens kringgivande uteluft.

3.7 Förordningen om funktionskontroll av ventilationssystem. (SFS nr: 1991:1273)

Departement / myndighet: Miljödepartementet

Rubrik: Förordning (1991:1273) om funktionskontroll av ventilationssystem

Utfärdad: 1991-09-12, ändring införd: t.o.m. SFS 2000:93.

1 § För att säkerställa ett tillfredsställande inomhusklimat i byggnader i enlighet med bestämmelserna i 2 § första stycket 3 lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m. m., skall en byggnads ägare se till att funktionskontroll av ventilationssystem sker enligt bestämmelserna i denna förordning. Förordning (1994:1216).

2 § /Upphör att gälla U:2000-04-01/

Boverket får meddela föreskrifter om att vissa typer av ventilationssystem och system i vissa slag av byggnader skall vara helt eller delvis undantagna från bestämmelserna i denna förordning.

2 § /Träder i kraft I:2000-04-01/

Boverket får meddela föreskrifter om att vissa typer av ventilationssystem och system i vissa slag av byggnader skall vara helt eller delvis undantagna från bestämmelserna i denna förordning. Boverket får i enskilda fall medge att en byggnadsägare under viss tid, dock högst 5 år, helt eller delvis undantas från bestämmelserna i denna förordning, om det finns särskilda skäl. Förordning (2000:93).

3 § Till sådan sakkunnig (funktionskontrollant) som avses i 16 § lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m. m. får endast den godkännas som har den utbildning och erfarenhet som behövs och som är lämplig för uppgiften. Ett beslut om riksbehörighet skall vara tidsbegränsat och får begränsas till visst slag av anläggningar eller ventilationssystem. Boverket får meddela närmare föreskrifter om funktionskontrollanter med riksbehörighet. Förordning (1994:1216).

4 § Funktionskontroll skall ske innan ett ventilationssystem första gången tas i bruk (första besiktning) och därefter regelbundet vid återkommande tillfällen (återkommande besiktning). Boverket meddelar, efter hörande av statens räddningsverk, föreskrifter om intervaller för återkommande besiktning. En- och tvåbostadshus omfattas inte av kravet på återkommande besiktning. Förordning (1999:373).

5 § Vid den första besiktningen skall kontrolleras

1. att funktionen och egenskaperna hos ventilationssystemet överensstämmer med gällande föreskrifter,
2. att systemet inte innehåller föroreningar som kan spridas i byggnaden,
3. att instruktioner och skötselanvisningar finns lätt tillgängliga för dem som skall sköta systemet samt
4. att systemet i övrigt fungerar på det sätt som är avsett.

Vid återkommande besiktning skall kontrolleras att funktionen och egenskaperna hos ventilationssystemet i huvudsak överensstämmer med de föreskrifter som gällde när systemet togs i bruk samt att kraven enligt 2- 4 är uppfyllda.

6 § Vid varje besiktning skall protokoll föras. I protokollet skall antecknas resultatet av kontrollen enligt 5 §. Ett exemplar av protokollet skall lämnas till byggnadens ägare och ett exemplar sändas till sådan nämnd som avses i 3 § första stycket. Intyg skall utfärdas om genomförd besiktning med angivande av datum för besiktningen. Byggnadens ägare skall anslå intyget på väl synlig plats i byggnaden.

7 § Om besiktningen föranleder anmärkningar i något av de avseenden som anges i 5 §, skall byggnadens ägare snarast möjligt avhjälpa påtalade brister.

8 § Den eller de kommunala nämnder som fullgör kommunens uppgifter inom plan- och byggnadsväsendet skall i enlighet med vad som föreskrivs i plan- och bygglagen (1987:10) övervaka att ägare till byggnader fullgör sina skyldigheter enligt denna förordning och enligt de föreskrifter som har meddelats med stöd av förordningen. Förordning (1994:1216).

9 § /Upphör att gälla U:2000-04-01 genom förordning (2000:93)./ *En kommunal nämnds beslut att vägra någon godkännande för viss kontroll enligt 16 § lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Förordning (1994:1216).*

Övergångsbestämmelser

1991:1273

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1992. I sådana byggnader där ventilationssystem redan tagits i bruk när denna förordning träder i kraft, skall den första funktionskontrollen utföras före utgången av år 1993 eller den senare tidpunkt som boverket föreskriver.

1993:989

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 1993. Den nya bestämmelsen skall dock tillämpas för tid från och med den 1 juli 1993.

1994:1216

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1995.
2. Beslut om riksbehörighet för sakkunnig som meddelats eller kan komma att meddelas enligt äldre bestämmelser skall fortsätta att gälla under den tid som anges i beslutet dock längst till utgången av år 1999.
3. Äldre bestämmelser skall gälla för ärenden om riksbehörighet för sakkunnig som inte slutligt avgjorts och där ansökan kommit in till Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut Aktiebolag före den 1 juli 1995. Förordning (1994:1529).

Kommentarer till förordningen om funktionskontroll av ventilationssystem sett från perspektivet området luftmiljö inomhus i icke industriell miljö

§5, punkt 2 ” att systemet inte innehåller föroreningar som kan spridas i byggnaden”. Vad menas med detta. Det är viktigt att lagar är tydliga och vad som avses med föroreningar delges inte i denna förordning. En vägledning är att luften innehåller regelbundet luftföroreningar av olika slag. Vidare är uteluften kvalitet basen för inneluften kvalitet som därmed inte kan bli bättre än byggnadens kringgivande uteluft. Beträffande detta råder en osäkerhet som ger underlag för vilseledning.

4. SLUTSATSER.

Tydligt lagsystem är en viktig grund för ett fungerande demokratiskt samhälle vilket också påtalas från Sveriges Riksdag (se dess hemsida på internet www.riksdagen.se). Beträffande

- Boverkets Byggregler BBR 1998:38)
- Funktionskontroll av ventilationskontroll (SFS 1991:1273)
- Arbetarskyddsstyrelsen föreskrifter

råder en viss oklarhet, bl.a. över typ av miljö som avses. I Miljöbalken (SFS 1998:808) och Jordabalken (1970:994) ges tydligare direktiv över typ av miljö

1. om det är en verksamhet som bedrivs, produktion- / industrimiljö, som ger upphov till negativ belastning på luftmiljön inomhus och ej avser brister i byggnadens tekniska status, byggnadsmaterialet etc. eller
2. om det är en icke industriell miljö, typ bostäder och byggnader i vilka verksamheter bedrivs som ej ger upphov till de luftmiljöbelastningar som åsyftas under punkt 1, produktion- / industriell miljö.

Denna tydlighet saknas i Boverkets Byggregler BBR (1998:38) och Funktionskontroll av ventilationskontroll (SFS 1991:1273). Även Arbetarskyddsstyrelsen föreskrifter kan ett förtydligande behövas. Om det ej föreligger tydliga gränsdragningar över miljö som avses är riskerna överhängande för både missförstånd och förväxlingar. Beträffande vad som avses med föroreningar i dessa skrifter förtydligas ej. Innebörden blir då att följer man lagsystemet fullt ut vilket naturligtvis är meningen blir i princip samtliga byggnader i Sverige lagvidriga. Detta p.g.a. luft, även utomhus regelmässigt innehåller föroreningar och sprids ständigt i byggnader såväl via ventilationssystem som övrig kommunikation som sker mellan inne- och utemiljö. Detta är inget som går att förhindra, exempelvis sprids partiklar in i hus via dörrar och fönster och därefter virvlas runt av bl.a. ventilationssystemet.

Olika situationer kan förväxlas och feltolkas med en vilseledande eller direkt felaktig miljömässig utveckling. Följderna är risk för såväl felaktig hantering av resurser som att påtagliga missförhållanden mellan olika människor och människogrupper uppstår. Rätt strukturerat lagsystem är en viktig bas även som grund för bra luftkvalitet inomhus och därmed bättre situation för människors hälsa. Nödvändigt är en riktig struktur med lämplig utgångspunkt enligt följande.

1. Bas för inneluftens kvalitet är kringliggande uteluften som tillförs byggnaden.
2. Byggtekniska statusen som konstruktionsutformning, planlösning och för brukare inrättade komfortutrustningar.
3. Verksamhetsberoende faktorer, inklusive miljöval, aktiviteter i byggnaden och inredningens omfattning och utformning.
4. Dessutom är det av största vikt att beakta brukares totalmiljö, inklusive externt påverkande faktorer som påverkar deras hälsa, såväl genom direkta som indirekta kontakter.

I olika sammanhang har lagsystemet en viktig uppgift att fylla genom att ge riktlinjer hur arbetet skall hanteras såväl i förebyggande syfte som vid konkreta problemställningar. Exempelvis är Boverkets byggreglers formulering beträffande ventilation vilseledande. Det kan föranledas att tro att luft renas via ventilationssystem och därmed blir luftmiljön bättre inomhus än ute. Detta är felaktigt för nivån jämnas ut via bl.a. dörrar och fönster samt ineluften belastas ytterligare av de verksamhetsberoende faktorerna. För att erhålla så god luftmiljö som möjligt inomhus, i nivå med uteluften fordras underhållsinsatser här städaktiviteten har stor betydelse och därefter har effektiva och kvalitativa ventilationssystem gynnsam inverkan på luftkvaliteten. Viktigt är att regelverket är samstämmigt och har tydliga gränsdragningar. Som BBRs hänvisning till arbetsmiljölagen och Arbetarskyddsstyrelsen föreskrifter är det ytterst viktigt att man är tydlig och noggrant redogör för vad man menar. I annat fall är risken överhängande att olika situationer som lagsystemet skall vara behjälplig att lösa ytterligare försvåras genom att en ”rundgång” uppstår och grundläggande fakta förbises. Arbetarskyddsstyrelsen och dess föreskrifter vänder sig till verksamheter med olika produktionsenheter som ger upphov till belastningar i luftkvaliteten vilket ej beror på brister i byggnaders tekniska status.

Svaret på frågeställningen: ”om lagsystemet beträffande området, luftmiljö inomhus i icke industriell miljö är tillräckligt tydligt ? ” blir således nej, lagsystemet är i olika sammanhang både svårt tydligt och missvisande.

Rekommendabelt är som en utveckling av detta projekt att utvärdera hur situationen idag förhåller sig i det svenska fastighetsbeståndet.

Vad menas med förorening ? Naturvårdsverket delger exempel på detta, se vidare kapitel 3. Detta berör tydliga problem som uppstår via olika processer och härstammar från uteluften eller från verksamheter som bedrivs i byggnaden. I Boverkets Byggregler BBR 1998:38), Funktionskontroll av ventilationskontroll (SFS 1991:1273) och Arbetarskyddsstyrelsen föreskrifter påtalas endast föroreningar vilket således ej är tillräckligt utan en betydligt tydligare redovisning och motivering fordras för att skapa för det svenska samhället en tydligare situation så naturresurser och miljö hanteras på ett riktigare sätt. För att exempelvis ha möjlighet att förbättra situationen för allergiker och astmatiker är det viktigt att utgå från rätt förutsättning i annat fall riskeras resurser att hanteras godtyckligt och därmed överhängande risk för felaktig miljömässig hantering. Inom ramen för detta projekt har det inte funnits möjlighet att finna vad som menas med uttrycket föroreningar i

1. Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter,
2. Boverkets byggregler eller
3. Förordningen om funktionskontroll av ventilationssystem.

En fördjupning kring det som Naturvårdsverket redovisar om föroreningar och miljögifter, se kapitel 3 samt nivåer på ämnen som berör kemiska emissioner från byggnadsmaterial bör vara en nödvändig åtgärd inte minst som underlag vid olika problemsituationer i den svenska fastighetsbranschen.

Bilaga 1; Förarbete till Jordabalken

Förarbetet till jordabalken är följande. Prop. 1970:20, 142, 146 och 158, 3LU 80 och 82, rskr 443. Vid följande tillfällen har ändringar genomförts med SFS-nummer

1971:503 omfattande ändr. 6 kap 12 §, 7 kap 16, 17, 19 §§, 8 kap 15 §, 12 kap 29 §, 17 kap 10 §, 19 kap 21 §, 20 kap 6, 9 §§, 22 kap 3 §, 23 kap 2 § med förarbeten prop. 1971:20, LU 11, rskr 126

1971:546 omfattande ändr. 8 kap 32 §, 12 kap 71 §, 13 kap 23, 24 §§ med förarbeten prop. 1971:106, JuU 13, rskr 204.

1971:873 omfattande ändr. 9 kap 8 § med förarbeten prop. 1971:143, LU 25, rskr 299.

1971:1034 omfattande ändr. 19 kap 9 § med förarbeten prop. 1971:180, CU 29, rskr 320.

1971:1209 omfattande ändr. 6 kap 3, 7 §§, 18 kap 8 §; omtryck med förarbeten prop. 1971:179, LU 27, rskr 354.

1972:252 omfattande ändr. 8 kap 8 §, 11 kap. 6 §, 12 kap. 8, 58, 60, 63, 66, 72 §§ med förarbeten prop. 1972:70, LU 17, rskr 221

1972:720 omfattande ändr. 2 kap 7 §, 13 kap 24 § med förarbeten prop. 1972:109, CU 34, rskr 346.

1973:97 omfattande ny 19 kap 24 § med förarbeten prop. 1973:13, CU 1973:9, rskr 1973:80.

1973:187 omfattande ändr. 8 kap 8, 31, 33 §§, 9 kap 9, 12 §§, 11 kap 4-6 §§, 12 kap 6, 8, 34, 35, 44, 46-49, 51, 53-55, 57-59, 63, 65, 70, 72 §§, rubr. närmast efter 12 kap 19, 53 §§; nya 11 kap 6 a §, 12 kap 4 a, 19 a, 27 a, 58 a §§ med förarbeten prop. 1973:23, LU 1973:13, rskr 1973:153.

1973:660 omfattande ändr. 12 kap 33, 45 §§; ny 12 kap 47 a § med förarbeten prop. 1973:23, LU 1973:21, rskr 1973:257.

1973:1133 omfattande ändr. 17 kap 10 §, 18 kap 1 §, 20 kap 6 § med förarbeten prop. 1973:167, LU 1973:44, rskr 1973:385.

1973:1145 omfattande ändr. 2 kap 1 § med förarbeten prop. 1973:157, CU 1973:34, rskr 1973:390.

1973:1163 omfattande ändr. 20 kap 9 § med förarbeten prop. 1973:160, CU 1973:33, rskr 1973:389.

1974:820 omfattande ändr. 8 kap 29 §, 12 kap 4 a, 16, 35, 44-46, 48, 49, 54, 62, 66, 68, 70-73 §§, 13 kap 2 §, 18 kap 5, 6 §§, 19 kap 2, 23, 24 §§, rubr. närmast före 12 kap 23 §; ny 12 kap 24 a § med förarbeten prop. 1974:150, CU 1974:36, rskr 1974:372.

1974:1083 omfattande ändr. 12 kap 51-53, 62, 70-73 §§; omtryck 12 kap med förarbeten prop. 1974:151, LU 1974:36, rskr 1974:375.

1974:1084 omfattande ändr. 9 p övergångsbest. till 1973:187 med förarbeten prop. 1974:151, LU 1974:36, rskr 1974:375.

1975:367 omfattande ändr. 21 kap 3 § med förarbeten prop. 1975:65, LU 1975:27, rskr 1975:232.

1975:641 omfattande ändr. 4 kap 25 §, 12 kap 53, 60 §§, 13 kap 19 § med förarbeten prop. 1975:102, LU 1975:30, rskr 1975:234.

1975:919 i kraftr. av 1973:1133.

1975:1085 omfattande ändr. 7 kap 18, 19 §§, 20 kap 10, 12, 13 §§, 22 kap 12 §, 23 kap 6 § med förarbeten prop. 1975/76:21, LU 1975/76:1, rskr 1975/76:43.

1976:193, rubrik: Lag (1976:193) om ändring i jordabalken omfattande upph. 8 kap 27 §, 12 kap 64 § med förarbeten prop. 1975/76:81, LU 1975/76:21, rskr 1975/76:238.

1976:588 rubrik Lag (1976:588) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 67 § med förarbeten prop. 1975/76:105 (bil. 1), InU 1975/76:45, rskr 1975/76:404

1977:160, rubrik Lag (1977:160) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 17 kap 8 §; ny 22 kap 8 a § med förarbeten prop. 1976/77:72, LU 1976/77:23, rskr 1976/77:215.

1977:662, rubrik Lag (1977:662) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 20 kap 11 § med förarbeten prop. 1976/77:63, KU 1976/77:45, rskr 1976/77:336.

1977:1146, rubrik Lag (1977:1146) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 8 kap 32 §, 12 kap 71 § med förarbeten prop. 1977/78:67, JuU 1977/78:15, rskr 1977/78:106

1978:305, rubrik Lag (1978:305) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 7 kap 13 §, 12 kap 19 a, 24 a, 35, 44, 46, 63, 65 §§; nya 12 kap 55 a, 65 a §§ med förarbeten prop. 1977/78:175, CU 1977/78:32, rskr 1977/78:347.

1978:884, rubrik Lag (1978:884) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 19 kap 21 §, 21 kap 5 §, 22 kap 3 § med förarbeten prop. 1978/79:28, SkU 1978/79:13, rskr 1978/79:83.

1979:252, rubrik Lag (1979:252) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 3, 4, 19 a, 58, 58 a §§; ny 12 kap 57 a §; omtryck 12 kap med förarbeten prop. 1978/79:89, CU 1978/79:32, rskr 1978/79:308.

1979:341, rubrik Lag (1979:341) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 31 § med förarbeten prop.

- 1978/79:105, LU 1978/79:19, rskr 1978/79:309
- 1979:371, rubrik Lag (1979:371) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 8 kap 28, 31, 33 §§, 9 kap 8, 9 §§, 10kap 6 §; nya 9 kap 9 a §, 10 kap 6 a § med förarbeten prop. 1978/79:183, LU 1978/79:23, rskr 1978/79:413.
- 1980:95, rubrik Lag (1980:95) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 1, 32, 37, 39, 70 §§; ny 12 kap 34 a § med förarbeten prop. 1979/80:72, CU 1979/80:12, rskr 1979/80:180.
- 1980:893, rubrik Lag (1980:893) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 42, 43 §§ med förarbeten prop. 1979/80:179, JuU 1980/81:12, rskr 1980/81:43.
- 1981:194, rubrik Lag (1981:194) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 6 kap 3 § med förarbeten prop. 1980/81:86, LU 1980/81:10, rskr 1980/81:191.
- 1981:784, rubrik Lag (1981:784) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 3 kap 3, 5 §§, 6 kap 10, 12 §§, 7 kap 16, 17, 19 §§, 8 kap 4 §, 12 kap 21, 22, 44 §§, 13 kap 26 §, 19 kap 21 §, 20 kap 6 §, 21 kap 2, 5, 6 §§, 22 kap 3 §, 23 kap 2 §; ny 12 kap 67 a § med förarbeten prop. 1980/81:84, LU 1980/81:24, rskr 1980/81:351.
- 1981:849, rubrik Lag (1981:849) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 8 kap 32 §, 12 kap 27, 71 §§ med förarbeten prop. 1980/81:88, LU 1980/81:25, rskr 1980/81:352
- 1982:357, rubrik Lag (1982:357) om ändring i jordabalken omfattande ändr 4 kap 1 § med förarbeten prop. 1981/82:169, CU 1981/82:41, rskr 1981/82:364.
- 1983:657, rubrik Lag (1983:657) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 1 kap 6 §, 9 kap 33 § med förarbeten prop. 1982/83:26, JoU 1982/83:31, rskr 1982/83:370 och ikraft 1984-01-01 överg.best.
- 1983:899, rubrik Lag (1983:899) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 15 § med förarbeten prop. 1982/83:146, BoU 1983/84:5, rskr 1983/84:26 och ikraft 1984-01-01.
- 1984:401, rubrik Lag (1984:401) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 42 § med förarbeten prop. 1983/84:105, JuU 1983/84:25, rskr 1983/84:332 och ikraft 1984-07-01 överg.best.
- 1984:651, rubrik Lag (1984:651) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 2 kap 3, 4 §§; nytt 24 kap med förarbeten prop. 1983/84:128, LU 1983/84:36, rskr 1983/84:413 och ikraft 1986-01-01.
- 1984:678, rubrik Lag (1984:678) om ändring i jordabalken omfattande utgår rubr. närmast före 9 kap 36 §; upph. 9 kap 36-39 §§; ändr. 7 kap 5 §, 8 kap 2, 8, 23, 24, 31, 33 §§, 9 kap 2, 3, 7, 8, 10-13, 17, 18, 20-22, 24, 29, 31 §§, 10 kap 3-5, 6 a §§, 11 kap 6, 6 a §§; nya 9 kap 12 a, 12 b, 17 a §§, 11 kap 5 a, 6 b §§ med förarbeten prop. 1983/84:136, LU 1983/84:35, rskr 1983/84:394 och ikraft 1985-01-01 överg.best.
- 1984:694, rubrik Lag (1984:694) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 7 kap 16 §; omtryck 12 kap med förarbeten prop. 1983/84:137, BoU 1983/84:29, rskr 1983/84:378 och ikraft 1985-01-01 överg.best.
- 1985:172, rubrik Lag (1985:172) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 6 kap 3, 7 §§, 18 kap 8 § ny 6 kap 7 a § med förarbeten prop. 1984/85:54, LU 1984/85:20, rskr 1984/85:129 och ikraft 1985-07-01 överg.best.
- 1985:183, rubrik Lag (1985:183) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 65 a § med förarbeten BoU 1984/85:12, rskr 1984/85:194 och ikraft 1985-05-01.
- 1985:278, rubrik Lag (1985:278) om ändring i jordabalken omfattande nya 7 kap 31 §, rubr. närmast före 7 kap 31 § med förarbeten prop. 1984/85:111, LU 1984/85:25, rskr 1984/85:250 och ikraft 1985-07-01.
- 1985:279, rubrik Lag (1985:279) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 10 kap 1 § med förarbeten prop. 1984/85:111, LU 1984/85:36, rskr 1984/85:281 och ikraft 1985-07-01 överg.best.
- 1985:659, rubrik Lag (1985:659) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 4 kap 1 §; ny 8 kap 27 § med förarbeten prop. 1983/84:136, LU 1984/85:35, rskr 1984/85:309 och ikraft 1986-01-01.
- 1985:928, rubrik Lag (1985:928) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 9 kap 23 § med förarbeten prop. 1984/85:197, LU 1985/86:11, rskr 1985/86:34 och ikraft 1986-01-01 överg.best.
- 1986:226, rubrik Lag (1986:226) om ändring i jordabalken omfattande upph. 3 kap 4, 6 §§; ändr. 3 kap 3 § med förarbeten prop. 1985/86:83, LU 1985/86:25, rskr 1985/86:176 och ikraft 1986-07-01.
- 1986:1240, rubrik Lag (1986:1240) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 15, 71 §§ med förarbeten prop. 1986/87:37, BoU 1986/87:6, rskr 1986/87:78 och ikraft 1987-01-01 överg.best.
- 1987:132, rubrik Lag (1987:132) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 3 kap 7 §, 7 kap 5 §, 9 kap 8 §, 10 kap 5 §, 13 kap 4, 22 kap 11 § med förarbeten prop. 1985/86:90, BoU 1986/87:4, rskr 1986/87:126 och ikraft 1987-07-01
- 1987:242, rubrik Lag (1987:242) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 46, 67, 71 §§ med förarbeten prop. 1986/87:37, BoU 1986/87:13, rskr 1986/87:249 och ikraft 1987-07-01 överg.best.
- 1987:679, rubrik Lag (1987:679) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 13 kap 26 § med förarbeten prop.

- 1986/87:90, LU 1986/87:32, rskr 1986/87:320 och ikraft 1988-01-01.
- 1987:816, rubrik Lag (1987:816) om ändring i jordabalken omfattande upph. 12 kap 48 §; ändr. 12 kap 1, 5, 33, 45, 47, 49, 67, 70 §§, 20 kap 1, 7 §§, 22 kap 4 § med förarbeten prop. 1986/87:86, 1986/87:124, LU 1986/87:28, rskr 1986/87:350 och ikraft 1988-01-01 överg.best.
- 1987:1275, rubrik Lag (1987:1275) om ändring i lagen (1987:816) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 1 § i 1987:816 med förarbeten prop. 1987/88:35, BoU 1987/88:4, rskr 1987/88:93 och ikraft 1988-01-01
- 1987:1276, rubrik Lag (1987:1276) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 15, 16, 32, 39 §§ med förarbeten prop. 1987/88:35, BoU 1987/88:4, rskr 1987/88:93 och ikraft 1988-01-01.
- 1988:408, rubrik Lag (1988:408) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 65 a, 66, 67, 70, 73 §§; nya 12kap 55 b §, rubr. närmast före 55 b § med förarbeten prop. 1987/88:162, BoU 1987/88:22, rskr 1987/88:345 och ikraft 1988-07-01 överg.best.
- 1988:927, rubrik Lag (1988:927) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 8, 19, 23, 40, 57-60, 66, 70 §§; ny 12 kap 58 b § med förarbeten prop. 1987/88:146, BoU 1987/88:21, rskr 1987/88:344 och ikraft 1989-01-01 överg.best.
- 1988:1257, rubrik Lag (1988:1257) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 18 kap 3 § med förarbeten prop. 1987/88:124, 1988/89:LU9, rskr 1988/89:10 och ikraft 1989-01-01.
- 1989:722, rubrik Lag (1989:722) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 7 kap 28, 29 §§, 8 kap 4 §, 9 kap 23 §, 20 kap 13 §; nya 23 kap 9 §, rubr. närmast före 23 kap 9 § med förarbeten prop. 1988/89:77, 1988/89:BoU 11, rskr. 1988/89:255 och ikraft 1990-01-01.
- 1990:445, rubrik Lag (1990:445) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 19 kap 17 § med förarbeten prop. 1989/90:71, 1989/90:JuU32, rskr 1989/90:292 och ikraft 1990-07-01.
- 1990:936, rubrik Lag (1990:936) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 4 kap 11-13, 15, 19, 27 §§; nya 4 kap 19 a-19 d §§ med förarbeten prop. 1989/90:77, 1989/90:LU36 rskr 1989/90:301 och ikraft 1991-01-01 överg.best.
- 1990:1127, rubrik Lag (1990:1127) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 71 § med förarbeten prop. 1990/91:32, 1990/91:JuU7, rskr 1990/91:62 och ikraft 1991-01-01 överg.best.
- 1990:1387, rubrik Lag (1990:1387) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 7 kap 16 § med förarbeten prop. 1990/91:47, 1990/91:SkU6, rskr 1990/91:80 och ikraft 1991-01-01.
- 1991:611, rubrik Lag (1991:611) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 65 a § med förarbeten prop. 1990/91:109, 1990/91:BoU15, rskr 1990/91:335 och ikraft 1991-07-01.
- 1991:617, rubrik Lag (1991:617) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 7 p övergångsbest. till 1984:694 med förarbeten prop. 1990/91:92, 1990/91:BoU13, rskr 1990/91:247 och ikraft 1991-07-01.
- 1991:850, rubrik Lag (1991:850) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 8 kap 8, 32 §§, 12 kap 8, 26 §§, 13 kap 26 § med förarbeten prop. 1990/91:126, 1990/91:LU34, rskr 1990/91:332 och ikraft 1992-01-01 överg.best.
- 1991:878, ikraft av 1991:850.
- 1991:1548, rubrik Lag (1991:1548) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 18 kap 3 § med förarbeten prop. 1990/91:194, 1991/92:LU11, rskr 1991/92:42 och ikraft 1992-01-01.
- 1992:126, rubrik Lag (1992:126) om ändring i jordabalken omfattande upph. 12 kap 72 §; ändr. 12 kap 71, 73 §§ med förarbeten prop. 1991/92:84, 1991/92:AU6, rskr 1991/92:132 och ikraft 1992-04-01 överg.best.
- 1992:448, rubrik Lag (1992:448) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 4 kap 1, 2 §§, 19 kap 13 §, 20 kap §, 22 kap 12 § med förarbeten prop. 1991/92:110, 1991/92:LU31, rskr 1991/92:235 och ikraft 1992-07-01 överg.best.
- 1992:1209, rubrik Lag (1992:1209) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 3 kap 2, 3, 5, 7 §§ med förarbeten prop. 1992/93:6, bet. 1992/93:LU8, rskr 1992/93:46 och ikraft 1993-01-01 överg.best.
- 1992:1460, rubrik Lag (1992:1460) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 2 kap 4, 7 §§ med förarbeten prop. 1992/93:23, bet. 1992/93:LU25, rskr 1992/93:130 och ikraft 1993-01-01.
- 1993:400, rubrik Lag (1993:400) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 25, 35, 38, 42, 43, 44, 45, 55 b, 63 §§; ny 12 kap 72 § med förarbeten prop. 1992/93:115, bet. 1992/93:BoU24, rskr. 1992/93:350 och ikraft 1993-07-01 överg.best.
- 1993:407, rubrik Lag (1993:407) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 1, 32, 39, 65 a §§ med förarbeten prop. 1992/93:242, bet. 1992/93:BoU19, rskr. 1992/93:351 och ikraft 1993-07-01.
- 1993:1418, rubrik Lag (1993:1418) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 13 kap 20 § med förarbeten prop. 1993/94:19, bet. 1993/94:JuU9, rskr. 1993/94:70 och ikraft 1994-01-01

- 1994:445, rubrik Lag (1994:445) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 6 kap 12 § med förarbeten prop. 1993/94:191, bet. 1993/94:LU30, rskr. 1993/94:350 och ikraft 1994-07-01.
- 1994:449, rubrik Lag (1994:449) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 6 kap 1, 2 §§, 22 kap 5, 8 a, 13 §§; nya 22 kap 5 a, 5 b §§ med förarbeten prop. 1993/94:197, bet. 1993/94:LU33, rskr. 1993/94:349 och ikraft 1994-07-01.
- 1994:509 rubrik Lag (1994:509) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 22 § med förarbeten prop. 1993/94:226, bet. 1993/94:BoU25, rskr. 1993/94:334 och ikraft 1994-07-01.
- 1994:804, rubrik Lag (1994:804) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 20 kap 6, 7 §§ med förarbeten prop. 1993/94:196, bet. 1993/94:LU32, rskr. 1993/94:422 och ikraft 1995-01-01.
- 1994:817, rubrik Lag (1994:817) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 1, 8, 42, 46, 47, 53, 55, 55 a, 55 b, 63, 66, 67, 70 §§, rubr. närmast före 55 b § sätts närmast före 55 d §; nya 12 kap 18 a, 18 b, 18 c, 54 a, 55 d §§, rubr. närmast före 18 a § med förarbeten prop. 1993/94:199, bet. 1993/94:BoU21, rskr. 1993/94:373 och ikraft 1994-07-01 överg.best.
- 1994:841, rubrik Lag (1994:841) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 44, 71, 73 §§; ny 12 kap 55 c § med förarbeten prop. . 1993/94:199, bet. 1993/94:BoU21, rskr. 1993/94:373, prop. 1993/94:200, bet. 1993/94:JuU31, rskr. 1993/94:431 och ikraft 1994-07-01.
- 1994:1036, rubrik Lag (1994:1036) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 19 kap 14 § med förarbeten prop. 1993/94:190, bet. 1993/94:JuU30, rskr. 1993/94:377 och ikraft 1994-10-01.
- 1994:1942, rubrik Lag (1994:1942) om ändring i lagen (1994:804) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 20 kap 6, 7 §§ med förarbeten prop. 1994/95:70, bet. 1994/95:NU13, rskr. 1994/95:142 .
- 1995:567, rubrik Lag (1995:567) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 8 kap 21, 31, 33 §§, 9 kap 22, 31 §§, rubr. närmast före 9 kap 31 §; nya 9 kap 21 a, 31 a, 31 b §§ med förarbeten prop. 1994/95:155, bet. 1994/95:LU26, rskr. 1994/95:361 och ikraft 1995-07-01 överg.best.
- 1995:1397, rubrik Lag (1995:1397) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 7 kap 29 §, 22 kap 5 a § med förarbeten prop. 1995/96:78, bet. 1995/96:BoU4, rskr. 1995/96:102 och ikraft 1996-01-01 överg.best.
- 1995:1474, rubrik Lag (1995:1474) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 9 kap 19, 28, 31 §§, 10 kap 4 §; nya 8 kap 12 a, 12 b §§, 9 kap 34 a § med förarbeten prop. . 1995/96:63, bet. 1995/96:LU8, rskr 1995/96:80 och ikraft 1996-01-01 överg.best.
- 1996:246,rubrik Lag (1996:246) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 8 kap 12 a §, 12 kap 21 § med förarbeten prop. 1995/96:115, bet. 1995/96:JuU17, rskr. 1995/96:193 och ikraft 1996-07-01 överg.best.
- 1997:62, rubrik Lag (1997:62) om ändring i jordabalken omfattande upph. 12 kap 55 a §; ändr. 12 kap 18 a §, 53, 54 a, 55, 55 c, 63, 70, 73 §§; nya 12 kap 18 d, 18 e, 18 f, 18 g, 18 h §§ rubr. närmast före 18 d § med förarbeten prop. 1996/97:30, bet. 1996/97:BoU5, rskr. 1996/97:143 och ikraft 1997-04-01 överg.best.
- 1997:617, rubrik Lag (1997:617) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 9 kap 33 § med förarbeten prop. 1996/97:92, bet. 1996/97:TU8, rskr. 1996/97:202 och ikraft 1998-01-01 överg.best.
- 1998:146, rubrik Lag (1998:146) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 12 kap 11, 40, 70, 73 §§; nya 12 kap 18 i, 28 a §§, rubr. närmast före 18 i § med förarbeten prop. 1997/98:46, bet. 1997/98:BoU7, rskr. 1997/98:152 och ikraft 1998-06-01 överg.best.
- 1998:861, rubrik Lag (1998:861) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 1 kap 6 §, 3 kap 3 §, 7 kap 3 §, 9 kap 33 § med förarbeten prop. 1997/98:90, bet. 1997/98:JoU25, rskr. 1997/98:279 och ikraft 1999-01-01 överg.best.
- 1998:1505, rubrik Lag (1998:1505) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 20 kap 6, 7 §§ med förarbeten prop. 1997/98:166, bet. 1998/99:LU4, rskr. 1998/99:23 och ikraft 1999-01-01.
- 1999:119, rubrik Lag (1999:119) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 8 kap 28 §, 12 kap 66 § med förarbeten prop. 1998/99:35, bet. 1998/99:JuU12, rskr. 1998/99:142 och ikraft 1999-04-01.
- 1999:1208, rubrik Lag (1999:1208) om ändring i jordabalken omfattande ändr. 19 kap 2 § med förarbeten prop. 1999/2000:1, bet. 1999/2000:JuU1, rskr 1999/2000:78 och ikraft 2000-01-01.

Bilaga 2; Övergångsbestämmelser Jordabalken.

1983:657: Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984. 9 kap. 33 § gäller också ifall då jordägaren utgivit ersättning för torrläggning av mark enligt vattenlagen (1918:523).

1984:401: Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984 och tillämpas även på avtal som har slutits före lagens ikraftträdande. Till grund för förverkandeenligt första stycket 8 i dess nya lydelse får läggas endast förfarande efter lagens i kraftträdande.

1984:678

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.
2. Bestämmelserna i 9 kap. 12 a § och 11 kap. 6 b § skall inte tillämpas i en tvist, som har anhängiggjorts vid domstol eller arrendenämnd före ikraftträdandet.
3. Om ett avtal har sagts upp före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser om uppsägning och hänskjutande av tvist till arrendenämnd tillämpas. I sådant fall gäller inte heller de nya bestämmelserna i 9 kap. 12 b § samt 11 kap. 5 a §, 6 § fjärde stycket och 6 a §.
4. I fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller 7 kap. 5 §, 8 kap. 23 § och 9 kap. 2, 18, 21, 29, 31 samt 36--39 §§ i deras äldre lydelse fram till den tidpunkt till vilken jordägaren tidigast kan säga upp avtalet genom uppsägning efter ikraftträdandet. 9 kap. 31 § skall dock tillämpas i sin nya lydelse redan tidigare, om antingen arrendatorn ensam eller arrendatorn och före honom hans make eller någon av hans föräldrar har brukat arrendestället under sammanlagt minst tio år närtillstånd söks.
5. Om ett avtal som har ingåtts före ikraftträdandet innehåller villkor som fordrar arrendenämndens godkännande, skall den i 8 kap. 2 § andra stycket andra meningen föreskrivna tiden räknas från utgången av år 1984.

1984:694

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.
2. Äldre bestämmelser tillämpas i fråga om hyresavtal som har ingåtts före ikraftträdandet, om inte något annat föreskrivs i det följande.
3. Om inte något annat följer av punkterna 4--9, tillämpas den nya lydelsen av 7 kap. 16 § samt 12 kap. 1 och 2 §§, 3 § andra--fjärdestyckena, 4--8 §§, 15 § fjärde stycket, 16, 20, 26, 28, 35, 42, 45--55a, 63 och 67 §§ även i fråga om hyresavtal som har ingåtts före ikraftträdandet.

Om ett hyresavtal har sagts upp före ikraftträdandet, tillämpas fortfarande äldre bestämmelser om uppsägningstid och tid för hyresavtalsupphörande samt hänskjutande av tvist till hyresnämnd även om hyrestiden går ut först efter ikraftträdandet. Äldre bestämmelser om uppsägningstid tillämpas också för hyresavtal, som har ingåtts för bestämd tid, om uppsägningstiden är längre enligt de nya bestämmelserna och uppsägning sker före utgången av januari 1985. Innehåller ett hyresavtal, som har ingåtts före ikraftträdandet, villkor som strider mot bestämmelserna i 12 kap. 19 § i dess nya lydelse, gällervillkoret mot hyresgästen till utgången av år 1986 eller, om avtalet inte kan sägas upp till upphörande vid den tidpunkten, till den senare tidpunkt då avtalet på grund av uppsägning tidigast kan frånträdas av båda parter.

4. Har ett avtal om hyra av en bostadslägenhet ingåtts för bestämd tid före ikraftträdandet, skall hyrestiden ändå anses vara obestämd, om inte parterna har kommit överens om något annat senast vid den tidpunkt till vilken avtalet efter ikraftträdandet tidigast kan sägas upp av båda parter. En sådan överenskommelse gäller mot en ny ägare av fastigheten, om hyresavtalet har upprättats skriftligen och överenskommelsen har antecknats på hyresvärdens exemplar av handlingen.
5. Bestämmelsen i punkten 3 andra stycket första meningen om verkan av ett hyresavtal har sagts upp före ikraftträdandet gäller inte om avtalet efter uppsägningen har förlängts för tid efter ikraftträdandet.
6. Om ett hyresavtal som har ingåtts före ikraftträdandet är träffat på obestämd tid eller med förbehåll för såväl hyresvärdens som hyresgästens att säga upp avtalet och en uppsägning, sedan lagen har trätt i kraft, inte sker till den tidpunkt avtalet på grund av sådan uppsägning tidigast kan frånträdas, skall de nya bestämmelserna med undantag av 12 kap. 19 § tillämpas på avtalet från den tidpunkten, även om det inte följer av någon annan övergångsbestämmelse. Detta gäller även om uppsägning sker men avtalet förlängs.
7. Om det finns särskilda skäl, kan länsstyrelsen ge en förening eller ett aktieföretag som avses i punkt 7 övergångsbestämmelserna till bostadsrättslagen (1991:614) tillstånd att tillämpa avtalsklausul som strider mot 12 kap. 15 § andra stycket första meningen eller 19 §. Tillstånd som har meddelats enligt äldre bestämmelser gäller även efter ikraftträdandet. Lag (1991:617).
8. Hyrestvister som har anhängiggjorts vid domstol eller hyresnämnd före ikraftträdandet prövas enligt äldre bestämmelser.

9. Vid tillämpning av bestämmelsen om fardag i 11 § lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss gäller, såvitt angår hyra, 12 kap. 4 § tredje stycket i dess äldre lydelse även efter ikraftträdandet.

1985:172

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.
2. Äldre bestämmelser i 6 kap. 3 § första stycket skall tillämpas på pantbrev, som gäller på grund av in-teckning som har sökts före ikraftträdandet av denna lag, om fastigheten har utmätts, konkursansökan har gjorts eller de medel som i övrigt skall fördelas har nedsatts före ikraftträdandet.
3. Vad som sägs i 6 kap. 3 § tredje stycket gäller inte, om utmätningen eller pantförskrivningen i andra hand har skett före ikraftträdandet.

1985:279

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.
2. I fråga om arrendeavtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller 10 kap. 1 § i sin nya lydelse först efter den tidpunkt till vilken jordägaren tidigast kan säga upp avtalet genom uppsägning efter ikraftträdandet. Om arrendeförhållandet vid arrendetidens utgång varat minst tio år tillämpas dock 10 kap. 1 § i den nya lydelsen från och med ikraftträdandet. Detsamma gäller, om den arrendetid som löper vid ikraftträdandet enligt avtalet utgår först sedan arrende förhållandet varat minst tio år.
3. Har arrendeavtal uppsagts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

1985:928

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.
2. Den nya bestämmelsen i 9 kap. 23 § tredje stycket skall tillämpas också beträffande avräkningsperioder som löper vid ikraftträdandet. Detta gäller dock inte, om parterna i arrendeavtalet har reglerat hur kostnadsförändringar skall beaktas eller om det med hänsyn till arrendevillkoren och omständigheterna vid arrendevillkorens tillkomst skulle vara oskäligt att tillämpa den nya bestämmelsen.

1986:1240

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.
2. Den äldre lydelsen av 71 § tredje stycket sista meningen skall tillämpas i fråga om beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1987:242

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.
2. Den nya lydelsen av 12 kap. 46 och 67 §§ skall tillämpas även i fråga om hyresavtal som har ingåtts före ikraftträdandet. När frågan om rätt till förlängning av ett hyresavtal prövas i anledning av en uppsägningsom har skett före ikraftträdandet tillämpas dock den äldre lydelsen av 46 §.

1987:816

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
2. Föreskrifterna i 12 kap. i deras nya lydelse tillämpas även i fråga om hyresavtal som har ingåtts före ikraftträdandet. Föreskrifterna i 12 kap. 33 § skall tillämpas i deras äldre lydelse dels i fråga om bodelning med anledning av boskillnad samt skifte med anledning av boskillnad eller äktenskapsskillnad, dels i fall då ett samboförhållande har upphört före ikraftträdandet.
3. I fråga om överlåtelser som har gjorts före ikraftträdandet skall 20 kap. 7 § tillämpas i dess äldre lydelse.
4. Har en ansökan om in-teckning gjorts före ikraftträdandet, skall 22 kap. 4 § i dess äldre lydelse fortfarande tillämpas i ärendet.

1988:408

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.
2. De nya bestämmelserna i 12 kap. 55 b, 66 och 67 §§ skall tillämpas även i fråga om hyresavtal som har ingåtts före ikraftträdandet. Ett beslut om återbetalning av hyra enligt 55 b § får dock inte avse tid före ikraftträdandet.

1988:927

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

2. De nya bestämmelserna i 12 kap. 23 och 40 §§ gäller även i fråga om hyresavtal som har ingåtts före den 1 januari 1989, dock först från den tidpunkt till vilken avtalet tidigast kan sägas upp av hyresvärden genom uppsägning efter utgången av år 1988. Intill dess tillämpas fortfarande äldre bestämmelser.
3. De nya bestämmelserna i 12 kap. 8, 57--60 och 66 §§ gäller även ifråga om hyresavtal som har ingåtts före den 1 januari 1989. Om ett hyresavtal har sagts upp dessförinnan, tillämpas dock fortfarande äldre bestämmelser.
4. Innehåller ett hyresavtal, som har ingåtts före den 1 januari 1989, villkor som strider mot de nya bestämmelserna i 12 kap. 19 §, gällervillkoret mot hyresgästen till utgången av juni 1990 eller, om avtalet inte kan sägas upp till upphörande vid den tidpunkten, till den senare tidpunkt då avtalet på grund av uppsägning tidigast kan frånträdas.

1990:936

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991. I fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser.

1990:1127

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i mål

1. där talan väckts vid fastighetsdomstol före ikraftträdandet,
2. som efter återvinning överlämnats till fastighetsdomstol före ikraftträdandet, eller
3. som enligt lagsökningslagen (1946:808) hänskjutits till rättegång vid fastighetsdomstol före ikraftträdandet.

1991:850

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Äldreföreskrifter gäller fortfarande i fråga om mål om lagsökning, betalningsföreläggande och handräckning där talan väckts före ikraftträdandet.

1992:126

Denna lag träder i kraft den 1 april 1992. Mål som före ikraftträdandet kommit in till arbetsdomstolen men ännu inte avgjorts handläggs enligt äldre föreskrifter.

1992:448

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. Äldre lydelse av 4 kap. 1 och 2 §§ gäller dock i fråga om rättshandlingar som har företagits före ikraftträdandet.

1992:1209

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993.
2. Har intrång som avses i 3 kap. 7 § inletts före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser om rätten till ersättning.

1993:400

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.
2. Bestämmelserna i 12 kap. 35 § skall tillämpas i sin nya lydelse när hyresnämnden efter ikraftträdandet prövar frågor om tillstånd till överlåtelse av hyresrätt.
3. Beträffande överlåtelser av hyresrätter till bostadslägenheter som äger rum före ikraftträdandet skall 12 kap. 38 § tillämpas i sin äldre lydelse.
4. I fråga om störningar i boendet som inträffat före ikraftträdandet tillämpas de nya bestämmelserna i 12 kap. 25 § samt 42 § första stycket 6 och tredje stycket i fall då hyresvärden efter ikraftträdandet givit en hyresgäst tillsägelse att se till att störningarna upphör. I annat fall tillämpas äldre bestämmelser.

De nya bestämmelserna om särskilt allvarliga störningar i boendet får bara tillämpas i fråga om störningar som inträffat sedan lagen trätt i kraft.

5. De nya bestämmelserna i 12 kap. 42 §, såvitt avser hyror, och 44 § tillämpas på hyror som förfaller till betalning sedan lagen trätt i kraft. Beträffande hyror som dessförinnan förfallit till betalning tillämpas äldre bestämmelser.
6. I fråga om hyresavtal som har ingåtts före ikraftträdandet tillämpas bestämmelserna i 12 kap. 45 § första stycket i sin äldre lydelse.

Ett avtal om avstående från besittningsskydd till enbostadslägenhet har verkan enligt äldre bestämmelser om avtalet har ingåtts före ikraftträdandet.

1994:817

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.
2. De nya föreskrifterna gäller även hyresavtal som har ingåtts före ikraftträdandet. De äldre föreskrifterna i 12 kap. 1 § tillämpas dock på avtal som ingåtts före ikraftträdandet.
3. De äldre föreskrifterna i 12 kap. 55 a § tillämpas beträffande åtgärd för vilken det har meddelats bygglov med stöd av 8 kap. 31 § plan- och bygglagen (1987:10).

1995:567

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1995.
2. I fråga om arrendeavtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller den nya lydelsen av 8 kap. 21 § samt de nya bestämmelserna i 9 kap. 21 a, 31 a och 31 b §§ först efter den tidpunkt till vilken jordägaren tidigast kan säga upp avtalet genom uppsägning efter ikraftträdandet.

1995:1397

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1996.
2. Den äldre lydelsen av 7 kap. 29 § gäller fortfarande i fråga om fastighetsbildningsmyndigheter som inrättats enligt lagen (1971:133) om kommunal fastighetsbildningsmyndighet och fastighetsregistermyndighet.

1995:1474

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1996.
2. I fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller, såvitt avser 8 kap. 12 a och 12 b samt 9 kap. 19, 31 och 34 a §§, äldre regler fram till den tidpunkt till vilken avtalet tidigast kan sägas upp genom uppsägning efter ikraftträdandet.
3. I fall då tid för klander av arrendesyn har börjat löpa före ikraftträdandet gäller 9 kap. 28 § första stycket i sin äldre lydelse.
4. Beträffande arrendeställen på vilka det vid ikraftträdandet finns hus för vilket det då inte har bestämts något taxeringsvärde gäller 10 kap. 4 § i dess tidigare lydelse fram till den tidpunkt till vilken avtalet tidigast kan sägas upp genom uppsägning efter ikraftträdandet.

1996:246

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1996. Har ett beslut meddelats före lagens ikraftträdande tillämpas fortfarande äldre bestämmelser, om beslutet överklagas.

1997:62

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 1997.
2. Bestämmelserna i 12 kap. 18 d - h §§ skall inte tillämpas ifråga om åtgärder som har påbörjats före lagens ikraftträdande. Dessa bestämmelser skall inte heller tillämpas beträffande åtgärder som genom bindande avtal upphandlats av fastighetsägaren före den 1 december 1996. I fråga om åtgärder för vilka de nya bestämmelserna inte gäller tillämpas fortfarande de upphävda föreskrifterna i 12 kap. 55 a §. Härvid skall 12 kap. 70 och 73 §§ tillämpas i sin äldre lydelse.
3. Om det finns särskilda skäl, kan länsstyrelsen medge undantag från tillämpningen av bestämmelserna i 12 kap. 18 d - h §§ i fråga om hus som ägs av förening eller aktiebolag som avses i punkt 7 övergångsbestämmelserna till bostadsrättslagen (1991:614).
4. Vid tvist om hyra som blivit gällande enligt 12 kap. 54 a § i dess äldre lydelse tillämpas 12 kap. 55 c § tredje stycket i sin äldre lydelse.

1997:617

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.
2. 9 kap. 33 § i dess äldre lydelse skall fortfarande gälla ifall då en jordägare har utgivit ersättning för byggande av enskild väg enligt lagen (1939:608) om enskilda vägar.

1998:146

1. Denna lag träder i kraft den 1 juni 1998.

2. Vid tillämpningen av 28 a § skall ett åtagande att ställa pant eller borgen som har ingåtts före ikraftträdandet anses habörjat gälla vid ikraftträdandet.

1998:861

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
2. Vad som stadgas om naturvårdsavtal i 7 kap. 3 § andrastycket skall inte gälla i fråga om avtal som har ingåtts före denna lags ikraftträdande.

REFERENSER

Via internet:

1. Naturvårdsverket
2. Plan- och bygglagen, SFS 1987:10, inkl. plan- och byggförordningen, SFS 1987:383.
3. Miljöbalken, SFS 1998:808.
4. Jordabalken, SFS 1970:994
5. Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter
6. Boverkets byggregler, BBR 7 / 1998:38
7. Förordningen om funktionskontroll av ventilationssystem, SFS 1991:1273

Litteratur:

8. Ahlsmo T, Luftmiljö inomhus ” en litteraturstudie ”, Myc-Tech AB, Stockholm, september 1999.
9. Berg G m.fl., Miljöledningsguiden, SIS Miljöforum, Lund, november 1997.